ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ | ΙΟΥΛΙΟΣ 2011 | ΤΙΜΗ 3 ΕΥΡΩ

#1

ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΥΧΟΣ 1°
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2011

editorial

Η θεωρία είναι γνωστή: «Όταν κλείνει ένας κύκλος ανοίγει ένας άλλος». Και η άλλη που λέει: «Όταν κάτι παραμένει στάσιμο, δεν εξελίσσεται και δεν αλλάζει τότε παρακμάζει, φθίνει και πεθαίνει». Δεν ξέρουμε εάν αυτή είναι η περίπτωσή μας. Μετά από οκτώ χρόνια ζωής με τη μορφή της εφημερίδας, η «Βαβυλωνία» μεταλλάσσεται σε περιοδικό! Ίσως να μην πρόκειται εδώ για διαδικασία «αποφυγής φθοράς»/«ανανέωσης», αλλά για επιλογή. Ανέκαθεν η ιδέα της μηνιαίας εφημερίδας ήταν διφορούμενη και ασαφής: Δεν είναι ούτε εφημερίδα ακριβώς, ούτε περιοδικό. Δεν μπορεί να καλύπτει την ταχύτατα μεταβαλλόμενη επικαιρότητα εισάγοντας τη ματιά μας πάνω σε αυτήν, ούτε να προσφέρει την πολυτέλεια της μερικής αποστασιοποίησης από την πίεση της επίκαιρης πληροφόρησης προς όφελος της ψύχραιμης ανάλυσης και της ανάδειξης των ουσιαστικών ιδεών, σκέψεων, απόψεων και γεγονότων. Ο ιστότοπος babylonia.gr μπορεί πλέον να συνεισφέρει στο πρώτο. Το περιοδικό «Βαβυλωνία» στο δεύτερο.

Από την πρώτη στιγμή, η φράση που στερεοτυπικά επαναλαμβάναμε ήταν: «Ας οπλίσουμε το διάλογο». Αυτό δεν πρόκειται να αλλάξει, απεναντίας κρίνουμε ότι ο διάλογος μπορεί να εξυπηρετηθεί καλύτερα στη νέα μορφή.

Η «εφημερίδα Βαβυλωνία» γεννήθηκε σε μια σημαντική στιγμή. Που ο κόσμος ήταν στους δρόμους. Στη Θεσσαλονίκη του 2003, εν μέσω των κινητοποιήσεων με αφορμή την τότε σύνοδο κορυφής. Στιγμή που συμπύκνωνε για τη χώρα μας την εκδήλωση του κινήματος της αντιπαγκοσμιοποίησης, της πρώτης σημαντικής κοινωνικής κίνησης του νέου αιώνα. Στιγμή που τα κινήματα άρχισαν να ξυπνούν από την ιδεολογική νάρκωση του παρελθόντος, άρχισαν να ανιχνεύουν την κουλτούρα της πολυσυλλεκτικότητας αλλά και της συνδιαμόρφωσης και να θέτουν τα νέα ερωτήματα.

Πόσο τυχαίο (αλλά και πόσο όμορφο) είναι που το «περιοδικό Βαβυλωνία» γεννιέται σε μια ανάλογη στιγμή; Που ο κόσμος είναι στις πλατείες (αλλά και στους δρόμους), αποκηρύσσοντας τις λογικές των πρωτοποριών και των κάθε είδους εκπροσωπήσεων, προτάσσοντας για πρώτη φορά με τόσο κραυγαλέο και αγωνιώδη τρόπο την αναγκαιότητα μιας πραγματικής αλλαγής που θα έρθει μέσα από τη συμμετοχή, τη δημιουργία κοινωνικών δομών μέσα στις οποίες δεν θα έχει λόγο καμία εξουσία, και που στηρίζει παθιασμένα –για πρώτη φορά– το πρόταγμα της Άμεσης Δημοκρατίας, ως το μόνο πρόταγμα που απαλλάσσει από τα βαρίδια και την τυραννία κάθε παρωχημένου ιδεολογικού/ιδεοληπτικού προτάγματος του παρελθόντος, αναδεικνύοντας ηχηρά τις έννοιες του αυτεξούσιου και του συλλογικού ατόμου. Αν τα κινήματα της αντιπαγκοσμιοποίησης έθεσαν τα ερωτήματα, τα κινήματα της άμεσης δημοκρατίας ανιχνεύουν τις απαντήσεις. Σε μια τέτοια πολιτική στιγμή, ο ουσιαστικός Διάλογος και η ανάδειξη της κοινωνικής δυναμικής κρίνονται αναγκαία.

Από τον 20° στον 21° αιώνα
Από την έπαρση της επανάστασης στην Άμεση Δημοκρατία

Νίκος Ιωάννου

Αν δεχτούμε ότι μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα είχαν γίνει όλες οι επαναστάσεις, μάλλον ο Αλμπέρ Καμύ είχε δίκιο όταν ήδη το 1948 μιλούσε για το τέλος των ιδεολογιών. Άλλωστε από τότε ως σήμερα δεν έχουμε καμιά περίπτωση πλειοψηφικής αποδοχής ή έστω ανοχής κάποιας πρότασης κατάργησης του υπάρχοντος συστήματος και εγκατάστασης ενός άλλου χαρακτηρισμένου από την ιδεολογία του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού ή του αναρχισμού.

Ο «ψυχρός πόλεμος» βοήθησε στην παράταση του θυμικού της επανάστασης για πολύ ακόμη καιρό από το τέλος της. Ένα θυμικό που γέννησε καταστάσεις άλλες φορές γραφικές, άλλες τραγελαφικές και κάποιες φορές γέννησε καταστάσεις τραγικές όπως από το ‘60 μέχρι και το ‘80 με το ένοπλο αντάρτικο στην Ευρώπη. Οι επαναστατικές πρωτοπορίες όλων των αποχρώσεων ήταν οι πρωταγωνιστές των κάθε είδους αντικαθεστωτικών ανδραγαθιών και το κράτος ο τιμωρός και φύλακας των «δημοκρατιών», ενεργώντας ο καθένας για τη διαφύλαξη του ρόλου του έναντι της κοινωνίας.

Τα κινήματα που αναπτύχθηκαν τη δεκαετία του ‘60 σηματοδότησαν την αμφισβήτηση κυρίαρχων κοινωνικών αξιών αλλά και την αμφισβήτηση κυρίαρχων τρόπων άσκησης πολιτικής (κόμμα, καθοδήγηση, πρωτοπορία). Το κίνημα του φεμινισμού, της σεξουαλικής απελευθέρωσης, του αντιρατσισμού, των κοινωνικών ελευθεριών και δικαιωμάτων χαρακτηρίστηκαν από τις σκληρές επαναστατικές πρωτοπορίες κινήματα «μερικά». Τα οικολογικά κινήματα του ‘70 και του ‘80 αμφισβήτησαν τη σχέση αγοράς και περιβάλλοντος, δημιούργησαν μια καινούργια αντίληψη, παρ’ όλο που γρήγορα η οικολογία έγινε ένα ακόμη οικονομικό μέγεθος.

Όλα αυτά τα «μερικά» κινήματα δεν μπόρεσαν να βρουν ποτέ έναν αξιόπιστο λόγο που θα τα ένωνε, δίνοντας κοινωνική υπόσταση σε πραγματικά ελευθεριακές ιδέες των οποίων υπήρξαν φορείς. Όταν αργά πλέον κόμματα της αριστεράς και οργανώσεις του αναρχισμού τα ενέταξαν στο λόγο τους αρκέστηκαν σε αφορισμούς του τύπου: «η κοινωνία της μόλυνσης δεν καθαρίζεται, καταστρέφεται» ή «η λαϊκή εξουσία θα επαναφέρει τη φυσική τάξη». Η κοινωνία όμως στην οποία απευθύνονταν τους ξεπέρασε. Το σύνδρομο της ήττας, της ήττας της επανάστασης δεν τους άφησε ποτέ να αρθρώσουν ένα λόγο άλλο πέραν αυτού της αντίστασης, πέραν της περιγραφής του συστήματος ως πρόβλημα και την αντίσταση σ’ αυτό. Σήμερα καταρρέουν ακολουθώντας την κατάρρευση του πολιτικού συστήματος. Πέφτουν στο κενό γαντζωμένοι στο σώμα του εχθρού τους, μη έχοντας άλλο ρόλο να παίξουν εκτός από αυτόν.

Ενώ όλα αυτά συμβαίνουν σε ανατολή και δύση, ένα νέο κοινωνικό σύστημα αναδύεται ταυτόχρονα από όλα τα σημεία του ορίζοντα. Από τη διατροφική δημοκρατία στην ενεργειακή αυτονομία και από την έμπρακτη

αμφισβήτηση των παγκόσμιων οργανισμών στη μικρή ή τοπική αυτοθέσμιση που γίνεται άλλες φορές με γεωγραφικούς, άλλες χωρίς γεωγραφικούς όρους με τη βοήθεια του διαδικτύου.

Οι κοινωνίες κινούνται με ιλιγγιώδη ταχύτητα και μέσα σε μία δεκαετία, την πρώτη του 21ου αιώνα, αφήνουν πίσω τους τον παλιό κόσμο δίνοντας στο άτομο τη θέση που του αναλογεί μέσα στο σύγχρονο δημόσιο χώρο και χρόνο. Οι εξεγέρσεις αυτής της δεκαετίας δίνουν το στίγμα μιας νέας κοινωνικής δυναμικής, δίνουν το στίγμα του νέου κόσμου. Το ότι συμβαίνουν την εποχή μιας μεγάλης οικονομικής κρίσης δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οφείλονται σ' αυτήν. Άλλωστε αυτό δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο στον καπιταλισμό. Η ορμητική και βίαιη αναστάτωση της οικονομίας είναι συστατικό χαρακτηριστικό του. Η διαφορά σήμερα είναι ότι συμπίπτει με τη νέα κοινωνική ανάδυση: την αμφισβήτηση του κύρους και της ισχύος του συστήματος των πολιτικών αποφάσεων. Το κύρος και η ισχύς κάποιου αμφισβητείται όταν φαίνεται ότι μπορούμε και χωρίς αυτόν.

Ερευνώντας τα πράγματα μ' αυτό το συλλογισμό θα ανακαλύψουμε γρήγορα πως η αγωνία του πολιτικού συστήματος είναι να επιβάλλει συμπεριφορές που θα το διατηρήσουν, κι όχι απαραίτητα η «έξοδος από την κρίση». Η Ελλάδα είναι ο αδύναμος κρίκος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όχι γιατί έχει αδύναμη οικονομία, αλλά επειδή το πολιτικό σύστημα δεν μπορεί (λόγω της ιστορικής του συγκρότησης) να απορροφά τους κραδασμούς των οικονομικών αναστατώσεων, του σοκ που τα κέντρα αποφάσεων (π.χ. Δ.Ν.Τ.) υποχρεούνται να επιβάλλουν για τη διατήρηση της ίδιας της υπόστασής τους. Ο Π.Ο.Ε., το Δ.Ν.Τ., ο Π.Ο.Υ. κ.λπ. είναι αυθαίρετοι οργανισμοί, άμεσα συνδεδεμένοι με τα πολιτικά συστήματα, με κοινούς τόπους συμφερόντων.

Το κοινωνικό συμφέρον σήμερα κατατίθεται στις πλατείες όλου του κόσμου από τα άτομα στα οποία απευθύνθηκε η κεντρική παραγωγή πολιτισμικών αγαθών, η αντίληψη της οικονομίας της αγοράς. Αυτά τα απρόβλεπτα άτομα.

Η συνέλευση της πλατείας Συντάγματος μας θυμίζει συνεχώς ότι μπορούμε και μόνοι μας, όπως και οι δεκάδες ακόμη συνελεύσεις πλατειών σε όλη την Ελλάδα. Παρ' όλη τη γάγγραινα της αριστεράς με τη διαλυτική εμμονή

Οι κοινωνίες κινούνται με ιλιγγιώδη ταχύτητα και μέσα σε μία δεκαετία, την πρώτη του 21ου αιώνα, αφήνουν πίσω τους τον παλιό κόσμο δίνοντας στο άτομο τη θέση που του αναλογεί μέσα στο σύγχρονο δημόσιο χώρο και χρόνο.

της, οι άνθρωποι καταφέρνουν να διατυπώσουν το μοναδικό πολιτικό λόγο με σώμα και ψυχή σε αυτή τη χώρα. Άμεση Δημοκρατία που γίνεται, δεν εμπεριέχεται απλώς σε ένα μανιφέστο. ■

Η επανοικειοποίηση της πολιτικής

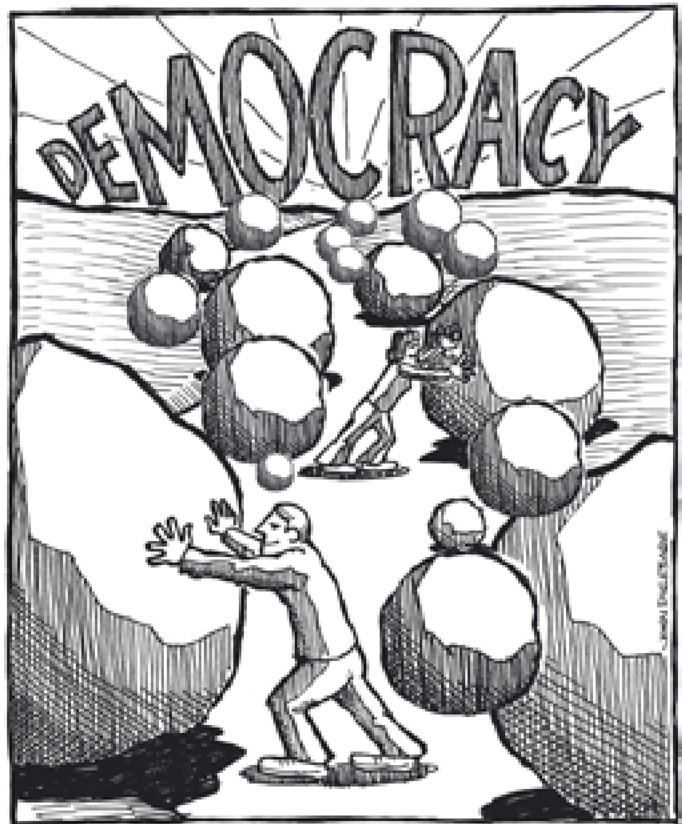
Νίκος Κατσιαούνης

Αυτό που αποτελεί κοινό τόπο εδώ και αρκετά χρόνια είναι η απόδραση του πολιτικού (με την έννοια της διαχείρισης των κοινών υποθέσεων) από την κοινωνία. Το εξουσιαστικό παράδειγμα των τελευταίων δεκαετιών του εικοστού αιώνα οδήγησε στην αποδυνάμωση του μαζικού πολιτικού υποκειμένου και στην ηγεμόνευση μιας μικρής μειοψηφίας πάνω στη διαχείριση της οικονομικής και πολιτικής ζωής. Η συναίνεση στήθηκε επί το πλείστον στην πλήρη απουσία του κοινωνικού πράττειν και διακυβεύματος από τη διαχείριση των πολιτικών υποθέσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα από τη μια την περιστολή των ελευθεριών και των δικαιωμάτων που συγκροτήθηκαν από το μεταπολεμικό status και από την άλλη την οριακή εξαφάνιση μιας συνεκτικής αμφισβήτησης και αντιπαράθεσης απέναντι στην κυρίαρχη δομή.

«Δημιουργείστε εκείνους τους θεσμούς οι οποίοι εσωτερικευόμενοι από τα άτομα, διευκολύνουν στο μεγαλύτερο βαθμό την πρόσβασή τους στην ατομική αυτονομία και στην αποτελεσματική τους συμμετοχή σε όλες τις μορφές ρητής εξουσίας που υπάρχουν στην κοινωνία»

Κορνήλιος Καστοριάδης

Η δημόσια πολιτική ζωή μετατράπηκε έτσι σε ένα οριοθετημένο θέαμα. Επικοινωνιολόγοι, γιγάντιες διαφημιστικές εκστρατείες, τακτικές διαμόρφωσης και χειραγώγησης της κοινής γνώμης επιστρατεύτηκαν με σκοπό τη διατήρηση και την ενίσχυση της θεσμοθετημένης κυρίαρχης εξουσίας. Η πολιτική οριοθετείται πλέον στη διαμόρφωση μιας θεαματικής και εξιδανικευμένης εικόνας του πολιτικού προσώπου. Επιπλέον έχουμε τη μετατόπιση από την ικανότητα πολιτικής διαχείρισης των ζητημάτων στην ηθικολογική διάσταση της πολιτικής. Η αναζήτηση προσώπων που έχουν δημιουργήσει μια καθόλα ψευδή εικόνα ήθους και προσωπικότητας έχει αποτελέσει το ζητούμενο από την πλειοψηφία. Παρουσιάζεται έτσι η σύζευξη, σύμφωνα με το Jacques Ranciere, της οχλοκρατίας με την επιστημοκρατία, δηλαδή την κυριαρχία των ειδικών του πολιτικού μάνατζμεντ και της τεχνοκρατικής διαχείρισης. Αξίζει να σημειωθεί ότι με την απόδραση του πολιτικού από το κοινωνικό γίγνεσθαι, ο κυρίαρχος λόγος δεν απαντά πλέον (εσκεμμένα φυσικά μιας και εξυπηρετείται από αυτό) στη βάση της πολιτικής των θεμάτων αλλά κάνει αναγωγές στο Ήθος. Ας μην ξεχνάμε το γεγονός ότι μετά την 11η Σεπτεμβρίου οι αλλαγές στο

γεωπολιτικό στρατόπεδο έγιναν με την επίκληση του πολέμου ανάμεσα στο Καλό και το Κακό, ζητώντας έτσι την κοινωνική συναίνεση με όρους μη πολιτικούς.

Η απόλυτη επικράτηση του νεοφιλελεύθερου καπιταλιστικού μοντέλου είχε ως αποτέλεσμα την πλήρη εξατομίκευση του ανθρωπίνου υποκειμένου και την κυριαρχία της ασημαντότητας γύρω από το ζήτημα των αξιών που συγκροτούν το κοινωνικό σύνολο. Η οικονομική κρίση, που στην ουσία της είναι καθόλα πολιτική, απέδειξε με τον πιο εμφανή τρόπο την κρίση που έχει συνθλίψει συθέμελα την κυρίαρχη θεσμισμένη δομή. Ο καπιταλιστικός Κήπος της Εδέμ που υπόσχεται την είσοδο στον κόσμο της κατανάλωσης και της «ευδαιμονίας» έχει μετατραπεί πλέον σε κόλαση. Τα ιδεολογήματα της προόδου και της ανάπτυξης έχουν καταρρεύσει ενώ το σύστημα αδυνατεί να επιβεβαιώσει τα θεμέλια εγκυρότητάς του.

Στον ελλαδικό χώρο βιώνουμε ίσως τον οριστικό θρυμματισμό της μεταπολιτευτικής συναίνεσης, η οποία βασίστηκε περισσότερο στην παροχή δυνατότητας κατανάλωσης από μια ευρύτερη μερίδα του πληθυσμού και στην ισχυροποίηση των πελατειακών σχέσεων και της διαφθοράς παρά στην εγκαθίδρυση θεσμών που θα ισχυροποιούσαν μια δημοκρατική πολιτεία. Από τη στιγμή που το κοινωνικό συμβόλαιο έχει πλέον διαρραγεί, αρχίζει να κάνει την εμφάνισή του δειλά δειλά το ερώτημα του επαναορισμού της ζωής.

Τα τελευταία χρόνια άρχισε να παρατηρείται μια αύξουσα τάση κοινωνικών κινήσεων ώστε να προσπαθήσουν οι ίδιες να παράγουν πολιτική. Κινήματα πολιτών, τα οποία βλέποντας την αδυναμία του κράτους και των μηχανισμών του να διαχειριστούν την καθημερινότητα και την επιβίωση, προσπάθησαν να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους. Με κύριους άξονες

την αυτοοργάνωση από τα κάτω και τις αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες κατάφεραν να πετύχουν νίκες, που έδειχναν ότι σταδιακά άρχιζε η αντίστροφη μέτρηση για την έξοδο από την απάθεια. Η σημαντικότητα αυτών των κινημάτων εδράζεται από τη μια στην ευρύτητα της συμμετοχής που εξασφάλισαν και από την άλλη στις νίκες είτε αναφορικά με την ακύρωση κεντρικών πολιτικών σχεδιασμών του

Ο καπιταλιστικός Κήπος της Εδέμ που υπόσχεται την είσοδο στον κόσμο της κατανάλωσης και της «ευδαιμονίας» έχει μετατραπεί πλέον σε κόλαση. Τα ιδεολογήματα της προόδου και της ανάπτυξης έχουν καταρρεύσει ενώ το σύστημα αδυνατεί να επιβεβαιώσει τα θεμέλια εγκυρότητάς του.

κράτους και του κεφαλαίου είτε στη δημιουργία θεσμίσεων με στόχο την πολιτική διαχείριση της ζωής.

Δύο ήταν τα πιο σημαντικά γεγονότα των τελευταίων χρόνων και ίσως και της νεότερης μεταπολιτευτικής ιστορίας. Ο Δεκέμβρης του 2008 και τα κινήματα των πλατειών που συγκροτούνται σήμερα. Η εξέγερση του Δεκέμβρη έδωσε τη δυνατότητα στους από τα κάτω να καταλάβουν τη δύναμή τους και να αμφισβητήσουν τις κυρίαρχες δομές και την αυθεντία με την οποία εκφράζεται η εξουσία. Κι εάν ο Δεκέμβρης ήταν η ερώτηση, τότε η κοινωνική δυναμική που αναπτύσσεται στο Σύνταγμα και στις άλλες πλατείες θα μπορούσε να αποτελέσει την απάντηση.

Με το κίνημα του Συντάγματος αρχίζει, έστω και σε πρωτόλεια ακόμη μορφή, να σχηματοποιείται μια διαφορετική πρόταση για τη διαχείριση της κοινωνικοπολιτικής ζωής. Η διεκδίκηση του δημόσιου χώρου, ως καθόλα κοινωνικού και μακριά από κάθε είδους διαμεσολάβηση, ήταν το αρχικό βήμα ώστε να ξεκινήσουν οι διεργασίες και οι αναστοχασμοί

γύρω από μια νέα πρόταση κοινωνικής διαχείρισης. Τη στιγμή που τα πολιτικά κόμματα έχουν απολέσει κάθε νόημα από ουσία και παραγωγή πολιτικής, μη μπορώντας πλέον να εκφράσουν κανένα κοινωνικό σύνολο, το ερώτημα πλέον μεταφέρεται στα συλλογικά υποκείμενα, τα οποία έχοντας συνείδηση των συλλογικών διεργασιών, προσπαθούν να συνθέσουν μια πρόταση.

Μια συνθήκη, της οποίας η διαύγαση θα μπορούσε να επιφέρει αρκετά ριζοσπαστικά και συγκρουσιακά αποτελέσματα, που αποτελεί πλέον θα λέγαμε κοινό τόπο στις κοινωνικές διεργασίες των πλατειών, είναι το πρόταγμα της Άμεσης Δημοκρατίας. Η άμεση δημοκρατία δεν μπορεί να αποτελέσει καθεστώς αλλά διαδικασία και εργαλείο το οποίο θα συγκροτήσει μια όντως δημοκρατική κοινωνική θέσμιση. Κι αυτό γιατί προϋποθέτει την ισότιμη συμμετοχή όλων μακριά και πέρα από κάθε είδους διαμεσολάβηση. Εξάλλου όταν κάποιος συμμετέχει ο ίδιος σε μια διεργασία δίνοντάς της νόημα και περιεχόμενο, μόνο τότε είναι έτοιμος να την υπερασπίσει αλλά και να τη διευρύνει. Η επικαιρότητα του προτάγματος οφείλεται στο γεγονός από τη μια ότι δεν υπάρχει κάτι ενιαίο να εκπροσωπηθεί κοινωνικά και από την άλλη στην απουσία κάποιας ολιστικής πρότασης για έναν κοινωνικό μετασχηματισμό. Έτσι η Άμεση Δημοκρατία μπορεί να δώσει τον απαιτούμενο ζωτικό χώρο στις κοινωνικές κινήσεις ώστε να απελευθερώσουν τις δημιουργικές εκείνες δυνάμεις που θα οδηγήσουν σε μια νέα πρόταση κοινωνικής θέσμισης.

Σήμερα οτιδήποτε πραγματικά πολιτικό παράγεται, παράγεται μόνο από την ίδια την κοινωνία και πέρα από παραδοσιακές και ιδεολογικές λογικές και μουχλιασμένα λάβαρα του παρελθόντος. Στο αδιέξοδο που έχει οδηγήσει η κυρίαρχη εξουσιαστική δομή και το φαντασιακό που την περιβάλλει, υπάρχει η ανάγκη ανάδυσης νέων μορφών διαχείρισης. Κι αυτό δείχνει να το αφουγκράζεται ένα αρκετά μεγάλο τμήμα του κοινωνικού συνόλου. Χρειάζεται όμως ο κόσμος που μαζεύεται στις πλατείες και συγκροτεί ένα ετερογενές αλλά αρκετά αποφασιστικό σύνολο να περάσει στη δημιουργία δικών του θεσμίσεων από τα κάτω. Με αυτοοργάνωση και άμεση δημοκρατία να συγκροτήσει θεσμούς αντιεξουσίας και αυτοθεσμίσεις, τόσο σε τοπικό όσο και σε ευρύτερο επίπεδο, που θα επιτρέψουν την ανάδυση μιας πραγματικά κοινωνικής αυτονομίας. Κι αυτό δεν αποτελεί μια ουτοπία αλλά μπορεί να πάρει σάρκα και οστά, αρκεί να σκεφτούμε ότι η οργάνωση του αγώνα στο Σύνταγμα και στις άλλες πλατείες αποτελεί το πρόπλασμα και το γονιμοποιό σπέρμα ενός τέτοιου εγχειρήματος. Αυτοθεσμίσεις στους ελεύθερους κοινωνικούς χώρους, στους χώρους δουλειάς, στη διακίνηση των προϊόντων και σε κάθε έκφραση της κοινωνικής σφαίρας με στόχο να πάρουμε τη ζωή στα χέρια μας.

Είναι πλέον γεγονός ότι η κυριαρχία οδηγεί σε μια νέα βαρβαρότητα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η κοινωνία θα λειτουργήσει με αυτοματισμό προκαλώντας εξέγερση ενάντια στην καταπίεση. Όλες οι γραμμικές προφητείες έγιναν συντρίμμια πάνω στο ακαθόριστο του κοινωνικού πράττειν. Κι επειδή κάθε κοινωνία είναι υπεύθυνη (ή θα πρέπει να είναι) για την ιστορία της, τίθεται πλέον το ερώτημα για το εάν θα γίνουν ουσιώδεις προσπάθειες ώστε να πάρουμε τη ζωή στα χέρια μας ή θα γίνουμε έρμαιο στην πιο καταστροφική επέλαση του καπιταλισμού των τελευταίων δεκαετιών. ■

Τα επόμενα βήματα θα παραμείνουν μετέωρα ή θα προσκρούσουν κάτω με πάταγο;

Το εύηχο ρεφρέν, «χαιρετίσματα λοιπόν στην εξουσία», που αντήχησε ευχάριστα στα αυτιά μας στη συναυλία της πλατείας Συντάγματος, μετά την καταιγίδα των συγκρούσεων της 15ης Ιουνίου, φαίνεται ότι αποτελεί το μεγάλο διακύβευμα της εποχής μας.

Ο «χύμα» λαός των πλατειών επικίνδυνος, όσο ποτέ άλλοτε, για την εξουσία, τα πολιτικά κόμματα και την αριστερά. Αν τη μια μέρα έπιναν νερό στο όνομά του, νομιμοποιώντας την εξουσία τους μεγάλη ή μικρή και την αμέσως επόμενη τον έγραφαν στα παλαιότερα των υποδημάτων τους, σήμερα τον φοβούνται κατάφωρα για την εν δυνάμει αναφαίρετη δικαιοδοσία του να απειλήσει και να καταστρέψει τον κοινοβουλευτισμό τους. Κάτι που ο πρόεδρος Παπούλιας το ομολόγησε, χωρίς μισόλογα. Οι μόνοι που δεν κατάλαβαν τίποτα είναι οι «αντικαπιταλιστές πασών των αποχρώσεων» που θεωρούν ότι αυτό θα προκαλέσει ένα μεγάλο πολιτικό κενό, επειδή είναι έξω από τη λογική τους η εναλλακτική κοινωνική λύση και απάντηση που δεν είναι άλλη από την Άμεση Δημοκρατία των τοπικών, περιφερειακών Λαϊκών Συνελεύσεων, τον πανελλαδικό συντονισμό τους και την οργάνωση τομέων συλλογικής αυτοάμυνας για την υπεράσπιση και διεύρυνση οργανωνόμενων και εξελισσόμενων ζωνών ελευθερίας.

Σήμερα απαιτείται θέληση, θάρρος και ετοιμότητα. Τα έχουμε;

Τάκης Σκούρκος

Το «Δόγμα του Σοκ» της Ναόμι Κλάιν

Στέφαν Λέντμαν

Σε μια προσπάθεια γνωριμίας με το σπουδαίο έργο της Ναόμι Κλάιν «The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism» (Το Δόγμα του Σοκ: Η Άνοδος του Καπιταλισμού της Καταστροφής, Στμ), και μετά την έκδοσή του στα ελληνικά, επιλέξαμε να αναδημοσιεύσουμε τη διαφωτιστική σύνοψη του Στέφαν Λέντμαν σε δύο μέρη.

Α' ΜΕΡΟΣ

Το βιβλίο της Κλάιν The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism καταρρίπτει το μύθο της δημοκρατίας της «ελεύθερης αγοράς». Περιγράφει πώς ο νεοφιλελεύθερος φονταμενταλισμός εξουσιάζει τον κόσμο, με την Αμερική ως αιχμή του δόρατος να εκμεταλλεύεται απειλές εθνικής ασφάλειας, τρομοκρατικές επιθέσεις, οικονομικές καταρρεύσεις, ανταγωνιστικές ιδεολογίες, τεκτονικές πολιτικές ή οικονομικές μετατοπίσεις και φυσικές καταστροφές, για να επιβάλλει τη θέλησή της παντού. Πόλεμοι διεξάγονται, κοινωνικές υπηρεσίες καταργούνται και ελευθερίες θυσιάζονται, όταν οι άνθρωποι είναι τόσο απασχολημένοι, τρομοκρατημένοι ή πειθαναγκασμένοι για να αντισταθούν. Η Κλάιν περιγράφει μία παγκόσμια διαδικασία κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης που αποκαλεί «καπιταλισμό της καταστροφής», η οποία συνοδεύεται από βασανισμούς, προκειμένου να γίνει ξεκάθαρο το μήνυμα: Εναλλακτικές πολιτικές προτάσεις στη «νέα τάξη πραγμάτων» δεν γίνονται αποδεκτές.

Η θριαμβολογία της «ελεύθερης αγοράς» συναντάται παντού: από τον Καναδά ως τη Βραζιλία, την Κίνα ως τη Βουλγαρία, τη Ρωσία ως τη Ν. Αφρική, το Βιετνάμ ως το Ιράκ. Σε όλες τις περιπτώσεις, τα αποτελέσματα είναι τα ίδια. Οι άνθρωποι θυσιάζονται για τα κέρδη και εφαρμόζεται το δόγμα της Μάργκαρετ Θάτσερ: «Δεν υπάρχει άλλη λύση».

Το κενό είναι όμορφο: Τριάντα χρόνια ισοπέδωσης και μετατροπής του κόσμου σε κόλαση

Η Νέα Ορλεάνη, στην εποχή μετά τον τυφώνα Κατρίνα, αποτελεί μία ενδεικτική κατάσταση της «νέας τάξης πραγμάτων» αμερικανικού τύπου, με τον ανεξέλεγκτο καπιταλισμό να μαίνεται με την πιο άγρια μορφή του. Η Κλάιν αναφέρει τη δήλωση του ρεμπουμπλικανού Ρίτσαρντ Μπέικερ, μέλους του Κογκρέσου, μιλώντας σε ομάδα παρασκηνιακής δράσης: «Τελικά ξεκαθαρίσαμε το ζήτημα της δημόσιας στέγασης των φτωχών στη Νέα Ορλεάνη. Αυτό που δεν είχαμε τη δύναμη να κάνουμε εμείς, το έκανε τελικά ο Θεός». Και ο Τζόζεφ Κανιζάρο, μεγαλοεργολάβος της Νέας Ορλεάνης, πρόσθεσε: «Σκέφτομαι ότι έχουμε μία καθαρή και καινούργια βάση για να αρχίσουμε από το μηδέν και να εκμεταλλευτούμε μεγάλες ευκαιρίες». Το σχέδιό τους περιλαμβάνει την αφάνιση κοινοτήτων και την αντικατάστασή τους από πολυτελείς κατοικίες, καθώς και άλλα επικερδή έργα σε επιλεγμένα, κατεστραμμένα σημεία της πόλης, σε βάρος της φτωχής μητέρας φύσης και με τις ευλογίες της κυβέρνησης.

Όλα αυτά βασίστηκαν στις διδαχές του «μεγάλου γκουρού» του αχαλίνωτου καπιταλισμού, ηλικίας, τότε, 93 ετών και με μεγάλα προβλήματα υγείας. Πρόκειται για τον συντηρητικό, φιλελεύθερο οικονομολόγο Μίλτον Φρίντμαν, ο οποίος στο βιβλίο του 1962, Capitalism and Freedom (Καπιταλισμός και Ελευθερία), είχε γράψει: «Μόνο μια κρίση - πραγματική ή πλασματική – παράγει αληθινή αλλαγή. Όταν μια κρίση εμφανίζεται, τα μέτρα που λαμβάνονται εξαρτώνται από

τις ιδέες που υπάρχουν στην κοινωνία… η βασική μας μέριμνα θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων στις υπάρχουσες πολιτικές (αυτές που απορρίπτει ο Φρίντμαν), έτοιμες να εφαρμοστούν όταν, λόγω της κρίσης, το αδύνατο γίνεται πολιτικά αναπόφευκτο». Η Κλάιν ονομάζει τις περιοχές κρίσεων «ζώνες χωρίς δημοκρατία» και τη θέση του Φρίντμαν «δόγμα του σοκ». Για τη Νέα Ορλεάνη σημαίνει «μόνιμες μεταρρυθμίσεις», όπως η καταστροφή των χώρων στέγασης των φτωχών και η διανομή κουπονιών για τα ιδιωτικά σχολεία, αντί της επανοικοδόμησης των κατεστραμμένων δημόσιων σχολείων με κρατικά κονδύλια.

Για τον Φρίντμαν, η μόνη λειτουργία της κυβέρνησης είναι «η προστασία της ελευθερίας μας από τους εξωτερικούς εχθρούς... και από τους ίδιους τους συμπολίτες μας. Είναι να συντηρεί το νόμο και την τάξη, να προστατεύει τις ιδιωτικές συμβάσεις και τις ανταγωνιστικές αγορές». Κατά την άποψή του, οποιοσδήποτε άλλος ρόλος για την κυβέρνηση είναι «σοσιαλισμός», που για τους φονταμενταλιστές της ελεύθερης αγοράς, σαν τον Φρίντμαν, είναι βλασφημία.

Έως το 1973, το τολμηρό δόγμα Φρίντμαν υπήρχε μόνο ως διδασκαλία στους φοιτητές του, αλλά όλα άλλαξαν σε μια περίοδο παρόμοια με την 11η Σεπτεμβρίου. Όταν ο στρατηγός Αγκούστο Πινοσέτ ανέβηκε στην εξουσία με τον γνωστό αιματηρό τρόπο, ο Φρίντμαν είχε την ευκαιρία να αποκτήσει εργαστηριακή εμπειρία ως σύμβουλος του νέου δικτάτορα της Χιλής. Η συνταγή του έγινε γνωστή ως επαναστατικός οικονομικός μετασχηματισμός της «σχολής του Σικάγο», γνωστός και ως shock therapy (θεραπεία με σοκ). Είναι η αντίστοιχη οικονομική έκδοση του δόγματος του Βιετνάμ «καταστρέψτε το χωριό (και τη χώρα) για να το σώσετε», και είναι το ίδιο σκληρή.

Εκατομμύρια άνθρωποι γνωρίζουν τη θεωρία του, αλλά ο ήρωάς τους δεν είναι ο Φρίντμαν. Οι κεντρικές αρχές του δόγματος είναι μαζικές ιδιωτικοποιήσεις, κατάργηση του ελέγχου των εταιρειών από την κυβέρνηση, απεριόριστη πρόσβαση των ξένων εταιρειών στην ελεύθερη αγορά, περικοπές σε κονδύλια κοινωνικής πρόνοιας, σκληροί κατασταλτικοί νόμοι και βασανιστήρια, προκειμένου να ενισχυθεί ο πυρήνας του δόγματος, τον οποίο οι ρηγκανικοί αποκαλούν «trickle-down theory» (επίτευξη σκοπού με σταδιακές και έμμεσες επιρροές – φαινόμενο της διάχυσης) και οι Βρετανοί «θατσερισμό».

Όσοι υφίστανται αυτές τις πολιτικές το αποκαλούν κόλαση, και η Κλάιν εξηγεί το γιατί. Το δόγμα εφαρμόστηκε στη Χιλή, στην Αργεντινή, στην Ουρουγουάη, στη Βολιβία, στη Βραζιλία, στην Κίνα, στη Ρωσία, στα Νησιά Φόκλαντ, στην Πολωνία, στη Νότια Αφρική, στη Σρι Λάνκα, στη Νέα Ορλεάνη, στο Ισραήλ, και προσεχώς κοντά σας. Είναι

το ξέσπασμα του κορπορατισμού και η άνθηση των επιχειρήσεων. Η Κλάιν αναφέρει ότι σύμφωνα με τους υποστηρικτές του δόγματος οι ευκαιρίες συμβαδίζουν με την «ανάπτυξη των αγορών»... «Οι εμπορικές συμφωνίες είναι ακόμα πιο κερδοφόρες και από την εποχή που ανθούσαν οι εταιρίες-φούσκες στο διαδίκτυο. Η φούσκα της "εθνικής ασφάλειας" ήρθε να καλύψει το κενό που άφησαν οι προηγούμενες φούσκες, όταν έσκασαν».

Οι ρηγκανικοί, σήμερα, είναι οι νεοσυντηρητικοί που έχουν την «πλήρη υποστήριξη της στρατιωτικής μηχανής, η οποία υπηρετεί τα άπληστα σχέδια των εταιριών». Οι τρεις ιερές αρχές τους είναι: «κατάργηση του δημόσιου τομέα, ολοκληρωτική απελευθέρωση των εταιρειών και ελάχιστες (ή και καθόλου) κοινωνικές δαπάνες». Αλλά αντί να πετύχουν τη βελτίωση της ζωής όλων όπως υπόσχονται, κάνουν ακριβώς το αντίθετο. Δημιουργούν μια ισχυρή κεφαλαιοκρατική άρχουσα τάξη που συνεργάζεται με τη διεφθαρμένη πολιτική ελίτ, «χωρίς να είναι ευδιάκριτη η διαχωριστική γραμμή μεταξύ τους». Έτσι, η Ρωσία απέκτησε «δισεκατομμυριούχους άρχοντες», η Κίνα «πρίγκηπες», η Χιλή «τα πιράνχας» και οι ΗΠΑ τους «πρωτοπόρους» των Μπους-Τσέινι.

Το πρόγραμμα είναι ίδιο παντού: τεράστια μεταφορά του δημόσιου πλούτου στον ιδιωτικό τομέα, υπέρογκο δημόσιο χρέος, ένα τεράστιο, όσο ποτέ άλλοτε, χάσμα μεταξύ της τάξης των εκθαμβωτικών πλουσίων και της τάξης των αναλώσιμων φτωχών, και ένας επιθετικός εθνικισμός (όπως ο μόνιμος πόλεμος του Τζόρτζ Μπους «εναντίον της τρομοκρατίας» και του πλανήτη), που δικαιολογεί τις ατελείωτες δαπάνες για την «ασφάλεια». Έτσι, «μέσα στη φούσκα» είναι παράδεισος, αλλά έξω είναι κόλαση με «συνεχείς παρακολουθήσεις, μαζικές φυλακίσεις, περιορισμό των ατομικών ελευθεριών, μείωση του βιοτικού επιπέδου, καταστολή και βασανιστήρια για να διαδοθεί το μήνυμα στους δύσπιστους».

Η Κλάιν παρομοιάζει αυτή τη βιαιότητα με τη λογική του Shock doctrine. Όταν αυτό εφαρμόζεται, προκαλεί, επίσης, μια κατάσταση «αποπροσανατολισμού» και σοκ για να οδηγήσει αυτούς, στους οποίους απευθύνεται, σε συμβιβασμούς ενάντια στη θέλησή τους. Το δόγμα του σοκ, λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο σε μαζική κλίμακα, και η εμπειρία της 11ης Σεπτεμβρίου το απέδειξε. Διέλυσε τη «βεβαιότητα» των γνώσεων που είχαμε για τον κόσμο και δημιούργησε μια περίοδο αποπροσανατολισμού και οπισθοδρόμησης, που η κυβέρνηση Μπους διέδωσε στο εξωτερικό και στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Όπως το τοποθετεί η Κλάιν: «Ξαφνικά βρεθήκαμε στο έτος μηδέν, όπου όλα όσα γνωρίζαμε για τον κόσμο πριν από το έτος αυτό απορρίπτονται ως "πρότερες σκέψεις της 11ης Σεπτεμβρίου". Γίναμε ξανά ένας «άγραφος πίνακας, ένα καθαρό φύλλο χαρτιού», και η κυβέρνηση έκανε αυτό που ήταν αδύνατον προηγουμένως. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το δόγμα του σοκ: «η αρχική συμφορά

(τρομοκρατική επίθεση, πόλεμος, τυφώνας, κατάρρευση της αγοράς) θέτει ολόκληρο τον πληθυσμό σε μια κατάσταση συλλογικού σοκ», διευκολύνοντας τους διεφθαρμένους πολιτικούς διαχειριστές να κινηθούν με δολοφονική επιδεξιότητα και να ανακατασκευάσουν τον κόσμο σύμφωνα με το όραμά τους, πριν υποχωρήσει το σοκ. [...] ■

Η Naomi Klein είναι βραβευμένη συγγραφέας, παραγωγός ντοκιμαντέρ και ακτιβίστρια. Το βιβλίο της The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism εκδόθηκε διεθνώς τον Σεπτέμβριο του 2007 και έγινε μπεστσέλερ. Στην Ελλάδα κυκλοφόρησε το 2010 από τις εκδόσεις Λιβάνη.

Ο Stefan Lendman είναι ακτιβιστής που ζει στη Βοστώνη και σπούδασε στο πανεπιστήμιο Χάρβαρντ και στο πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια.

Από την οικονομία της κρίσης στις ρωγμές ελευθερίας

Απόσπασμα από την ομιλία του στο B-Fest, 28 Μαΐου 2011

David Harvey

Οι ψύχραιμοι αναλυτές γνωρίζουν από καιρό ότι τα άτομα-καπιταλιστές, λειτουργώντας για το συμφέρον τους έχουν την τάση να συμπεριφέρονται έτσι, ώστε να οδηγούν συλλογικά τον καπιταλισμό βαθύτερα σε κρίση. Το ίδιο μπορούμε να πούμε για τα διάφορα συντεχνιακά συμφέροντα που δεσπόζουν περιοδικά στην πολιτική και οικονομική σκηνή: οι τραπεζίτες και οι χρηματιστές που διψούν για μπόνους και ρυθμίζουν πολιτικές σε Ουάσινγκτον και Λονδίνο, η αναγεννημένη τάξη των εισοδηματιών που αποσπούν ενοίκια όχι μόνο από τον έλεγχο της γης, της ιδιοκτησίας και των πόρων αλλά και από τα πνευματικά δικαιώματα, οι μεγάλοι έμποροι, σαν το Wal Mart και το Ikea, που δεσμεύουν απόλυτα τους παραγωγούς στο σχεδιασμό τους καθιστώντας τους υποχείρια στα ανταγωνιστικά τους παιχνίδια. Τα άτομα και οι συντεχνίες που επιδιώκουν τα δικά τους συμφέροντα σχεδόν πάντα απέτυχαν να διαμορφώσουν μια συνεκτική πολιτική ατζέντα για να σταθεροποιήσουν, πόσο μάλλον να αναζωογονήσουν, ένα καταρρέον καπιταλιστικό σύστημα. Φαίνεται παντού ότι αυτό συμβαίνει και τώρα. Πώς αλλιώς θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε την τεράστια οικονομική υποστήριξη που δίνεται από τους πλουσιότερους καπιταλιστές και τις πανίσχυρες συντεχνίες της οικονομίας και των μίντια στις φαύλες πολιτικές του κινήματος Tea Party στις ΗΠΑ;

Ο David Harvey είναι καθηγητής Γεωγραφίας και Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ν. Υόρκης (CUNY). Είναι ένας από τους κορυφαίους ριζοσπάστες θεωρητικούς με διεθνές κύρος και ανάμεσα στους 20 πιο επιφανείς συγγραφείς στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Το έργο του έχει παίξει πρωταρχικό ρόλο στην γενικότερη συζήτηση για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα και είναι βασικός υπερασπιστής του «δικαιώματος στην πόλη». Στα ελληνικά κυκλοφορούν τα βιβλία του: «Η κατάσταση της μετανεωτερικότητας», «Νεοφιλελευθερισμός: Ιστορία και παρόν», «Ο νέος ιμπεριαλισμός».

Ακόμη πιο προβληματικός είναι ο ενδοκρατικός ανταγωνισμός για πλούτο και εξουσία, καθώς και ο σχηματισμός εξουσιαστικών συμμαχιών, ειδικά επειδή τα κράτη διεκδικούν και σε κάποιο βαθμό διατηρούν, είτε μεμονωμένα είτε συλλογικά (μέσω συμμαχιών σαν το ΝΑΤΟ), το μονοπώλιο στην άσκηση της βίας. Ο πολιτικο-στρατιωτικός κόσμος πολύ συχνά μεγεθύνει παρά αμβλύνει τις εσωτερικές αντιφάσεις της συσσώρευσης κεφαλαίου βλάπτοντας όλους εκτός από τους πλούσιους και ισχυρούς. Αυτοί οι κίνδυνοι έχουν αναγνωριστεί εδώ και καιρό. Όπως σημείωσε ο βρετανός οικονομολόγος William Thompson το 1824: «Μπροστά στη διατήρηση αυτής της συγκεκριμένης κατανομής (πλούτου), η διαρκής δυστυχία ή ευτυχία όλης της ανθρώπινης φυλής θεωρήθηκε ανάξια λόγου. Η διαιώνιση των επιτευγμάτων της εξουσίας, της απάτης και της τύχης έχει αποκαλεστεί σταθερότητα, και για τη στήριξη αυτής της πλαστής σταθερότητας έχουν θυσιαστεί αδυσώπητα όλες οι παραγωγικές δυνατότητες της ανθρώπινης φυλής.» Εκεί οδηγούν ακριβώς η πλαστή σταθερότητα της λιτότητας και η πλαστή σταθερότητα της ατέρμονης αθροιστικής ανάπτυξης.

Αυτό που συγκράτησε αυτές τις ασυνάρτητες καπιταλιστικές πολιτικές στο παρελθόν ήταν οι μαζικοί αγώνες των καταπιεσμένων και των εκδιωγμένων, των εργατών ενάντια στους καπιταλιστές, των πολιτών ενάντια στους εισοδηματίες και τους αρπακτικούς εμπόρους, ολόκληρων πληθυσμών ενάντια στη συχνά βίαιη ληστεία από τους αποικιοκράτες και ιμπεριαλιστές, μαζί με τους πιο ασαφείς αλλά όχι λιγότερο σημαντικούς αγώνες για δικαιοσύνη, δικαιώματα και μια πιο ηθική και δημοκρατική κοινωνική οργάνωση. Τα τελευταία σαράντα χρόνια, οι οργανωμένες δομές τέτοιας αντίστασης στην εκβαρβαριστική λειτουργία του κεφαλαίου έχουν διαλυθεί, αφήνοντας πίσω ένα περίεργο μείγμα παλιών και νέων θεσμών, σαν αυτούς που περιέγραψα στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου "Enigma", που δυσκολεύονται να αρθρώσουν μια συνεκτική αντίθεση ή ένα συνεκτικό εναλλακτικό πρόγραμμα. Αυτή είναι μια κατάσταση που προμηνύει το κακό τόσο για το κεφάλαιο όσο και για τους ανθρώπους. Οδηγεί σε πολιτικές του στυλ «μετά από μένα ο κατακλυσμός», με τις οποίες οι πλούσιοι φαντασιώνονται ότι μπορούν να επιπλέουν ασφαλώς στις πάνοπλες και πολυτελείς κιβωτούς τους (μήπως αυτό δείχνει η παγκόσμια αρπαγή γης;), αφήνοντας όλους εμάς τους υπόλοιπους να αντιμετωπίσουμε τον κατακλυσμό. Αλλά, τώρα πλέον, οι πλούσιοι δεν

«Σίγουρα, υπάρχει ταξικός πόλεμος, αλλά η δική μου τάξη, των πλουσίων, είναι αυτή που κάνει τον πόλεμο, και προς το παρόν κερδίζουμε.»

Warren Buffett – The Sage of Omaha

μπορούν να ελπίζουν ότι θα επιπλέουν πάνω από τον κόσμο όπως τον διαμόρφωσε το κεφάλαιο, γιατί τώρα δεν υπάρχει κυριολεκτικά μέρος να κρυφτούν.

Μένει να δούμε αν ένα άλλο είδος θεσμών μπορεί να συνδημιουργηθεί στην εποχή μας για να σώσουν το κεφάλαιο από τον εαυτό του και ν' αποτρέψουν το αποτέλεσμα που προέβλεψε ο Τόμπσον. Αλλά ακόμη κι αν μπορούν να δημιουργηθούν τέτοιοι θεσμοί, δεν αρκεί να φαίνονται πολύ διαφορετικοί από αυτούς που έκαναν πολιτική στο παρελθόν. Δεν αρκεί να επιδιώκουν έναν πιο πολιτισμένο καπιταλισμό. Θα χρειαστεί να εγκαταλείψουν την κιχωτική αναζήτηση ενός καπιταλισμού ηθικού και δίκαιου. Το πρόβλημα της ατέρμονης αθροιστικής ανάπτυξης μέσω της ατέρμονης συσσώρευσης κεφαλαίου διογκώνεται όσο περνάει ο καιρός. Πρέπει ν' αντιμετωπιστεί.

Από αυτήν τη μακροπρόθεσμη προοπτική, το κίνητρο να ενισχύσουμε την ανάπτυξη στην Ανατολική και Νότια Ασία, όπως και σε άλλες περιοχές, σαν τα πλούσια κράτη του Κόλπου, δημιουργώντας μια υπερβολική εκδοχή του αμερικάνικου τρόπου ζωής («οδήγησε για να είσαι ζωντανός και ψώνισε μέχρι να πέσεις κάτω»), είναι προφανώς λάθος. Η παγκόσμια αρπαγή της γης που συμβαίνει σήμερα είναι απόδειξη αυτού του λάθους στην πράξη. Και ενώ μπορεί να φαίνεται περιέργως σωστό, σε σχέση με τις μακροπρόθεσμες ανάγκες, να καταδικάσουμε τους εαυτούς μας στη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη σε χαμηλή ανάπτυξη και διαρκή λιτότητα, αυτό ισχύει μόνο αν θέλουμε να υπερασπίσουμε τα προνόμια της πλουτοκρατίας, αλλά δεν οδηγεί πουθενά αν θέλουμε ν' αντικαταστήσουμε την αδιέξοδη διαρκή ανάπτυξη με τις άπειρες πιθανότητες ανάπτυξης των ανθρώπινων δυνατοτήτων.

Η βραχυπρόθεσμη έκρηξη της καπιταλιστικής ανάπτυξης στις αναδυόμενες αγορές, από την Ανατολική και Νότια Ασία μέχρι τη Λατινική Αμερική, μπορεί να βοηθήσει στην ανακατανομή του παγκόσμιου πλούτου και δύναμης, κι έτσι να δημιουργήσει μια πιο υγιή και ισότιμη βάση για την επίτευξη μιας πιο λογικά οργανωμένης παγκόσμιας οικονομίας. Αλλά ο πλούτος που παράγεται κατανέμεται άνισα. Λέγεται ότι η Ινδία πηγαίνει καλά οικονομικά, επειδή έχει ανάπτυξη 7%. Αυτό σημαίνει ότι ο αριθμός των δισεκατομμυριούχων εκτοξεύτηκε από 26 το 2007 σε 69 το 2010. Και στην Κίνα συμβαίνει το ίδιο. Παρόλο που είναι δύσκολο να έχουμε ακριβή στοιχεία, υπάρχουν σήμερα πιθανώς περισσότεροι δισεκατομμυριούχοι στην Κίνα απ' οπουδήποτε στην κόσμο και είναι διατεθειμένοι να εφαρμόσουν πλουτοκρατικές πολιτικές όπως όλοι. Η βραχυπρόθεσμη αναγέννηση της ανάπτυξης ενάντια στην επεκτεινόμενη φτώχεια μπορεί, φυσικά, να μας δώσει χρόνο για πιο μακροπρόθεσμες λύσεις, για να επεξεργαστούμε τον τρόπο μετάβασης. Αλλά ο χρόνος που κερδίζουμε είναι χρήσιμος μόνο αν τον χρησιμοποιήσουμε σωστά, και για τους πλουτοκράτες όλοι ξέρουμε τι σημαίνει «να χρησιμοποιήσουμε σωστά».

Πρέπει να βρεθεί μια εναλλακτική. Και εδώ γίνεται κρίσιμη η ανάδυση ενός παγκόσμιου επαναστατικού κινήματος, όχι μόνο ν' αναχαιτίσει το κύμα των αυτοκαταστροφικών καπιταλιστικών συμπεριφορών (το οποίο από μόνο του είναι σπουδαίο επίτευγμα), αλλά και για να οργανωθούμε πάλι, να αρχίσουμε να χτίζουμε νέες οργανωτικές φόρμες, τράπεζες γνώσεων και θεωρητικά σχήματα, νέες τεχνολογίες, συστήματα παραγωγής και κατανάλωσης, ενώ πειραματιζόμαστε με νέες δομές θεσμών, κοινωνικών και φυσικών σχέσεων, με τον επανασχεδιασμό της αυξανόμενα αστικοποιημένης καθημερινής ζωής. Ενώ το κεφάλαιο μας έχει προσφέρει αφθονία μέσων για να προσεγγίσουμε το στόχο της αντικαπιταλιστικής μετάβασης, οι καπιταλιστές θα κάνουν ό,τι είναι δυνατό για να αποτρέψουν αυτή τη μετάβαση, όσο επιτακτικές κι αν είναι οι συνθήκες. Ωστόσο, το καθήκον της μετάβασης το έχουμε εμείς, όχι οι πλουτοκράτες. Όπως συμβούλεψε κάποτε ο Σαίξπηρ: «Το σφάλμα… δεν βρίσκεται στ' αστέρια αλλά σ' εμάς που υποτασσόμαστε.» Αυτή τη στιγμή, όπως πιστεύει ο Warren Buffett, η τάξη του κερδίζει. Το άμεσο καθήκον μας είναι να τον βγάλουμε λάθος. ■

Ευ ζην και όχι κατανάλωση & ανάπτυξη

Η αυτονόμηση της κοινωνίας ως σπιράλ

Συνέντευξη του **Serge Latouche**

Συντάκτρια: **Ελιάνα Καναβέλη**

Η έννοια της αποανάπτυξης αρχίζει να ακούγεται όλο και πιο συχνά σε ένα ευρύ πλαίσιο ανθρώπων και δραστηριοτήτων. Η επίσκεψη στην Ελλάδα του ομότιμου καθηγητή του Πανεπιστημίου Paris-Sud 11 (Orsais), Σερζ Λατούς, τον περασμένο Μάιο, υπήρξε μια καλή αφορμή τόσο για να ακουστεί η αποανάπτυξη όσο και για να αρχίσουν διαδικασίες ζύμωσης και συζήτησης γύρω από το θέμα αυτό. Να ευχαριστήσουμε θερμά τον κύριο Γιάννη Ελαφρό που δέχθηκε να παρευρεθούμε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και να ανταλλάξουμε απόψεις πάνω σε επίκαιρα ζητήματα που σχετίζονται με την αποανάπτυξη.

Πριν μιλήσουμε για την αποανάπτυξη ας δούμε τι σημαίνει ανάπτυξη για το σύγχρονο δυτικό κόσμο.

Η έννοια του καπιταλισμού και της οικονομίας είναι συνυφασμένη με την έννοια της ανάπτυξης, ο νόμος της συσσώρευσης του κεφαλαίου είναι η ανάπτυξη. Οι κοινωνίες της δύσης γνώρισαν την υπερβολική ανάπτυξη της οικονομίας και τώρα «χάνονται» χωρίς να μπορούν να συνειδητοποιήσουν τι συνέβη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλες οι χώρες της δύσης είναι «θύματα» της υπερανάπτυξης.

Η έννοια της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων βρίσκεται στο κεντρικό φαντασιακό των διαφόρων αριστερών «αντικαπιταλιστών». Αυτό δεν αποτελεί μια αντίφαση μιας και το κεντρικό φαντασιακό του καπιταλισμού είναι η ανάπτυξη;

Οι αριστεροί έχουν πέσει στην παγίδα του παραγωγισμού. Ο Μαρξ μοιραζόταν την πίστη στον προμηθεϊκό άνθρωπο, δηλαδή τον άνθρωπο του Ντεκάρτ και του Μπέικον, που αντιπροσωπεύει τον κυρίαρχο τη φύσης. Είχε την πίστη στην τεχνική και στην επιστήμη, κάτι που είναι ανεξάρτητο από τη φύση και την παραγωγή. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η φύση και η οικολογία να μην αποτελέσουν αντικείμενο ενασχόλησής τους. Οπότε μετά τον Μαρξ η αριστερά δεν κατάλαβε ότι ο πλανήτης έχει φτάσει στα όριά του και ότι δεν μπορούμε να ζητάμε μια άπειρη ανάπτυξη από έναν πεπερασμένο πλανήτη, του οποίο οι αντοχές του λιγοστεύουν. Οι πηγές ενέργειας, τα φυσικά αποθέματα θέλουν μια άλλη διαχείριση.

Ποιο είναι το πρόταγμα της αποανάπτυξης και πώς μπορεί να αποτελέσει όχημα εξόδου από την τωρινή κατάσταση;

Το πρόταγμα της αποανάπτυξης είναι η δημιουργία και μετάβαση σε μια κοινωνία όπου θα έχουν συντελεστεί θεμελιακές αλλαγές στον σημερινό καταναλωτικό τρόπο ζωής και ό,τι αυτός συνεπάγεται. Πρόκειται για ένα πρόταγμα πολιτικό. Το πώς θα υλοποιηθεί εξαρτάται από τους λαούς και το δικό τους ρόλο στην κοινωνία. Επίσης, σε ατομικό επίπεδο, στη Βόρεια Αμερική εκατομμύρια άτομα έχουν επιλέξει συνειδητά τη στάση της ηθελημένης απλότητας. Προσπαθούν να ζουν πιο απλά, πιο λιτά, χωρίς να σημαίνει ότι στερούνται τα δικαιώματά τους. Αλλά η ατομική στάση, η ατομική ηθική δεν άλλαξε ποτέ από μόνη της την κοινωνία. Απαιτείται πολιτική αλλαγή. Δεν αρκούν ατομικές ή και ομαδικές αλλά αποσπασματικές ενέργειες. Χρειάζεται μια συνολική αλλαγή πλεύσης. Για παράδειγμα, εάν εγώ δεν καταναλώνω βενζίνη, τίποτα δεν μου λέει ότι ένας άλλος δεν θα καταναλώσει περισσότερο.

Τι πρεσβεύει η λογική της λιτής αφθονίας;

Το πρόβλημα των σημερινών κοινωνιών είναι ότι είναι θεμελιωμένες πάνω στην έλλειψη μέτρου, και αυτό είναι ύβρις. Το πρόταγμα μιας οικοσοσιαλιστικής δημοκρατίας είναι η μετάβαση από μια κοινωνία ψεύτικης αφθονίας σε μια κοινωνία λιτής αφθονίας. Σαφώς και δεν πρέπει να συγχέεται η αποανάπτυξη με την έλλειψη-στέρηση της καταναλωτικής δυνατότητας μιας κοινωνίας, κάτι που επιβάλλεται και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Μπορούμε να πούμε ότι είναι επιβεβλημένη η αποανάπτυξη. Η τραγωδία είναι σε μια καταναλωτική κοινωνία να μην μπορείς να καταναλώσεις. Αυτό που διδάσκεται στις

οικονομικές σχολές είναι ότι η απληστία είναι καλή. Αυτή η λογική και αυτές οι αξίες μάς οδηγούν στην καταστροφή. Ο περιορισμός της ύβρεως και η εύρεση του μέτρου ορίζουν την ουτοπία της αποανάπτυξης.

Ο Σερζ Λατούς μας επισημαίνει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να γίνει η μετάβαση στη νέα κοινωνική πραγματικότητα. «Το εγχειρίδιο της «συγκεκριμένης ουτοπίας της αποανάπτυξης» περιέχει τη μέθοδο των οκτώ R: Επαναξιολόγηση (re-evaluation), επανεννοιολόγηση (re-conceptualization), αναδόμηση (re-structure), αναδιανομή (re-distribution), επανατοπικοποίηση (re-localization), μείωση (reduction), επαναχρησιμοποίηση (re-utilization), ανακύκλωση (recycling). Αν και το πρόσημο είναι στην κατεύθυνση της μείωσης της ανάπτυξης, υπάρχουν και στοιχεία αναδιανομής, έτσι ώστε να καλυφθούν οι αποστάσεις μεταξύ Βορρά-Νότου».

Μια κοινωνία που έχει αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να χαρακτηριστεί ως αυτόνομη;

Τη διαδικασία της αυτονόμησης μιας κοινωνίας πρέπει να τη σκεφτούμε σαν ένα σπιράλ. Η αλλαγή εισάγεται σιγά σιγά και με αυτόν τον τρόπο αλλάζουν και οι άνθρωποι αλλά και οι κοινωνίες στις οποίες διαβιούν.

Υπάρχουν χειροπιαστά παραδείγματα όπου η αποανάπτυξη έγινε πραγματικότητα;

Δεν υπάρχουν τέτοια παραδείγματα σήμερα. Υπάρχουν σε μικροεπίπεδο κάποιες εμπειρίες. Υπάρχουν ορισμένες χώρες που έχουν δηλώσει ότι θέλουν να μπουν σε μια λογική αποανάπτυξης. Στην Αγγλία, για παράδειγμα, υπάρχουν οι μεταβατικές πόλεις. Στην Καλιφόρνια υπάρχει ένα κίνημα πολιτών που ονομάζεται «πέρα από τον άνθρακα». Κάπως έτσι νομίζω ότι αρχίζει να οικοδομείται η κοινωνία του μέλλοντος, η οποία θα έχει τη μικρότερη εξάρτηση από την ενέργεια και άρα θα διαχειρίζεται καλύτερα τις φυσικές πηγές ενέργειας. Μια πόλη, εξάλλου, θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς πετρέλαιο.

Δύο ακόμη παραδείγματα είναι η Βολιβία και το Εκουαδόρ, εκεί μιλάνε για επαναστατική αλλαγή. Στις κοινωνίες αυτές είναι επηρεασμένοι από τη σχέση τους με τη φύση. Ας μην ξεχνάμε τον πόλεμο του νερού που έγινε στη Βολιβία το 2002, που έφερε ένα λαό αντιμέτωπο με μια εταιρεία και είχε ως αποτέλεσμα τη νίκη τους. Μέσα από τέτοιου είδους κοινωνικές εξεγέρσεις, οι ιθαγενείς ήρθαν στην εξουσία και μαζί τους έφεραν τη διαφορετική σχέση και αντίληψη που έχουν για την Φύση. Κατοχυρώθηκε και συνταγματικά ότι η φύση είναι δικαίωμα και οι φυσικές πηγές είναι δημόσιες και κοινωνικές και δεν μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν ούτε και να κακοποιηθούν. Σαν αρχή των κοινωνιών αυτών ορίζεται το ευ ζην και όχι η κατανάλωση και η ανάπτυξη. Η αντίληψη των ινδιάνων για το ευ ζην ταυτίζεται με την αποανάπτυξη.

Πώς ορίζεται η έννοια της απασχόλησης στην αποανάπτυξη;

Θέλουμε να μην υπάρχει εργασία, επομένως θα θέλαμε να μειωθεί και να αλλάξουμε το φαντασιακό της εργασίας.

Ποια είναι η Παιδαγωγική της καταστροφής;

Δεν πρόκειται για μια ιδέα καινούρια. Μπορούμε να τη φανταστούμε να λειτουργεί σαν μια διαδικασία αναπήδησης, που κάνει τους ανθρώπους να έρθουν σε επαφή με τη σκέψη τους και να δραστηριοποιηθούν. Οι καταστροφές μπορεί να είναι πραγματικά καταστροφικές. Η Φουκουσίμα είναι ένα παράδειγμα που μπορεί να λειτουργήσει παιδαγωγικά και που αποδεικνύει έμπρακτα ότι ο καπιταλισμός είναι καταστροφικός. Όπως αναφέρει η Νάομι Κλάιν στο βιβλίο της «Το δόγμα του σοκ», ο καταστροφικός τυφώνας Κατρίνα επέτρεψε στους συντηρητικούς να επέμβουν στην κοινωνία και να ιδιωτικοποιήσουν για παράδειγμα τα σχολεία. Το κράτος πολλές φορές εκμεταλλεύεται και δημιουργεί τις καταστροφές για να ελέγξει το σύστημα. Για να έχει θετική επίδραση η καταστροφή πρέπει να δημιουργήσει μια αναπήδηση στον κόσμο. Ή θα αντιδράσει ο κόσμος ενάντια σε αυτά που πιστεύει ότι τον καταστρέφουν ή θα καταστραφεί. ■

2011 – Μια Αραβική Άνοιξη;

Samir Amin

Το έτος 2011 ξεκίνησε με μια σειρά συγκλονιστικών και οργισμένων εκρήξεων των αραβικών λαών. Μήπως αυτή η Άνοιξη αποτελεί την έναρξη μίας δεύτερης «αφύπνισης» του Αραβικού κόσμου; Ή αυτές οι εξεγέρσεις θα τελματωθούν και τελικά θα αποδειχθούν άκαρπες, όπως συνέβη με την πρώτη αφύπνιση, στην οποία αναφέρθηκα στο βιβλίο μου «L'éveil du Sud»; Αν η πρώτη περίπτωση επιβεβαιωθεί, η εφόρμηση προς τα εμπρός του Αραβικού κόσμου θα αποτελέσει κατ' ανάγκη κομμάτι ενός γενικότερου κινήματος για την υπέρβαση του ιμπεριαλιστικού καπιταλισμού σε παγκόσμια κλίμακα. Αντιθέτως, τυχόν αποτυχία θα διατηρούσε τον Αραβικό κόσμο στην τρέχουσα κατάστασή του ως υποταγμένη περιφέρεια, αποτρέποντας την ενεργή συμμετοχή του στους παγκόσμιους μετασχηματισμούς. […]

Αυτό που η CIA επιδιώκει είναι να αντιστρέψει την κατεύθυνση του κινήματος, να αποστασιοποιήσει τους ακτιβιστές του από το στόχο της προοδευτικής κοινωνικής αλλαγής και να τους προσανατολίσει προς διαφορετικά μονοπάτια.

Ο Ομπάμα είναι ο Μπους με διαφορετικό ύφος ομιλίας.

Τα Διακριτά Κοινωνικά Κομμάτια του Δημοκρατικού Κινήματος της Αιγύπτου

Η υπό εξέλιξη «Αιγυπτιακή Επανάσταση» δείχνει ότι είναι δυνατό να δούμε ένα τέλος στο νεοφιλελεύθερο σύστημα, το οποίο βρίσκεται σε κρίση σε όλες τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του. Αυτό το γιγαντιαίο κίνημα του Αιγυπτιακού λαού συνδέει τρία ενεργά κοινωνικά κομμάτια : τη νεολαία, που επαναπολιτικοποιείται με δική της βούληση με «σύγχρονες» μορφές που η ίδια έχει εφεύρει, τις δυνάμεις της ριζοσπαστικής αριστεράς και τις δυνάμεις της δημοκρατικής μεσαίας τάξης.
Η νεολαία (περίπου ένα εκατομμύριο ακτιβιστές) αποτέλεσε αιχμή του δόρατος του κινήματος. Την ακολούθησε αμέσως η ριζοσπαστική αριστερά και η δημοκρατική μεσαία τάξη. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα, της οποίας οι ηγέτες είχαν καλέσει σε μποϊκοτάζ των διαδηλώσεων κατά τις πρώτες τέσσερις ημέρες τους (σίγουροι, όπως ήταν, ότι οι διαδηλωτές θα κατατροπώνονταν από τους κατασταλτικούς μηχανισμούς) αποδέχτηκαν το κίνημα καθυστερημένα μόνο όταν το κάλεσμά του είχε πια απήχηση σε όλο τον Αιγυπτιακό λαό και δημιουργούσε κινητοποιήσεις 15 εκατομμυρίων διαδηλωτών.

Η νεολαία και η ριζοσπαστική αριστερά έβαλαν από κοινού τρεις στόχους : την αποκατάσταση της δημοκρατίας (και τη λήξη του αστυνομικού / στρατιωτικού καθεστώτος), τη θεμελίωση μιας νέας οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής ευνοϊκής για τις λαϊκές μάζες (ρήξη με την υπακοή στις απαιτήσεις του παγκοσμιοποιημένου οικονομικού φιλελευθερισμού) και μια ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική (ρήξη με την υπακοή στις απαιτήσεις της ηγεμονίας των ΗΠΑ και με την επέκταση του αμερικανικού στρατιωτικού ελέγχου ολόκληρου του πλανήτη). Η δημοκρατική επανάσταση, στην οποία καλούν, είναι μια δημοκρατική κοινωνική και αντιιμπεριαλιστική επανάσταση.

Παρά το γεγονός ότι το κίνημα της νεολαίας παρουσιάζει διαφοροποίηση στην κοινωνική του σύνθεση και στις πολιτικές και ιδεολογικές του εκφράσεις, στο σύνολό του τοποθετεί εαυτόν «στα αριστερά». Οι ισχυρές και αυθόρμητες εκφράσεις της συμπάθειάς του προς τη ριζοσπαστική αριστερά καταθέτουν υπέρ αυτού.

Η μεσαία τάξη στο σύνολό της συσπειρώνεται γύρω από το δημοκρατικό στόχο, χωρίς απαραίτητα να αντιτάσσεται σε βάθος με την καπιταλιστική «αγορά» (ως έχει) ή με την ευθυγράμμιση της Αιγύπτου στο διεθνές status quo. Δεν πρέπει να προσπεραστεί και ο ρόλος μιας ομάδας bloggers που συμμετέχουν, συνειδητά ή όχι, σε μια πραγματική συνωμοσία, οργανωμένη από τη CIA. Εμψυχωτές της ομάδας αυτής είναι συνήθως νέοι από τις πλούσιες τάξεις, εξαιρετικά «αμερικανοποιημένοι», οι οποίοι παρουσιάζονται ωστόσο ως αντίπαλοι των κυρίαρχων δικτατορικών καθεστώτων. Το δημοκρατικό ζήτημα, με τη μορφή που απαιτείται για το χειρισμό του από την Ουάσιγκτον, τοποθετείται περίοπτα στο δημόσιο λόγο τους στο διαδίκτυο. Το γεγονός αυτό τους καθιστά ενεργούς συμμέτοχους στην αλυσίδα των αντεπαναστάσεων, που ενορχηστρώνονται από την Ουάσιγκτον και μεταμφιέζονται ως

«δημοκρατικές επαναστάσεις» στα πρότυπα των «πορτοκαλί επαναστάσεων» της Ανατολικής Ευρώπης. Αλλά θα ήταν λάθος να πιστέψουμε ότι αυτή η συνωμοσία είναι πίσω από τη λαϊκή εξέγερση. Αυτό που η CIA επιδιώκει είναι να αντιστρέψει την κατεύθυνση του κινήματος, να αποστασιοποιήσει τους ακτιβιστές του από το στόχο της προοδευτικής κοινωνικής αλλαγής και να τους προσανατολίσει προς διαφορετικά μονοπάτια. Το σχέδιο αυτό θα έχει πιθανότητες επιτυχίας, αν το κίνημα αποτύχει στο να φέρει κοντά τις διαφορετικές του συνιστώσες, να καθορίσει κοινούς στρατηγικούς στόχους και να επινοήσει αποτελεσματικές μορφές οργάνωσης και δράσης. Παραδείγματα τέτοιων αποτυχιών είναι γνωστά, αρκεί να θυμηθούμε την Ινδονησία και τις Φιλιππίνες. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτοί οι bloggers – που σημειωτέον γράφουν στα Αγγλικά και όχι στα Αραβικά (!) - με σκοπό την υπεράσπιση της «Αμερικανικού τύπου» δημοκρατίας στην Αίγυπτο, παρουσιάζουν συχνά επιχειρήματα που εξυπηρετούν τη νομιμοποίηση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

Το κάλεσμα σε διαδηλώσεις από τα παραπάνω τρία ενεργά κομμάτια του κινήματος γρήγορα εισακούστηκε από το σύνολο του Αιγυπτιακού λαού. Η καταστολή, εξαιρετικά βίαιη κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών (περισσότερες από χίλιες δολοφονίες), δεν αποθάρρυνε τη νεολαία και τους συμμάχους της (που ουδέποτε κάλεσαν, σε αντίθεση με κάποιες άλλες περιοχές, τις χώρες της Δύσης σε βοήθεια). Το θάρρος αυτών των ανθρώπων ήταν καθοριστικός παράγοντας στο να ξεχυθούν στους δρόμους 15 εκατομμύρια Αιγύπτιοι από όλες τις περιοχές των μεγάλων και μικρών πόλεων, ακόμα και σε χωριά, σε διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, που συνεχίζονταν για μέρες (μερικές φορές και νύχτες). Η συντριπτική πολιτική τους νίκη είχε ως αποτέλεσμα ότι ο φόβος άλλαξε στρατόπεδο. Ο Ομπάμα και η Χίλαρι Κλίντον ανακάλυψαν ότι έπρεπε να ξεφορτωθούν τον Μουμπάρακ, τον οποίο είχαν μέχρι τώρα στηρίξει, ενώ οι ηγέτες του στρατού έδωσαν τέλος στη σιωπή τους, αρνήθηκαν να αναλάβουν το έργο της καταστολής – προστατεύοντας έτσι τη δημόσια εικόνα τους – και κινήθηκαν προς την καθαίρεση του Μουμπάρακ και αρκετών από τους σημαντικούς του ανθρώπους.

Η εξάπλωση του κινήματος στο σύνολο του Αιγυπτιακού λαού αποτελεί από μόνη της μια μεγάλη πρόκληση. Κι αυτό γιατί οι άνθρωποι που απαρτίζουν αυτό το κίνημα, όπως και κάθε άλλο, απέχουν πολύ

από το να συνιστούν ένα ομοιογενές μόρφωμα. Μερικά από τα πιο ενεργά κομμάτια του είναι χωρίς αμφιβολία μια πηγή δύναμης στην κατεύθυνση της ριζοσπαστικοποίησης. Η ενεργοποίηση σε αυτό της Αιγυπτιακής εργατικής τάξης, που αριθμεί περί τα 5 εκατομμύρια, θα μπορούσε να αποτελέσει αποφασιστικό παράγοντα ριζοσπαστικοποίησης. Μαχητικά κομμάτια εργαζομένων, μέσα από πολυάριθμες απεργίες, έχουν προχωρήσει περαιτέρω στη συγκρότηση των οργανώσεων, που ξεκίνησαν το 2007. Υπάρχουν ήδη πάνω από πενήντα ανεξάρτητα εργατικά σωματεία. Η πεισματική αντίσταση των μικρών αγροτών στις απαλλοτριώσεις, που άρχισαν να επιβάλλονται μετά την κατάργηση των αγροτικών μεταρρυθμιστικών νόμων (η Μουσουλμανική Αδελφότητα ψήφισε στο κοινοβούλιο υπέρ αυτής της φαύλης κατάργησης με το πρόσχημα ότι η ιδιωτική ιδιοκτησία είναι «ιερή» στο Ισλάμ και ότι η αγροτική μεταρρύθμιση αντλεί την έμπνευσή της από το «Διάβολο», έναν κομμουνιστή!) είναι ένας άλλος παράγοντας ριζοσπαστικοποίησης του κινήματος. Επιπλέον, μια τεράστια μάζα από τα φτωχά κοινωνικά στρώματα πήρε ενεργά μέρος στις διαδηλώσεις του Φεβρουαρίου του 2011 και συμμετέχει συχνά στις λαϊκές επιτροπές γειτονιάς «για την υπεράσπιση της επανάστασης». Οι γενειάδες, οι μαντήλες, το συντηρητικό στυλ ντυσίματος των φτωχών ανθρώπων μπορεί να δίνει την εντύπωση ότι η Αιγυπτιακή κοινωνία είναι βαθιά ισλαμική, ακόμη και ότι κινητοποιείται από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Στην πραγματικότητα, ο λαϊκός παράγοντας εισήλθε στο προσκήνιο και οι ηγέτες αυτής της οργάνωσης δεν είχαν άλλη επιλογή από το να ακολουθήσουν. Ένας αγώνας είναι έτσι σε εξέλιξη: ποιος, η Αδελφότητα και οι (σαλαφιστές) ισλαμιστές ακόλουθοί της ή η Δημοκρατική Συμμαχία, θα πετύχει τη διαμόρφωση αποτελεσματικών συμμαχιών με τις ακόμη αμορφοποίητες μάζες και θα τις (ένας όρος που απορρίπτω)

«πειθαρχήσει»; [...]

Η Ζώνη των Καταιγίδων

Ο Μάο δεν έκανε λάθος, όταν δήλωνε ότι ο υφιστάμενος (δηλαδή, φυσικά ιμπεριαλιστικός) καπιταλισμός δεν είχε τίποτα να προσφέρει στους λαούς των τριών ηπείρων (δηλαδή της περιφέρειας που αποτελείται από την Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική – μια «μειονότητα» η οποία καταμετρά το 85% του παγκόσμιου πληθυσμού!) και ότι ο Νότος είναι μια «ζώνη των καταιγίδων», μια ζώνη επαναλαμβανόμενων εξεγέρσεων δυνητικά (αλλά μόνο δυνητικά) εγκυμονούντων με επαναστατικά άλματα προς τα μπρος στην κατεύθυνση της σοσιαλιστικής υπέρβασης του καπιταλισμού.

Η «Αραβική Άνοιξη» ανήκει σε αυτή την πραγματικότητα. Μία πραγματικότητα κοινωνικών εξεγέρσεων που εγκυμονούν ενδεχομένως συγκεκριμένες εναλλακτικές λύσεις οι οποίες, μακροπρόθεσμα, μπορούν να εγγραφούν σε μια σοσιαλιστική προοπτική. Γι 'αυτούς τους λόγους το καπιταλιστικό σύστημα, το κυρίαρχο σε παγκόσμιο επίπεδο μονοπωλιακό κεφάλαιο, δεν μπορεί να ανεχτεί την ανάπτυξη τέτοιων κινημάτων.

Θα κινητοποιήσει όλα τα δυνατά μέσα αποσταθεροποίησης, από οικονομικές και χρηματοπιστωτικές πιέσεις έως και στρατιωτικές απειλές. Θα υποστηρίξει, ανάλογα με τις περιστάσεις, είτε φασιστικές και φασιστοειδείς ψευδείς εναλλακτικές λύσεις ή την επιβολή στρατιωτικών δικτατοριών. Ούτε μια λέξη από το στόμα του Ομπάμα δεν πρέπει να γίνει πιστευτή. Ο Ομπάμα είναι ο Μπους με ένα διαφορετικό ύφος ομιλίας. Το διφορούμενο νόημα είναι ενσωματωμένο στην ομιλία όλων των ηγετών της ιμπεριαλιστικής τριάδας (ΗΠΑ, Δυτική Ευρώπη, Ιαπωνία). Σε αυτό το άρθρο δεν έχω την πρόθεση να εξετάσω αναλυτικά κάθε ένα από τα εν εξελίξει κινήματα στον Αραβικό κόσμο (Τυνησία, Λιβύη, Συρία, Υεμένη, κ.α.). Οι συνιστώσες του κινήματος διαφέρουν από τη μία χώρα στην άλλη, ακριβώς όπως οι μορφές της ένταξής τους στην ιμπεριαλιστική παγκοσμιοποίηση και οι δομές των καθεστώτων τους.

Η Τυνησιακή εξέγερση ήταν η πρώτη εκπυρσοκρότηση και, σίγουρα, εμψύχωσε έντονα τους Αιγυπτίους. Επιπλέον, το Τυνησιακό κίνημα έχει ένα δεδομένο πλεονέκτημα : το ημικοσμικό κράτος, που εισήγαγε ο Bourguiba, σίγουρα δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από τους ισλαμιστές κατά την επιστροφή τους από την εξορία στην Αγγλία. Αλλά την ίδια στιγμή το Τυνησιακό κίνημα εμφανίζεται αδύναμο να αμφισβητήσει το εξωστρεφές μοντέλο ανάπτυξης που συνδέεται με τη φιλελεύθερη καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση.

Η Λιβύη δεν είναι ούτε Τυνησία ούτε Αίγυπτος. Η κυρίαρχη ομάδα (Khaddafi) και οι δυνάμεις που την αντιμάχονται σε καμία περίπτωση δεν είναι ανάλογες με αυτές της Τυνησίας και της Αιγύπτου. Ο Khaddafi δεν ήταν ποτέ τίποτα άλλο παρά ένας γελωτοποιός, η κενότητα της

σκέψης του οποίου αντανακλάται στο διαβόητο «Πράσινο Βιβλίο» του. Λειτουργώντας σε μία ακόμη αρχαϊκή κοινωνία ο Khaddafi είχε τη δυνατότητα να επιδίδεται σε μία διαδοχική εθνικιστική και σοσιαλιστική ρητορική άσχετη με την πραγματικότητα, και την επόμενη μέρα να ανακηρύσσει τον εαυτό του «φιλελεύθερο». Το έκανε αυτό για να «ευχαριστήσει τη Δύση!», πιστεύοντας πως η επιλογή υπέρ του οικονομικού φιλελευθερισμού δεν θα έχει κοινωνικές επιπτώσεις. Αλλά η επιλογή αυτή τελικά είχε επιπτώσεις και, όπως είναι φυσικό, επιδείνωσε τις συνθήκες διαβίωσης για την πλειοψηφία των Λιβύων.

Οι συνθήκες αυτές οδήγησαν έτσι σε κοινωνική έκρηξη, την οποία εκμεταλλεύθηκαν διάφοροι οπαδοί του τοπικισμού εντός της χώρας καθώς και οι πολιτικοί ισλαμιστές. Καθώς η Λιβύη ουδέποτε συγκροτήθηκε πραγματικά ως έθνος-κράτος, πρόκειται για μια γεωγραφική περιοχή που χωρίζει την Αραβική Δύση από την Αραβική Ανατολή (το Maghreb από το Mashreq). Το όριο μεταξύ των δύο διατρέχει κάθετα το μέσο της Λιβύης. Η Κυρηναϊκή ήταν ιστορικά Ελληνική και Ελληνιστική. Στη συνέχεια τοποθετήθηκε στο Mashreq. Η Τρίπολη, από την πλευρά της, ήταν Ρωμαϊκή και, στη συνέχεια, τοποθετήθηκε στο Maghreb. Εξαιτίας αυτών, ο τοπικισμός ήταν πάντα ισχυρός στη χώρα. Κανείς δεν ξέρει ποια είναι πραγματικά τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου Μετάβασης στη Βεγγάζη. Μπορεί να υπάρχουν ανάμεσά τους και δημοκράτες, αλλά υπάρχουν σίγουρα μερικοί από τους χειρότερους ισλαμιστές καθώς και τοπικιστές. Από την αρχή του «το κίνημα» της Λιβύης πήρε τη μορφή της ένοπλης εξέγερσης που πολέμησε το στρατό, παρά ένα κύμα πολιτικών διαδηλώσεων. Και αμέσως η ένοπλη αυτή εξέγερση κάλεσε το ΝΑΤΟ σε βοήθεια. Έτσι, δόθηκε ευκαιρία για στρατιωτική επέμβαση στις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Οι στόχοι τους δεν είναι σίγουρα ούτε η προστασία των πολιτών ούτε η δημοκρατία αλλά ο έλεγχος των πετρελαιοπηγών και η απόκτηση μιας μεγάλης στρατιωτικής βάσης στη χώρα. Φυσικά από τότε που ο Khaddafi αγκάλιασε τον οικονομικό φιλελευθερισμό, οι δυτικές εταιρείες πετρελαίου είχαν τον έλεγχο του πετρελαίου της Λιβύης. Αλλά με τον Khaddafi κανείς δεν θα μπορούσε να είναι σίγουρος για τίποτα. Ας υποθέσουμε ότι θα μπορούσε να αλλάξει πλευρά αύριο και να αρχίσει να παίζει μπάλα με τους Ινδούς και τους Κινέζους. Υπάρχει ωστόσο και κάτι πιο σημαντικό. Το 1969 ο Khaddafi είχε απαιτήσει να αποχωρήσουν οι Βρετανοί και οι Αμερικανοί από τις βάσεις τους, που διατηρούσαν στη χώρα από το Β 'Παγκόσμιο Πόλεμο. Επί του παρόντος, οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να βρουν μια θέση στην Αφρική για την AFRICOM (η αμερικανική στρατιωτική διοίκηση για την Αφρική, ένα σημαντικό βήμα για το στρατιωτικό έλεγχο του πλανήτη, η οποία ακόμα έχει την έδρα της στη Στουτγγάρδη!). Με την Αφρικανική Ένωση να έχει αρνηθεί να την αποδεχθεί, καμία Αφρικανική χώρα μέχρι τώρα δεν έχει τολμήσει να το πράξει. Ένας λακές τοποθετημένος στην Τρίπολη (ή στη Βεγγάζη), σίγουρα θα πληροί όλες τις απαιτήσεις της Ουάσιγκτον και των υποτελών της στο ΝΑΤΟ. [...]

Άνοιξη για τους λαούς του Νότου και φθινόπωρο για τον καπιταλισμό

Η «άνοιξη» των αραβικών λαών, όπως αυτή που βιώνουν οι λαοί της Λατινικής Αμερικής για δύο δεκαετίες και την οποία αποκαλώ δεύτερο κύμα αφύπνισης των λαών του Νότου – με το πρώτο κύμα να αναπτύσσεται στον 20ο αιώνα μέχρι την αντεπίθεση που εξαπέλυσε ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός/ιμπεριαλισμός – παίρνει πολλές μορφές: από επιθέσεις εναντίον των μοναρχιών που ανήκουν στη νεοφιλελεύθερη τάξη πραγμάτων μέχρι αμφισβήτηση της τάξης αυτής από «αναδυόμενες χώρες». Αυτές οι ανοίξεις συμπίπτουν, έτσι, με το «φθινόπωρο του καπιταλισμού», την υποχώρηση του καπιταλισμού των παγκοσμιοποιημένων, γενικευμένων, χρηματοπιστωτικών μονοπωλίων. Αυτά τα κινήματα ξεκινούν, όπως εκείνα του προηγούμενου αιώνα, με ανθρώπους και κράτη από την περιφέρεια του συστήματος που επανακτούν την ανεξαρτησία τους, παίρνοντας την πρωτοβουλία στο μετασχηματισμό του κόσμου. Είναι, επομένως, πάνω απ' όλα, αντιιμπεριαλιστικά κινήματα και μόνο δυνητικά αντικαπιταλιστικά. Αν αυτά τα κινήματα συμπλεύσουν με την άλλη αναγκαία αφύπνιση, αυτή των εργατών στον ιμπεριαλιστικό πυρήνα, μια αληθινά σοσιαλιστική προοπτική μπορεί να ανοίξει για όλο το ανθρώπινο είδος. Αλλά αυτό δεν είναι με τίποτα μια προκαθορισμένη «ιστορική αναγκαιότητα».

Η υποχώρηση του καπιταλισμού μπορεί ν' ανοίξει το δρόμο για μια μακροπρόθεσμη μετάβαση προς το σοσιαλισμό, αλλά μπορεί εξίσου να βάλει την ανθρωπότητα στο δρόμο του γενικευμένου βαρβαρισμού. Το τρέχον αμερικάνικο πρόγραμμα στρατιωτικού ελέγχου του πλανήτη, με την υποστήριξη των υποτελών του ΝΑΤΟ, η διάβρωση της δημοκρατίας στις χώρες του ιμπεριαλιστικού πυρήνα και η μεσαιωνική απόρριψη της δημοκρατίας μέσα στις εξεγερμένες χώρες του Νότου (παίρνοντας τη μορφή «φονταμενταλιστικών», ημιθρησκευτικών ψευδαισθήσεων που διαδίδονται από το πολιτικό ισλάμ, τον πολιτικό ινδουισμό και τον πολιτικό βουδισμό), όλα αυτά λειτουργούν μαζί προς ένα τέτοιο τρομακτικό αποτέλεσμα. Την παρούσα στιγμή, ο αγώνας για κοσμική δημοκρατικοποίηση είναι κρίσιμος από την άποψη της λαϊκής χειραφέτησης, κρίσιμος ενάντια στην προοπτική του γενικευμένου βαρβαρισμού. ■

Ένας γάμος, ο Οσάμα και ο Ομπάμα

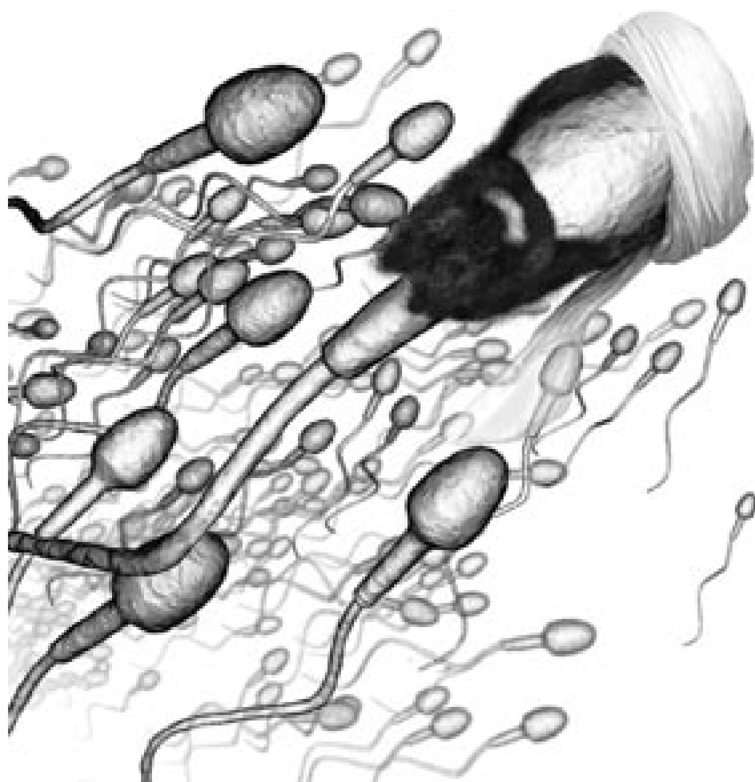
Saul Landau

«Το σημαντικότερο πράγμα για μας είναι να βρούμε τον Οσάμα Μπιν Λάντεν. Είναι η νούμερο ένα προτεραιότητά μας και δεν θα ησυχάσουμε αν δεν τον βρούμε.» George W. Bush (13/9/01)

«Δεν με απασχολεί πραγματικά τόσο πολύ.» George W. Bush, σε ερώτηση σχετικά με το πού κρύβεται ο Λάντεν. (13/3/02)

Η άνοιξη δεν επέστρεψε στο τέλος του Απρίλη, την εποχή που αγαπούν οι ποιητές, ούτε, όπως ο T. S. Eliot έλπιζε, γλιτώσαμε από τα βάσανα. Για την ακρίβεια το αντίθετο συνέβη για περισσότερους από 300 ανθρώπους, που πέθαναν όταν οι ανεμοστρόβιλοι χτύπησαν τα σπίτια τους στις νότιες πολιτείες.

Ο έρωτας και η ποίηση βρήκαν το αντίθετό τους στο βρετανικό βασιλικό γάμο. Κάποιος είπε για την τελετή ότι ανέδειξε το πραγματικό νόημα της λευκής φτωχολογιάς. Πρόκειται για την πιο ανιαρή οικογένεια του κόσμου που παίρνει εκατομμύρια για να γλεντήσει – κυρίως στην τηλεόραση – ενώ ξοδεύει δεκάδες εκατομμύρια δημόσιου χρήματος για να επιδεικνύει νέα φουστάνια και καπέλα που τονίζουν τα αδύναμα πιγούνια τους.

Όπως επεσήμανε ένας κυνικός, «δίνεται τόσο μεγάλη προσοχή σε έναν εκφυλισμένο θεσμό, του οποίου η πραγματική παρακαταθήκη είναι η διαστροφή. Φυσικά, κάνουν τακτικά ετερόφυλο σεξ καθώς – αχ, πόσο βαρετό – πρέπει να διαιωνίσουν το παρασιτικό είδος τους.» Ταυτόχρονα, η βρετανική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα απολύσει περίπου ένα εκατομμύριο δημόσιους υπαλλήλους. Αναρωτιέμαι αν κάποιος απ' αυτούς απόλαυσε το πλούσιο θέαμα που προσέφεραν οι βασιλικοί γάμοι.

Την ίδια βδομάδα, έλαβε χώρα η δολοφονία του Οσάμα Μπιν Λάντεν. Στρατιώτες των ειδικών δυνάμεων του ναυτικού δολοφόνησαν – δεν έχουν εκπαιδευτεί αρκετά στις απαγωγές – τον Μπιν Λάντεν και τρεις άλλους, συμπεριλαμβανομένης μιας γυναίκας (πιθανόν μία από τις συζύγους του).

Ο Οσάμα, το ισοδύναμο του επικεφαλής του ιδρύματος Ford στην ισλαμική, τρομοκρατική του εκδοχή – χρηματοδοτώντας αντιδυτικά τζιχάντ προγράμματα, προώθησε την πρόταση για το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου. Ρίσκαρε σχεδόν 1 εκατομμύριο δολάρια για την απίθανη επιτυχία μιας ομάδας αυτόχειρων με κοπίδια. Ο Οσάμα απέκτησε τη φήμη ενός ανθρώπου-μηχανής τρόμου, ικανού να κάνει τη μεγαλύτερη αυτοκρατορία του κόσμου να ξοδέψει τόσα, ώστε να καταλήξει με βαρύ χρέος.

Ο Joseph Stiglitz υπολόγισε ότι η απάντηση στον Μπιν Λάντεν κόστισε περισσότερο από 4 τρισεκατομμύρια δολάρια – μόνο ο πόλεμος στο Ιράκ κόστισε 3 τρις, στο Αφγανιστάν άλλο 1 τρις. Αν προσθέσουμε και τη μαζική σπατάλη για την αποκαλούμενη εσωτερική ασφάλεια, μετά την 11η Σεπτεμβρίου, έχουμε το πραγματικό κόστος.

Λίγη συζήτηση έγινε για τη νομιμότητα της πράξης, ξεκινώντας από το γεγονός ότι στάλθηκαν οπλισμένες αμερικανικές δυνάμεις σε μια ξένη χώρα χωρίς άδεια, ή για την εντολή να δολοφονηθεί ένας άνθρωπος και να σκοτωθούν κι άλλοι στην πορεία αν χρειαστεί. Παράνομο; Μα όχι! Αυτού του είδους οι πράξεις κάνουν την Αμερική ξεχωριστή: δεν χρειάζεται να ζητήσουμε άδεια καθώς απαντάμε μόνο στο θεό - στο θεό μας που μας επέλεξε. Έχουμε διαφορετικά κριτήρια.

Ο αμερικάνος πρόεδρος μπορεί να διατάξει τη δολοφονία του ηγέτη ενός κράτους ή οποιουδήποτε άλλου νομίζει ότι το αξίζει. Και τι έγινε, λοιπόν, που ο αιμοσταγής δικτάτορας Καντάφι έχασε ένα παιδί και μερικά εγγόνια; Είχαμε κάθε δίκιο να προσπαθήσουμε να τον σκοτώσουμε, επειδή δρούμε σύμφωνα με το νόμο. Όπως είχε πει ο Ρίτσαρντ Νίξον: «Όταν το κάνει ο Πρόεδρος, σημαίνει ότι δεν είναι παράνομο.» (Frost-Nixon, CBS 1977)

Ο Νίξον ήταν ένας από τους Πατέρες του Έθνους μας – δεν ήταν; Κι ο Τζορτζ Μπους επίσης το είπε και η Κοντολίζα Ράις το ίδιο. Ο Πρόεδρος, ο μέγας νομικός, θα ξέρει. Αλλά αναρωτήθηκε κανείς από τους αξιωματούχους του Λευκού Οίκου μήπως αυτό δημιουργεί προηγούμενο; Όταν ο ηγέτης μιας χώρας διατάζει τη δολοφονία ενός άλλου ηγέτη, αυτό δεν νομιμοποιεί οποιονδήποτε ηγέτη να κάνει το ίδιο;

Ο αμερικανικός λαός γιόρτασε έξω από το Λευκό Οίκο, όπως κάνει ο κόσμος όταν η ομάδα κερδίζει το πρωτάθλημα μπέιζμπολ. Ο Ομπάμα ανακοίνωσε: «Αποδόθηκε δικαιοσύνη.» Το να σκοτώνεις τους κακούς είναι δικαιοσύνη, όχι εκδίκηση, όπως στις ταινίες. Νόμιμο; Ποιος νοιάζεται; Τα πλήθη φώναζαν το έξυπνο σύνθημα: «U.S.A… U.S.A.»

Ποιος θυμάται τον Οσάμα στη CIA; Βοήθησε να διώξουν τους σοβιετικούς από το Αφγανιστάν. Η CIA γνώριζε ότι ο Μπιν Λάντεν δεν ενδιαφερόταν για τον Ψυχρό Πόλεμο. Μισούσε τη Δύση, την οποία εξέφραζαν οι ΗΠΑ, αλλά αποδείχτηκε χρήσιμος ενάντια στους άπιστους σοβιετικούς κουμουνιστές, που κυβερνούσαν στην Καμπούλ.

Ο Joseph Stiglitz υπολόγισε ότι η απάντηση στον Μπιν Λάντεν κόστισε περισσότερο από 4 τρισεκατομμύρια δολάρια – μόνο ο πόλεμος στο Ιράκ κόστισε 3 τρις, στο Αφγανιστάν άλλο 1 τρις. Αν προσθέσουμε και τη μαζική σπατάλη για την αποκαλούμενη εσωτερική ασφάλεια, μετά την 11η Σεπτεμβρίου, έχουμε το πραγματικό κόστος.

«Όταν το κάνει ο Πρόεδρος, σημαίνει ότι δεν είναι παράνομο.» (Frost-Nixon, CBS 1977)

Ιστορία; Μπούρδες! Την 1η Μάη ο Ομπάμα διακήρυξε: «... σήμερα για μία ακόμη φορά θυμηθήκαμε ότι η Αμερική μπορεί να κάνει ό,τι της περάσει από το μυαλό. Αυτή είναι η ιστορία μας... η υποχρέωσή μας να υποστηρίξουμε τις αξίες μας στο εξωτερικό και οι θυσίες μας να κάνουμε τον κόσμο ένα πιο ασφαλές μέρος. Ας θυμηθούμε ότι μπορούμε να κάνουμε αυτά τα πράγματα όχι εξαιτίας του πλούτου και της δύναμης, αλλά εξαιτίας αυτού που είμαστε: ένα έθνος υπό τη σκέπη του θεού, αδιαίρετο, με ελευθερία και δικαιοσύνη για όλους. Σας ευχαριστώ. Ο Θεός να σας ευλογεί και να ευλογεί τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.» Η ποίηση της άνοιξης!

Αλλά πώς θα ζήσουμε χωρίς τον Μπιν Λάντεν; Θα έχουν βρει οι μαέστροι της εθνικής ασφάλειας τους κατάλληλους εχθρούς πριν τις εκλογές του 2012, τη μαύρη τρύπα που δικαιολογεί έξοδα τρισεκατομμυρίων για άμυνα που δεν μας προστατεύει και για εσωτερική ασφάλεια που μας προκαλεί άγχος; Η δημοκρατική πορεία μας μας έχει πάει από τις μεταπολεμικές δίκες της Νυρεμβέργης των ναζιστών εγκληματιών πολέμου στη δολοφονία άοπλων αχρείων!

Δεν χρειάζεται να στενοχωριόμαστε. Ο Ομπάμα σύντομα θα θυμηθεί τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ: «Δεν γίνεται άλλο πια να λατρεύουμε το θεό του μίσους ή να προσκυνάμε στο βωμό της εκδίκησης. Ο ωκεανός της ιστορίας φουρτουνιάζει όταν φουσκώνει το μίσος. Η ιστορία είναι γεμάτη από ερείπια εθνών και ατόμων που ακολούθησαν τον αυτοκαταστροφικό δρόμο του μίσους.» (Από την ομιλία του «Πέρα από το Βιετνάμ».)

Αλλά η πραγματική απάντηση από το Λευκό Οίκο με τη συναίνεση του κόσμου είναι GERONIMO!

Ο Saul Landau είναι επίτιμος καθηγητής στο Πολυτεχνείο της Καλιφόρνια και ένας καταξιωμένος κινηματογραφιστής, διανοούμενος και συγγραφέας.

Αραβικές Εξεγέρσεις

Φιλήμονας Πατσάκης

Τα γεγονότα των αραβικών εξεγέρσεων συνιστούν μια τομή, ένα συμβάν με ιδιαίτερη επίδραση στο μεγαλύτερο μέρος του κόσμου. Η δύναμή του φαίνεται από τη διάδοση τους στη Δύση. Οι αραβικές εξεγέρσεις αντιμετωπίστηκαν από το σύνολο των Δυτικών με όρους οριενταλισμού. Στο υπέροχο ομότιτλο βιβλίο του, ο Σαΐντ αναφέρει πως η εικόνα της ανατολής κατασκευάστηκε στη Δύση με όρους συνολικής κυριαρχίας. Έτσι, στην αρχή δεν μπορούσαμε να αντιληφθούμε πώς ένας λαός συγκροτημένος, όπως νομίζαμε, σε κυρίως θρησκευτική βάση, δηλαδή σαφώς υπανάπτυκτος, ήταν ικανός να παράγει μια εξέγερση με σαφή δυτικά χαρακτηριστικά (αυτό είναι ένα σημείο που θα δείξουμε παρακάτω ότι αποτελεί άλλο ένα ηθελημένο σφάλμα). Έτσι οδηγηθήκαμε σε μια σειρά από αναλύσεις, γεωγραφικές και κοινωνιολογικές αναφορές και την αίσθηση ότι οι λαοί εκεί σφάζονται για κάτι που εμείς έχουμε σε αφθονία, τη δημοκρατία, δηλαδή δημιουργούσαν την εικόνα της πρώιμης επανάστασης, την εικόνα ότι οι Άραβες τώρα συναντιούνται με την Γαλλική Επανάσταση. Αυτή είναι μια αναφορά που απονεκρώνει την πολιτική ουσία μιας εξέγερσης στα όρια που η κυριαρχία θεωρεί διαχειρίσιμα. Άλλωστε, αυτή η προβληματική κατέρρευσε στις δυτικές πλατείες όπου αυτό που κυρίως αποδομείται είναι η δυτική δημοκρατία. Ο ρόλος και η υφή της εκπροσώπησης αποτελούν αντικείμενο εξαντλητικών συζητήσεων.

Στην ουσία, οι αραβικές εξεγέρσεις έδωσαν την ανάγνωση αυτού που τώρα αρχίζει να γράφεται. Είναι μέρος μιας νέας πολιτικής ρήξης, αποτελούν την απόδειξη ότι η ελευθερία και όχι η δικαιοσύνη αποτελεί ύψιστο κριτήριο για να κριθούν οι καταστατικές αρχές των πολιτικών σωμάτων. Θα πρέπει να αναζητήσουμε σε κάποια πολύ σαφή χαρακτηριστικά τη δυναμική των εξεγέρσεων αυτών. Το πρώτο είναι η επανακατάληψη του δημόσιου χώρου. Αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς ταυτόχρονη επανανοηματοδότηση. Ο δημόσιος χώρος πρέπει να απελευθερωθεί τόσο από την ιδιωτική όσο και από την κρατική του ερμηνεία, να γίνει χώρος όπου τα κινήματα μπορούν να εκφράσουν μια συντακτική δυναμική ρήξης με την εξουσιαστική αυθεντία. Θα πρέπει επίσης να τονίσουμε κάτι που στην αρχή διέλαθε της προσοχής μας. Ότι η κατάληψη του κέντρου της πόλης δίνει μια ρευστότητα στο χώρο, τον απαλλάσσει από τις ιδεολογικές προσλήψεις. Η πλατεία Ταχρίρ οριοθέτησε μια νέα ερμηνεία τού τι είναι ο Αιγύπτιος. Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο είναι η διάλυση της ικανότητας της εξουσίας να δημιουργεί συναίνεση πάνω στο φόβο. Μια ικανότητα που εκτός από τα δικτατορικά καθεστώτα πλέον εφαρμόζουν με έντονο ζήλο και οι δημοκρατίες: στις εποχές της διάλυσης των μηχανισμών εκπροσώπησης-ενσωμάτωσης είναι

ο φόβος που προσφέρει την ευκαιρία για μια συναίνεση με όρους μη οικονομικούς. Το σπάσιμο του φόβου αποτελεί τη βάση συγκρότησης μιας διαρκούς πολιτικοποίησης των όρων της εξέγερσης.
Ναι, πρέπει να είμαστε οι μαθητές αυτών των κινημάτων και όχι οι ανόητοι καθηγητές τους. Διότι έδωσαν ζωή, με την ιδιοφυΐα των επινοήσεών τους, σε μερικές αρχές της πολιτικής που προσπαθούσαν εδώ και πολύ καιρό να μας πείσουν πως είναι απαρχαιωμένες. Και ιδιαίτερα στην αρχή αυτή που δεν έπαυε να υπενθυμίζει ο Μαρά: «όταν πρόκειται για την ελευθερία, την ισότητα, τη χειραφέτηση, οφείλουμε τα πάντα στις λαϊκές εξεγέρσεις». Έχουμε δίκιο να εξεγειρόμαστε. Όπως ακριβώς τα κόμματά μας προτιμούν τη διαχείριση από την πολιτική, έτσι προτιμούν και τη διεκδίκηση από την εξέγερση και τη μεθοδική μετάβαση από οποιαδήποτε ρήξη. Αυτό που μας υπενθυμίζουν οι λαοί της Αιγύπτου και της Τυνησίας, της Συρίας και της Υεμένης, είναι πως η μόνη δράση που ανταποκρίνεται στο κοινό αίσθημα της σκανδαλώδους κατοχής της κρατικής εξουσίας είναι η μαζική εξέγερση. Και πως στην περίπτωση αυτή, το μόνο σύνθημα που μπορεί να ενώσει τις διαφορετικές συνιστώσες του πλήθους είναι: «Εσύ που είσαι εκεί πέρα, φύγε». Μια σπίθα μπορεί να βάλει φωτιά στην πεδιάδα. Όλα αρχίζουν με τη δια πυρός αυτοκτονία ενός μικροπωλητή. Αυτή η χειρονομία διευρύνεται σε μερικές ημέρες, σε μερικές εβδομάδες, σε εκατομμύρια ανθρώπους. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι δημιουργείται αιφνιδίως, όχι μια νέα πραγματικότητα, αλλά μια μυριάδα νέων δυνατοτήτων.

Μια ριζοσπαστική σκέψη δεν έχει πρόβλημα να δημιουργεί συμμαχίες εκεί που αυτό έχει αξία, στο δρόμο. Όμως δεν επιδιώκει την επιστροφή στη θεωρία και πρακτική των μορφών αντίστασης του 19ου ή των αρχών του 20ου αιώνα. Είναι αδύνατον να επιστρέψει ακόμα και στην περίοδο της νέας αριστεράς των δεκαετιών του '60-'70. Είναι φανερό ότι κάτι άλλο συγκροτείται σήμερα. Δεν υπάρχει κάτι ενιαίο να εκπροσωπηθεί από έναν κομματικό ή ιδεολογικό σχηματισμό. Είναι φανερό ότι τη ριζοσπαστική αλλαγή δεν μπορούμε να τη φανταστούμε σήμερα παρά με όρους αντιεξουσίας. Δεν υπάρχει πια η ιστορική αναγκαιότητα που όλοι καλούμασταν να υπηρετήσουμε και που υπερέβαινε τη δράση[1]. Κοιτάζοντας τις αραβικές εξεγέρσεις, την κατάληψη των πλατειών στην Ισπανία, και τις ιστορικές διεργασίες που δημιούργησε η κατάληψη του Συντάγματος, πρέπει να τονίσουμε σε όσους δεν έμαθαν τίποτα από τον Δεκέμβρη ότι δεν υπάρχει τρόπος ελέγχου και καπελώματος των κινημάτων. Δεν μπορούμε είτε να προσπαθούμε να τα χειραγωγήσουμε είτε να τα απορρίπτουμε επειδή δεν φαίνεται να ακολουθούν οικεία μοντέλα. Όλα αυτά όμως λίγη σημασία έχουν.

Όπως στις αφηγήσεις, για εκείνες τις στιγμές όπου ο άνθρωπος αφουγκράζεται μια διέξοδο και αψηφά το φόβο, ενώνεται με τους άλλους και πυκνώνει τον εαυτό του υψώνοντας τη γροθιά. «Φιλικά χτυπήματα στον ώμο, υψωμένες γροθιές, η νύχτα είχε γεμίσει αδελφοσύνη. Υπήρχε μονάχα αυτή η νύχτα, η φορτωμένη μια θολή, χωρίς σύνορα ελπίδα, αυτή η νύχτα όπου ο κάθε άνθρωπος είχε κάτι να κάνει πάνω σε τούτη τη γη. Μακριά ακούς μια παρατεταμένη στριγκλιά, η πρώτη σειρήνα εργοστασίου. Δεν ακούγεται λέξη. Το ουρλιαχτό δυναμώνει και πλησιάζει. Ο κόσμος βγαίνει στα μπαλκόνια, από τα εργοστάσια ξεχύνονται οι μπλε φόρμες. Μια φωνή που ξεσηκώνει τους εργάτες, η φωνή της κινητοποίησής τους. Και χωρίς όπλα φτάνει να μην περάσουν».[2]

Αν η εποχή μας δικαιολογεί εύκολα το έγκλημα και την ανελευθερία, είναι γιατί υπάρχει η αδιαφορία προς τη ζωή και η λογική της αναγκαιότητας. Από το κίνημα εξέγερσης γεννιέται η συνειδητοποίηση. «Το καλοκαίρι τον σκέφτεσαι τον εαυτό σου, Γιάνεκ; Μα όχι, ζούμε τον αιώνιο χειμώνα. Δεν είμαστε για τούτο τον κόσμο, είμαστε δίκαιοι».[3] Η αδιαφορία είναι πολυτέλεια και κατάφαση, δεν μας παίρνει άλλο. «Ξεχαρβαλώθηκε η ζωή, ο κόσμος όλος είναι ένα κάτεργο».[4]

Ο δούλος άντεχε όλες τις υπερβολικά άδικες σκέψεις πριν από την εξέγερση. Συχνά μάλιστα είχε δεχτεί, χωρίς να αντιδράσει, διαταγές πιο καταπιεστικές από εκείνη που προκάλεσε την άρνησή του. Έκανε υπομονή. Χάνοντας την υπομονή του, με την ανυπομονησία αρχίζει ένα κίνημα που μπορεί να επεκταθεί σε καθετί που αποδεχόταν ως τότε. Ο σκλάβος τη στιγμή που απορρίπτει την ταπεινωτική διαταγή του αφέντη του, απορρίπτει την ίδια την ιδιότητα του σκλάβου. Το κίνημα της εξέγερσης τον οδηγεί πέρα από την απλή άρνηση. Αν και είμαστε καταδικασμένοι να είμαστε πιο μεγάλοι από τον εαυτό μας, όπως λέει και η Ντόρα στους «Δίκαιους», ο εξεγερμένος παίρνει πάνω του τη δυστυχία του κόσμου. Είναι το είδος εκείνο της αλληλεγγύης που γεννιέται μέσα στα δεσμά. Η εξέγερση κάνει την ύπαρξη να ξεχειλίζει. Ελευθερώνει ρεύματα που από στάσιμα γίνονται ορμητικά. Η ανθρώπινη αλληλεγγύη στηρίζεται πάνω στο κίνημα της εξέγερσης και αυτό με τη σειρά του δικαιώνεται με αυτή τη συνενοχή. Το «επαναστατώ άρα υπάρχουμε» του Καμύ συναντά το βλέμμα του Κιχώτη σε μια επίκαιρη διασταύρωση. Άλλωστε, έχουμε μόνο μια πυξίδα που θα μπορούσε να μας οδηγήσει, τη δύναμη του ίδιου μας του όχι, με τις δύο του διαστάσεις: Απόρριψη του υπάρχοντος, προβολή του δυνατού. Αναζητούμε λοιπόν από τον άνθρωπο την εξέγερση, την ελευθερία και την πολλαπλότητα. ■

Βιβλιογραφία

1. Richard J.F.Day, «Το τέλος της ηγεμονίας», εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα
2. Χανς Εντσεμπέργκερ
3. Αλμπέρ Καμύ, «Οι δίκαιοι», εκδ. Καστανιώτη
4. Σαίξπηρ, «Άμλετ»

Save alone

Η επιχείρηση «Σώστε τον πλανήτη» είναι το νέο πεδίο κερδοφορίας για το παγκοσμιοποιημένο κεφάλαιο. Δίπλα από κάθε διαφήμιση για την πώληση φωτοβολταϊκών, ανεμογεννητριών και άλλων τεχνολογιών φιγουράρει η λέξη κέρδος. Όλοι θέλουν να αρπάξουν από το χρηματιστήριο των ρύπων, το χρηματιστήριο της ενέργειας. Να κάνουν τη φύση δείκτη. Ας κουμπώσουμε το βάζο με το μέλι να το απολαύσουμε εμείς. Κι εκείνοι ας πάνε να …σωθούνε από τους ρασοφόρους εξορκιστές.

π. γ.

Μια «Όαση» αντίστασης στη βαρβαρότητα…

Για τις «Ρωγμές ελευθερίας μέσα στη κρίση της οικονομίας» μας μίλησε ο David Harvey στο πρόσφατο B-Fest. Σε μια τέτοια ρωγμή έχει εξελιχθεί, με αφορμή το κίνημα των πλατειών, το δημοτικό καφενείο της «ΌΑΣΗΣ» στο κέντρο των Ιωαννίνων. Ένας χώρος εγκαταλειμμένος και ρημαγμένος τα τελευταία χρόνια, απέκτησε και πάλι ζωή: δεκάδες άνθρωποι συναντήθηκαν για πρώτη φορά, συνυπήρξαν, ερωτεύτηκαν και συζήτησαν μέχρι τα ξημερώματα τρόπους για το μετασχηματισμό αυτού του βάρβαρου κόσμου. Η Άμεση Δημοκρατία στο προσκήνιο λοιπόν και μαθαίνουμε…περπατώντας.

Γ. Αλεξ.

Συμπληγάδες

Ο Τύπος (τα μίντια) στην Ελλάδα είναι εργαλείο επιχειρηματικής εξουσίας και διαπλοκής με την πολιτική ελίτ. Τα λυμαίνονται κοινοί εκβιαστές που οχυρώνονται πίσω από τη δήθεν ουδετερότητα του αγαθού (;) που ονομάζεται πληροφόρηση. Η ενημέρωση- πληροφορία που δεχόμαστε καθημερινά από τα κυρίαρχα μίντια είναι τοξική (ή όταν αυτοαποκαλείται ταξική φιλτράρεται από την κομματική νομενκλατούρα). Τόσο τοξική όσο τα τάνκερ του δεντροφυτευτή της Κυριακής, όσο ο αυριανιστικός κιτρινισμός… Σκύλλα και Χάρυβδη, λοιπόν. Ιδού, οι συμπληγάδες για την ελεύθερη πληροφόρηση να τις περάσουμε.

Γ. ΠΑΠ.

Αιώνιο προτεκτοράτο...

Ας μη μας κοροϊδεύουν οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις (συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής κληρονομικής ολιγαρχίας): το πρόβλημα του ελληνικού κράτους δεν είναι η διαφθορά. Υπό μία έννοια κάθε κράτος είναι διεφθαρμένο, αφού εξυπηρετεί πάντοτε τα συμφέροντα της κυρίαρχης οικονομικοπολιτικής ελίτ (ή τα παλαιά κράτη της ιερατικής ελίτ).

Το πρόβλημα του ελληνικού κράτους είναι εγγενές και είναι η εξάρτηση. Το ελληνικό κράτος έχει τις ελπίδες ενός πρεζάκια που γεννήθηκε με σωληνάκια.

Το κράτος του 1831 δημιουργήθηκε λόγω της επιμονής των Μεγάλων Δυνάμεων και κυρίως της Αγγλίας να έχουν ένα προγεφύρωμα για τη Μέση Ανατολή (τότε οθωμανική)- επιβίωσε κυρίως χάρις στα τότε δάνεια. Ούτε 60 χρόνια μετά, χρεοκόπησε.

Δάνεια έδωσε η Αντάντ το 1922 μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Περίπου 10 χρόνια μετά, χρεοκόπησε.

Δάνειο και με το Σχέδιο Μάρσαλ το 1947. Δάνεια και επί χούντας, επίσης επί Μεταπολίτευσης.

Και όλα τα δάνεια έχουν ένα κοινό γνώρισμα στο σχεδιασμό τους. Ποτέ δεν επαρκούν για να θέσουν τα θεμέλια μίας ανεξάρτητης σχετικά αυτάρκους οικονομίας. Το Σχέδιο Μάρσαλ π.χ. διέθεσε επίσημα γύρω στο 50% των κεφαλαίων που, σύμφωνα με εισήγηση ομάδας διεθνών οικονομολόγων της εποχής, απαιτούνταν για να ανορθωθεί η οικονομία της χώρας. Αυτό ήταν πολιτική απόφαση.

Το ελληνικό κράτος πάντοτε ήταν κράτος προτεκτοράτο, και πάντοτε έτσι το ήθελαν τα διεθνή και ντόπια συμφέροντα.

Οπότε, η σημερινή κατάσταση δεν είναι η εξαίρεση, απλώς ο κανόνας ξεγυμνωμένος.

Αλ

Η αξία του κοινωνικού: Ταυτότητα και συλλογική δράση

Θοδωρής Θεοδωρόπουλος

«Ο λαός παρέλασε πάνω από τα κουφάρια των βασιλιάδων και των παπάδων που τόλμησαν να συμπαραταχθούν εναντίον του. Το ίδιο θα πράξει και με τους νέους τυράννους του, με τους νέους πολιτικούς Ταρτούφους που έχουν θρονιαστεί στους θώκους των παλαιών... Συκοφάντες του αγώνα μας πολιτικοί, σωπάστε! Στη σιωπή της σύγχυσής σας ακούστε τα αιτήματά μας, αιτήματα που τα υπαγόρευσε η Φύση και τα στηρίζει η έννοια της Δικαιοσύνης.»

Απόσπασμα από τη διακήρυξη της «Συνωμοσίας των ίσων», Γαλλία 1795

Για να μιλήσουμε για το κοινωνικό και την αξία που αυτό έχει στην πραγματική ζωή, σημαίνει να σκεφτόμαστε και να επεξηγούμε όλες εκείνες τις διεργασίες που συντελούνται, σύμφωνα με τις οποίες η κοινωνία σκέφτεται τον εαυτό της, τα δικά της συμφέροντα και αναζητεί νέους δρόμους στη δράση και τη ζωή, καταργώντας τη μέχρι τώρα ταυτότητα που της προσδίδει η εξουσία και δημιουργώντας τη δική της πραγματική ταυτότητα. Αναμφίβολα το κοινωνικό δεν είναι μια ουδέτερη ή εξισωτική διαδικασία που αποκρύπτει την ταξική και ιεραρχική διαίρεση της κοινωνίας, απεναντίας η πραγματική διάστασή του αναδεικνύεται από τα βαθιά καταπιεσμένα, εκμεταλλευόμενα και διευθυνόμενα λαϊκά και νεολαιίστικα στρώματα που δεν έχουν καμιά φωνή και δεν οριοθετούν την πολιτική τους στάση σε κανένα πολιτικό μανιφέστο, γιατί δεν ελπίζουν σε τίποτα και σε κανέναν. Είναι αυτό που αυτοπροσδιορίζεται ως αυτόνομο και ανεξάρτητο σε μεγάλες κινηματικές στιγμές, όπως τον Δεκέμβρη του 2008 και τώρα στην πλατεία Συντάγματος και στις Λαϊκές Συνελεύσεις, που, ως άλλος δαίμονας, «απαγορεύει» όλα τα πολιτικά ιερατεία που μοναδικός τους στόχος είναι η βίαιη απαγόρευση της ζωντανής δημιουργικής αυταξίας και η χειραγώγηση κατά το δοκούν του «εύπλαστου» ανώνυμου πλήθους. Μια νέα πολιτική πρόταση χειραφέτησης, που αποβάλλει τον ιδεολογικό πολιτικό έλεγχο.

Η έκφραση της κοινωνικής θέλησης

Μ' αυτήν την έννοια, το κοινωνικό γίνεται όλο και περισσότερο το πρόβλημα των ίδιων των «μαζών», καθώς αυτές ή θα παίξουν τον κυρίαρχο ρόλο για την κατάρρευση του καθεστώτος και το ξεπέρασμα της αστικής κοινωνίας ή θα αναδιπλωθούν στα δίχτυα της. Δύο είναι οι κυρίαρχες θεάσεις του κοινωνικού: ή η διαιώνιση αυτού του κοινωνικού συστήματος που αφανίζει και περιθωριοποιεί την κοινωνία, η εξημέρωσή της, η καταστολή της, η διοίκησή της ή η κοινωνία να πάρει τη ζωή στα χέρια της, ως ζωντανός κόσμος σε κίνηση, που χτίζει και επαναπροσδιορίζει τη ζωή του πέρα κι έξω από την επικράτεια κράτους και κεφαλαίου.

Είναι πασιφανές πως για το κοινωνικό μπορούμε να μιλήσουμε μονάχα αν αναφερθούμε στις δυνάμεις που το επεξεργάστηκαν: επιστήμη, τεχνική, βιομηχανία, πολιτική, διοίκηση, κόμματα και κράτος. Με την οπτική αυτών των δυνάμεων, το κοινωνικό εμφανίζεται ως κάτι απολιτικό που μπορεί να είναι παραγωγικό και ανά πάσα στιγμή ελέγξιμο. Στις ολοκληρωτικές στρατηγικές και ιδεολογίες πιστεύουν ότι με τον καιρό θα το πολιτικοποιήσουν, θα το ορθολογικοποιήσουν, θα το φέρουν στα μέτρα τους εξετάζοντάς το μηχανιστικά και χρησιμοποιώντας το εργαλειακά ως μέρος του εκάστοτε εξουσιαστικού πολιτικού τους σχεδίου. Αν δεν είναι έτσι, συχνότερα για την εξουσία το κοινωνικό διαβάζεται σαν εκτροπή από τον κανόνα της κρατικής κυριαρχίας και εξουσίας: ανομία, απόκλιση, περιθώριο, ένα υπόλοιπο σχεδόν ασήμαντο –ενώ είναι πλειοψηφικό– για τη λογική του καθεστώτος.

Το κοινωνικό είναι το καθημερινό, είναι η έκφραση της λαϊκής θέλησης, η συζήτηση που διαρκώς διακόπτεται και επαναλαμβάνεται μεταξύ των μελών της κοινωνίας, που προσπαθούν να βρουν κοινούς τρόπους επικοινωνίας, συναπόφασης και δράσης. **Το κοινωνικό είναι η νέα ταυτότητα των πολλών, έννοια χειραφετημένης δράσης, αυτοοργάνωσης των ατομικών και κοινωνικών εμπειριών και βιωμάτων, ζωντανή κοινότητα ενάντια στο σύστημα, τοπική και περιφερειακή συγκρότηση ενάντια στο κέντρο, παρέλαση μάχης πάνω στα κουφάρια των κυβερνώντων, των «ειδικών» της πολιτικής –εν δυνάμει νέων τυράννων– που θέλουν να το μπολιάσουν με τον ιό της υποταγής, των πάσης φύ-**

σεως σωτήρων, των «παπάδων» της πολιτικής θεολογίας, των επιστημολόγων παραχαρακτών της κοινωνικής ιστορίας. Κυρίως όμως το κοινωνικό προχωρά αντικαθιστώντας το πρόβλημα με πρόβλημα και σε σχέση με την προσφορά καθεστωτικών θεσμικών λύσεων αποδεικνύεται κατά μοναδικό τρόπο ανυπάκουο και απείθαρχο, επικαλούμενο την πολιτική τώρα και πάντοτε σε πρώτο πρόσωπο, στο ΕΜΕΙΣ. Με τρόπους και μέσα μιας κοινωνικής πολιτικής των όλων και των ίσων, που μπορούν να δρουν στο μητροπολιτικό πεδίο αποκτώντας συνείδηση ότι η εξουσία δεν είναι ανυπέρβλητη, που αποκτούν φωνή με τα δικά τους ανεξάρτητα και αυτόνομα μέσα κοινωνικού μετασχηματισμού και αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες και δοκιμάζουν στην πράξη το χτίσιμο του αντίπαλου δέους των από κάτω, απέναντι στον ολοκληρωτισμό της κρατούσας κατάστασης.

Είναι προφανές ότι το κοινωνικό δεν εγκαταλείπει την πολιτική, επειδή θέλει θετικά να την καταστρέψει, επειδή η μόνη πολιτική που του ταιριάζει αληθινά είναι η πολιτική της καταστροφής των εξουσιαστικών θεσμών, του καπιταλισμού και του κράτους.

Το κοινωνικό ως η κρίση των κρατούντων

Η ανάπτυξη του κοινωνικού –αυτού του γνωστού αγνώστου «χύμα λαού»– και ο αντίχτυπος που αυτό έχει –μετά τα γεγονότα της 15ης Ιουνίου– είναι απρόβλεπτα και θα καθορισθούν στη βάση της αφορμαλιστικής κίνησης των κοινωνικά δρώντων και στο αρμονικό δέσιμο της κοινωνικοποίησης της πολιτικής και της πολιτικοποίησης του κοινωνικού. Κι αυτό, γιατί το κοινωνικό δεν υπακούει στους θεσμισμένους νόμους, δεν υπακούει στην εξουσιαστική φιλανθρωπία (βλ. μετανάστες) και δεν ερμηνεύεται μόνο ως απόρροια της οικονομικής βάσης (βλ. κοινωνική εξέγερση 2008), αλλά καταλύει τη σχέση της διαμεσολάβησης, της αντιπροσώπευσης, των εξουσιαστικών θεσμών και εισβάλλει βίαια στο προσκήνιο απειλώντας την κοινοβουλευτική δημοκρατία, με την άμεση δημοκρατία των Λαϊκών Συνελεύσεων. Κυρίως απευθύνεται σε όλους, χωρίς τις περιχαρακώσεις του παρελθόντος και έχει τη δυνατότητα, όπως στην Κερατέα, να αφυπνίζει τα κοινωνικά αντανακλαστικά του λαϊκού παράγοντα, ακόμα και να αντιπαρέρχεται την καταστολή με μορφές αυτοάμυνας και αντεπίθεσης, να δυναμώνει τα πενιχρά όπλα του με αυτοσχέδια μπαζούκας και κυρίως να προτάσσει την κοινωνική δικαιοσύνη των από κάτω.

Μακροπρόθεσμα το κοινωνικό είναι το όλον, η κοινωνικοποίηση της δράσης, το γκρέμισμα όλων των εξουσιαστικών θεσμών, η ριζική κοινωνική αλλαγή. Βραχυπρόθεσμα είναι το μέρος, η απάντηση και η λύση στα καθημερινά προβλήματα, η απαίτηση για μια καλύτερη ζωή, η αυτονόμηση από τις αξίες και τις λογικές του καθεστώτος. Κι αν το καθεστώς οριοθετεί ως κοινωνικό εχθρό του όσους δεν αποδέχονται τα προσκλητήρια της νέας συναίνεσης ή θεματικοποιεί τη συστημική κρίση του και επεμβαίνει με νέες αντικοινωνικές πολιτικές και εντείνει την κρατική τρομοκρατία για να λειτουργήσει ως μπαμπούλας για την ανάπτυξη »

των κοινωνικών αντιστάσεων και αγώνων και να κεφαλαιοποιήσει την ισχύ του, ωστόσο συναντά σοβαρά εμπόδια από το εκρηκτικό μίγμα που οικοδομεί το κοινωνικό στις πλατείες, στις γειτονιές, στην αυτοοργανωμένη δράση.

Ταυτότητα της δράσης

Μετά από κάθε αποτυχημένο έλεγχο της κοινωνικής διαμαρτυρίας, η εξουσία τείνει όλο και περισσότερο να επιβάλει μια ευμετάβλητη ταυτότητα υπακοής, δηλαδή να καθορίσει τους τρόπους αποδοχής του συστήματος, με μηδενική ανοχή και εξασφαλισμένη συναίνεση, ώστε να μη μπορεί κανείς να ξεφύγει απ' αυτήν. Τότε οι συγκρούσεις μετατοπίζονται στο έδαφος της άμυνας και της διεκδίκησης ταυτότητας ενάντια στην αποδιδόμενη από το κράτος ταυτότητα και συγχρόνως εκδηλώνεται η αντίδραση σ' αυτούς τους εξωτερικούς καθορισμούς ταυτότητας, μαζί με το αίτημα επανοικειοποίησης της διεκδίκησης της απαίτησης **«να είσαι, παρά να έχεις»**. Την ικανότητα δηλαδή του δρώντα να αναγνωρίζει τα αποτελέσματα της δράσης του σαν δικά του και μόνο αποτελέσματα. Αυτή η ικανότητα οικοδομείται με την αμοιβαία επίδραση, με την αμοιβαία αναγνώριση που οι κοινωνικά δρώντες αποδίδουν ο ένας στον άλλον και ως συνέπεια τούτου είναι η ανάπτυξη της αλληλεγγύης, εγγυήτρια της ταυτότητας. Ή για να το πούμε αλλιώς, η αλληλεγγύη είναι η αναγνώριση των ατομικών και συλλογικών συμφερόντων με την οποία οι κοινωνικά δρώντες αντέχουν τη ρήξη που εισάγει το πεδίο μιας σφοδρής σύγκρουσης με τους εξουσιαστικούς θεσμούς.

Προεκτείνοντας τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το κοινωνικό και η ταυτότητά του είναι η ικανότητα παραγωγής της συνείδησης της δράσης, πέρα από τα εξειδικευμένα ειδικά όριά της. Τα άτομα συμμετέχουν σε μια διαδικασία διαμόρφωσης και απόφασης που πρέπει να σχεδιαστεί και συλλογικά. Ή καλύτερα, τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους, σε μια διαδικασία παραγωγής και μάθησης της δράσης.

Σκιαγραφείται έτσι ένα θεμελιώδες πεδίο για τις νέες κοινωνικές συγκρούσεις. Σ' αυτό αντιμετωπίζονται από τη μια πλευρά η ανάγκη της κρατικής εξουσίας να χειραγωγεί τη σημασία και την αιτιολόγηση των κατευθύνσεων για να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη ομαλή λειτουργία της και διαιώνισή της, και από την άλλη η ανάγκη των κοινωνικά δρώντων να τις καταστρέψουν με τη δική τους δράση, δηλαδή να ελέγξουν τη διαδικασία διαμόρφωσης και αιτιολόγησης και του περιεχομένου της ίδιας τους της δράσης. Της συνειδητοποίησης ότι ο άνθρωπος, η «φύση» της οποίας είμαστε προϊόν, μετασχηματισμένη από την κοινωνική δράση, μπορεί να προσανατολιστεί στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση απ' αυτήν που θέλει η εξουσία, διεκδικώντας το δικαίωμα για τη ζωή, την επιθυμία, «να είναι, παρά να έχουν», τη δυνατότητα ότι τα πράγματα μπορεί να αλλάζουν από σήμερα και όχι σε ένα μακρινό αβέβαιο μέλλον.

Η κοινωνική δράση, ως ταυτότητα εξόδου από το καθεστώς

Η σημερινή δυαδική πρωτόλεια κατάσταση που ζούμε από το Δεκέμβρη του 2008 προσδιορίζει σε μικρό ή μεγάλο βαθμό την αναζήτηση της σημερινής ταυτότητας των κοινωνικά δρώντων και του αναπτυσσόμενου κοινωνικού κινήματος, που κυρίως εστιάζεται στη σύγκρουση διευθυνόντων/διευθυνόμενων, καταπιεστών/καταπιεζόμενων, εξουσιαστών/εξουσιαζόμενων. Οι νέες μορφές κοινωνικής σύγκρουσης σπάζουν τα στεγανά στη λήψη των αποφάσεων και δημιουργούν και επεκτείνουν τις ζώνες άσκησης της ελευθερίας, απομυθοποιώντας την ίδια την δημοκρατία που συμπίπτει πάντοτε με το κράτος. Γι' αυτό και σύσσωμος ο καταρρέων πολιτικός κόσμος και τα ΜΜΕ προσπαθούν να συκοφαντήσουν, να περιγελάσουν και να ακυρώσουν αυτές τις μορφές που αποτελούν τα εν δυνάμει εργαλεία μιας ιστορικής αλλαγής γιατί: **α) θέτουν το ζήτημα της συναπόφασης στη βάση της άμεσης δημοκρατίας, β) αρνούνται τον κοινοβουλευτισμό, την αντιπροσώπευση, τη διαμεσολάβηση, γ) επαναπροσδιορίζουν την πολιτική στο ΕΜΕΙΣ, στη σφαίρα της δημόσιας - κοινωνικής διάστασής της, δ) αναδεικνύουν τις Λαϊκές Συνελεύσεις ως κυρίαρχες και αποφασιστικές.**

Στις τωρινές περιπέτειες του κοινωνικού, αυτό καταχωρείται ως μια μαζική αντίσταση κοινωνικοπολιτικής ανυπακοής. Ως ταυτότητα αυτενέργειας, αυτοαναγνώρισης της συλλογικής δράσης, αποκατάστασης του λόγου και της πράξης έξω από ιδεολογικά σχήματα και πρακτικές και κυρίως σύγκρουση για την αμεσοδημοκρατική μορφή της πολιτικής, διατηρώντας όλο το βάρος της στην οπτική του κοινωνικού πεδίου.

Στη διαμορφούμενη ταυτότητα από τους ίδιους τους κοινωνικά δρώντες, να σημειώσουμε ότι αυτή θα καθοριστεί ακριβώς, ανάλογα της συλλογικής κινητοποίησης εξόδου από το σύστημα και της επικινδυνότητάς της να αναστατώνει σε μεγάλη κλίμακα την πολιτική εξουσία. Μόνο η παραγωγή μιας τέτοιας μη ετερώνυμης ταυτότητας της συλλογικής δράσης, ενός πεδίου αναφοράς στο οποίο είμαστε κοινωνικά αναγνωρίσιμοι, επιτρέπει στους κοινωνικά δρώντες να διευρύνουν και να επεκτείνουν την ανάληψη ευθύνης της δράσης τους σε μαζικό επίπεδο. Γιατί, σε τελική ανάλυση, η αυτόνομη και χειραφετημένη έκφραση της κοινωνίας είναι το ζητούμενο. Και σε κάθε περίπτωση πρόκειται ν' αποφασίσουμε ΟΛΟΙ μας για το αν θα κάνουμε το επόμενο μεγάλο βήμα, κι αν θα αγωνιστούμε με το όπλο παρά πόδας, ξαναορίζοντας την κοινωνική ζωή σε αμεσοδημοκρατική βάση, στην παραγωγή, στην υγεία, στην εκπαίδευση, στη γη, όχι απλά ως μια ανέξοδη κριτική του υπάρχοντος καθεστώτος, αλλά για τη ριζική ανατροπή του. ■

Η Άμεση Δημοκρατία ως Αυτοθέσμιση

Αντώνης Μπρούμας

Η άμεση δημοκρατία είναι μια πολύ παλιά ιστορία. Ανέκαθεν αποτελούσε το όχημα της οργάνωσης των μαζικών κοινωνικών κινημάτων, που επιτίθονταν στα καθεστώτα τους. Πάντα υποχωρούσε, όταν η παλίρροια των κοινωνικών αγώνων έδινε τη θέση της στην άμπωτη της παγίωσης ηγετικών ομάδων και σχέσεων κυριαρχίας. Ήταν δε το αρχιμήδειο σημείο, στο οποίο προσέγγιζαν οι πιο προοδευτικές τάσεις της ριζοσπαστικής σκέψης, της αναρχίας και του κομμουνισμού. Αυτά από το παρελθόν. Σήμερα, η πτώση των ιδεολογιών και η χρεωκοπία των κάθε λογής λογικών της πρωτοπορίας φέρνει την άμεση δημοκρατία στο προσκήνιο, ως το εργαλείο για την ανάδυση του αυτεξούσιου ατόμου, την ανάπτυξη της κοινωνικοποίησης κόντρα στον κοινωνικό κατακερματισμό και την συλλογική επανεφεύρεση της ριζοσπαστικής κοινωνικής αλλαγής. Στην πιο προοδευτική της εκδοχή, αυτή της αυτοθέσμισης, η άμεση δημοκρατία συνιστά ενδελεχή και εμπεριστατωμένη πολιτική και πολιτειακή πρόταση για την ανατροπή του υπάρχοντος και την προοπτική της κοινωνικής απελευθέρωσης. Στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα η άμεση δημοκρατία ως αυτοθέσμιση υιοθετείται σταδιακά ως στρατηγική επιλογή από τα ανταγωνιστικά κινήματα στην πάλη ενάντια στην κυριαρχία. Από τις πλατείες αυτού του κόσμου στέλνεται το μήνυμα των «από κάτω» : ιστορία ερχόμαστε.

Ανάδυση και Κοινωνικοποίηση του Αυτεξουσίου Ατόμου

Σχεδόν κάθε προφητεία της επανάστασης εμπεριείχε και μία επαναστατική πρωτοπορία, που θα οδηγούσε την ανθρωπότητα στη γη της επαγγελίας. Πέρα όμως από τα μυαλά των ριζοσπαστών διανοητών, στην έρημο του πραγματικού, ο μοναδικός παράγοντας ριζοσπαστικής κοινωνικής αλλαγής υπήρξε ανέκαθεν το αυτεξούσιο άτομο, δηλαδή το πολιτικό υποκείμενο που από κοινού με άλλους οικοδομεί την ιστορία. Οι σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις και αξίες αναπαράγουν κατακερματισμένα άτομα με αδυναμία στη συγκρότηση συλλογικοτήτων αλληλεγγύης και συνεργασίας. Οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες μέσα στα κινήματα λειτουργούν σε αντίρροπη κατεύθυνση, συγκροτώντας κοινοτικές σχέσεις και αξίες, που συγκλίνουν στην ανάδυση και κοινωνικοποίηση του αυτεξούσιου. Για να πάρει όμως μαζικά χαρακτηριστικά η οικειοποίηση του δημόσιου χωροχρόνου, είναι αναγκαία η συνειδητή επιλογή για τη συγκρότηση αμεσοδημοκρατικών αυτοθεσμίσεων σε μακροκοινωνικό επίπεδο.

Συλλογική Επανανοηματοδότηση

Η αυτοοργάνωση των «από κάτω» με όρους ανατροπής απαιτεί σε παράλληλο χρόνο την συλλογική χάραξη κοινών τρόπων σκέψης, νοημάτων και αξιών και κατ' επέκταση την συνολική επανανοηματοδότηση της κοινής ζωής. Η διεξαγωγή ενός δημοσίου «από τα κάτω» διαλόγου σε εξισωτική βάση και με ελεύθερη κυκλοφορία και ανταλλαγή σκέψεων, απόψεων και εμπειριών, όπως εγγυώνται οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, συγκροτεί μία εναλλακτική δημόσια κοινωνική σφαίρα σε ρήξη με την καπιταλιστική σφαίρα των κυρίαρχων εταιρικών μέσων ενημέρωσης. Για να μην έχει όμως εφήμερο χαρακτήρα, ο δημόσιος «από τα κάτω» διάλογος είναι αναγκαίο να αυτοθεσμίζεται συνειδητά, δηλαδή να συναποφασίζονται οι κανόνες και οι οργανωτικές του δομές και να υπάρχει χωροχρονικός του συντονισμός. Έτσι, κάθε χώρος αντίστασης και κάθε πλατεία μπορούν να γίνονται χώρος διεξαγωγής δημοσίου «από τα κάτω» διαλόγου σε συντονισμό μεταξύ τους για την αμφισβήτηση των επιλογών της κυριαρχίας και την αντιπαράταξη των δικών μας αναγκών, βουλήσεων και αγώνων. Μία τέτοια εναλλακτική δημόσια σφαίρα κυκλοφορίας των κοινωνικών αγώνων, εφικτή περισσότερο από ποτέ πλέον σήμερα με την εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, είναι το πρώτο βασικό βήμα για τον ριζοσπαστικό εκδημοκρατισμό της κοινωνίας.

Ρήξη με το Υπάρχον

Αν το βασικό ιδεώδες του κοινωνικού αναρχισμού είναι η καταστροφή του κράτους και κάθε άλλης διαχωρισμένης από την κοινωνία εξουσίας, τότε δεν υπάρχει πολιτειακή πρόταση πιο κοντινή σε αυτό από την αμεσοδημοκρατική. Η άμεση δημοκρατία τόσο ως άμεση δράση όσο και ως αυτοθέσμιση έρχεται σε πλήρη ρήξη με το υπάρχον σύστημα κυριαρχίας, καθώς περνά μέσα από τον μετασχηματισμό όλων των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας και τη διάχυση αυτής μέσα στην κοινωνία. Με τις οριζόντιές τους δομές οι θεσμισμένες αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες συνθλίβουν την ιεραρχία στη λήψη αποφάσεων και κάθε σχέση διαμεσολάβησης μεταξύ εξουσίας και κοινωνίας. Εχθρική στην ιδεολογική κατασκευή του οποιουδήποτε δημόσιου, κοινωνικού ή ταξικού συμφέροντος, που χωρεί αντιπροσώπευση από κάθε επίδοξη πρωτοπορία ή γραφειοκρατία, η άμεση δημοκρατία ως αυτοθέσμιση προτάσσει την ικανοποίηση των προσωποπαγών αναγκών και βουλήσεων μέσα από τη συνδιαμόρφωση της κοινής ζωής. Πέρα από κάθε γραφική πλέον ιδεολογική πρόσληψη της επαναστατικής διαδικασίας ως της μεγάλης ημέρας για την έφοδο προς τον ουρανό ή στα χειμερινά ανάκτορα, οι αμεσοδημοκρατικές δομές του ανταγωνιστικού

Στις αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις η διαδικασία διαλόγου και λήψης αποφάσεων στηρίζεται στην άμεση συμμετοχή ίσων και ελεύθερων ανθρώπων, η δε συμμετοχή αυτή εκτείνεται στο μέτρο, που οι λαμβανόμενες αποφάσεις δύνανται να επηρεάζουν την ελευθερία τους.

κινήματος επαναστατικοποιούν βαθιά την καθημερινότητα της κοινωνίας, ανοίγοντας μονοπάτια, δρόμους και λεωφόρους προς την κοινωνική απελευθέρωση.

Οικονομία & Πολιτική

Είναι ίσως κοινότοπη η διαπίστωση ότι η σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας είναι κεντρικής σημασίας στον καπιταλισμό. Η κεντρικότητα όμως αυτή δεν είναι ούτε αναγκαία αλλά ούτε και θεμιτή σε μία πιο ελεύθερη κοινωνία. Εντούτοις, η υπάρχουσα συνθήκη δημιουργεί για το ανταγωνιστικό κίνημα το ζήτημα της κεντρικότητας της ταξικής πάλης, του κέντρου δηλαδή όπου συγκροτούνται και αποκρυσταλλώνονται οι καπιταλιστικές σχέσεις κυριαρχίας. Η ιστορική εμπειρία έχει δείξει ότι εργατικοί αγώνες που παραμένουν μέσα στο πλαίσιο της συνθήκης της εκμετάλλευσης, δίχως να το αναιρούν, και δεν θέτουν το ζήτημα της κατάργησης της ίδιας της εργατικής τάξης, δηλαδή το ζήτημα του μετασχηματισμού των ίδιων των σχέσεων παραγωγής, αναπαράγουν την υπάρχουσα καπιταλιστική συνθήκη. Αντιθέτως, ο κόσμος της εργασίας κινούνταν σε απελευθερωτική κατεύθυνση, όταν αμφισβητούσε την ίδια τη θέση του στην παραγωγή, προτάσσοντας την αυτοδιαχείριση της παραγωγής με άμεση δημοκρατία. Και αποκτούσε τέτοιες δυνατότητες, όταν ανέπτυσσε έντονα την αίσθηση της κοινότητας όχι μόνο κατά την παραγωγική διαδικασία αλλά κυρίως εκτός και ενάντια σε αυτή, στη ζωή των εργατουπόλεων και στις κοινότητες των εργατικών αγώνων. Είναι λοιπόν ζητούμενες οι αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις στους χώρους εργασίας και σε ολόκληρη την παραγωγή, που καταργούν την κυριαρχία των αφεντικών και στην αλλοτρίωση της μισθωτής σκλαβιάς αντιπαραθέτουν την χειραφέτηση του κόσμου της εργασίας, στον ανταγωνισμό την αλληλεγγύη και την προσφορά στην κοινότητα. Είναι δε δεδομένη η σχέση έντασης μεταξύ της άμεσης δημοκρατίας ως αυτοθέσμισης σε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής – και επομένως και στην οικονομική σφαίρα - και των σχέσεων παραγωγής καθώς και της οξείας οικονομικής διαστρωμάτωσης των σύγχρονων κοινωνιών, η οποία συνεπάγεται την εγκαθίδρυση ανάγλυφων σχέσεων κυριαρχίας σε όλο το κοινωνικό σώμα. Άμεση δημοκρατία και καπιταλισμός είναι λοιπόν κάτι εντελώς ασύμβατο. Για την αναίρεση όμως του δεύτερου προέχουν οι αμεσοδημοκρατικές θεσμίσεις παραγωγής και κατανάλωσης από τα κάτω τόσο στα πλαίσια της ταξικής πάλης δια της κατάληψης των μονάδων παραγωγής όσο και με τη συγκρότηση και την δικτύωση νέων αμεσοδημοκρατικών μονάδων παραγωγής. Μορφές και περιεχόμενα αγώνα εντός και εκτός της παραγωγής δεν τελούν σε αμοιβαίο αποκλεισμό αλλά σε δημιουργική συνάρτηση με όλα τα ενδεχόμενα της ζωής ανοιχτά για το ποια απ' όλα επιταχύνουν τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς που θέλουμε.

Το Νόημα της Αυτοθέσμισης

Το πρόταγμα της κοινωνικής αυτονομίας επιτάσσει τη διαρκή κοινωνική αυτοθέσμιση ανάλογα με τις ανάγκες και τις πολιτικές βουλήσεις των ανθρώπων. Στηρίζεται στον συνεχή πειραματισμό ως προς τις μορφές οργάνωσης και στην ευελιξία των οργανωτικών δομών, ώστε αυτές να εξελίσσονται μέσα στον χρόνο σε διαρκή αλληλεπίδραση με τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Στα πλαίσια ενός τέτοιου προτάγματος λαμβάνεται ως δεδομένη η πολλαπλότητα των εκδοχών, που δύναται να λαμβάνει η κοινωνική πραγματικότητα, και θεωρείται ως εγγενούς αξίας η δυνατότητα των ανθρώπων να διαπλάθουν τις συνθήκες της

κοινής τους ζωής και να επανανοηματοδοτούν τον κόσμο ανάλογα με τη συλλογική τους βούληση. Για την ολοκληρωμένη συνείδηση σχετικά με τη λειτουργία τους, η κοινωνική αυτοθέσμιση πέρα από διαρκής είναι αναγκαία και ρητή μέσω της ρητής καταγραφής των κανόνων λειτουργίας και της διαμόρφωσης συγκεκριμένων προϋποθέσεων και διαδικασιών για την αναδιαμόρφωσή τους.

Στις αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις η διαδικασία διαλόγου και λήψης αποφάσεων στηρίζεται στην άμεση συμμετοχή ίσων και ελεύθερων ανθρώπων, η δε συμμετοχή αυτή εκτείνεται στο μέτρο, που οι λαμβανόμενες αποφάσεις δύνανται να επηρεάζουν την ελευθερία τους. Είναι επομένως άμεση απόρροια της ισοελευθερίας το ότι η συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων μπορεί να είναι άμεση, μόνο εφόσον στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας και της αριθμητικής ισότητας της ψήφου κάθε συμμετέχοντος, εφόσον πρώτα εξαντλούνται τα περιθώρια για την επιδίωξη ομοφωνίας. Οποιαδήποτε άλλη εκδοχή, όπως αυτή της ομοφωνούσας άμεσης δημοκρατίας που υποστηρίζεται πλέον μόνο στο επίπεδο της θεωρητικής αναζήτησης ορισμένων παραφυάδων της ατομιστικής αστικής σκέψης, αποτελεί υποταγή της συλλογικότητας στο άτομο και συνδέεται με την ιδεολογική κατασκευή του μοναχικού ατόμου κόντρα και έξω από κάθε κοινωνία.

Περαιτέρω, εκτός από διαρκείς και ρητές, οι αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις πρέπει να διασφαλίζουν την αποφυγή άτυπης συσσώρευσης της εξουσίας, επιτείνοντας κατ' ουσία τον πολιτικό έλεγχο πάνω σε ενδεχόμενους εκπροσώπους, με δικλείδες ασφαλείας όπως επί παραδείγματι (α) η άμεση και τακτή εκλογή / διορισμός για όλες τις θεσμισμένες θέσεις εκπροσώπησης και (β) σε περιπτώσεις ο εκ περιτροπής ή κληρωτός χαρακτήρας της εκλογής / διορισμού ή το πεπερασμένο της επανάληψης αυτών, (γ) η ελεύθερη ανακλητότητα και (δ) η τακτή λογοδοσία και απόδοση ευθυνών. Περαιτέρω, προϋποθέσεις, οι οποίες διασφαλίζουν την αμεσότητα στην συμμετοχή, θέτοντας όρια στην ενάσκηση της πολιτικής κρίσεως των εκπροσώπων, είναι επί παραδείγματι (α) η δημοσιότητα και η διαφάνεια της δράσης των εκπροσώπων στους εκπροσωπούμενους με τη βοήθεια της τεχνολογίας, (β) οι θεσμισμένες υπό όρους δυνατότητες ανατροπής των αποφάσεων των εκπροσώπων από τους εκπροσωπούμενους και (γ) οι κανόνες περί της μη ανατροπής των κατευθυντήριων γραμμών της εκάστοτε πολιτικής βούλησης των εκπροσωπούμενων μέσα από τις αποφάσεις των εκπροσώπων.

Έτσι, ένα αμεσοδημοκρατικό πολιτικό σύστημα σε αδρές γραμμές στηρίζεται στην τυπική και ουσιαστική ισοκατανομή της πολιτικής εξουσίας σε όλους τους πολίτες και βρίσκει τη βάση του στο ιδανικό του αδιαχώριστου μεταξύ θεσμίσεων της πολιτικής εξουσίας και κοινωνίας. Με αυτό τον τρόπο καλλιεργεί διαρκώς τη δυνατότητα μίας κοινωνίας ανθρώπων να αυτοκυβερνιούνται, δηλαδή να θέτουν οι ίδιοι τους νόμους της κοινής τους ζωής, να διαχειρίζονται οι ίδιοι την συλλογική τους εξουσία και να φέρουν συλλογικά πλήρη και ακέραια την ευθύνη για τα ανωτέρω. Δεν είναι απλώς εφικτό υπό την έννοια μίας φιλολογικής συζήτησης ανάμεσα σε εγκεφάλους, παίρνει υλική υπόσταση και σφυρηλατεί κοινωνικές σχέσεις μέσα από την πράξη μας, είναι ζήτημα άμεσης δράσης για το πέρασμα από την κοινωνική αντεξουσία στην κοινωνική απελευθέρωση. ■

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Arendt H., 1958/1998, The Human Condition, University of Chicago Press.

Barber B., 2004, Strong Democracy, Participatory Politics for a new Age, University of California Press.

Castoriadis C., 1998, The Imaginary Institution of Society, Blamey K. (trans.), MIT Press.

Christman J., 2009, The Politics of Persons, Individual Autonomy and Socio-historical Selves, Cambridge University Press.

Habermas J., 1991, The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society, trans. by Burger T., MIT Press.

Mouffe C., 1999, Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?, Social Research, 66/3.

Pitkin H., 1972, The Concept of Representation, University of California Press.

Rousseau J. J., 1762/1997, The Social Contract, Gourevitch V. (trans.), Cambridge University Press.

Unger R. M., 2000, Democracy Realized, The Progressive Alternative, Verso.

Urbinati N. and Warren M., 2008, The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory, Annu. Rev. Polit. Sci., 11/2008, pp. 387 – 412.

Wolff R. P., 1998, In Defence of Anarchism, University of California Press.

Στην ουσία της ύπαρξης

Φιλήμονας Πατσάκης

Βιώνουμε μια βίαιη αλλαγή των όρων συγκρότησης τόσο της ζωής όσο και της ταυτότητας. Το πρωτόγνωρο στηρίζεται στα εξής συμβάντα: στη λαίλαπα του τρόπου διαχείρισης της κρίσης, που καταδεικνύει μια βαθύτερη τομή, μια συστημική κρίση, στον Δεκέμβρη, και στις δυνατότητες που ανέδειξαν οι πλατείες, δυνατότητες που φτάνουν μέχρι τη ριζική αναθεώρηση του εξουσιαστικού παραδείγματος. Το κοινό νήμα των πλατειών στην Βόρεια Αφρική και την μεσόγειο είναι οι οδύνες της γέννησης μιας ριζοσπαστικής δημοκρατίας. Θα προσπαθήσουμε να θέσουμε κάποια στοιχεία που καθιστούν την άμεση δημοκρατία όχι μια πρόταση διακυβέρνησης αλλά ένα συνολικό πρόταγμα ανατροπής. Η άμεση δημοκρατία είναι μια συνολική ρωγμή στην ίδια την έννοια του πολίτη, είναι η στιγμή του οριστικού τέλους της νεωτερικής αντίληψης για το κράτος. Το κράτος σήμερα θεωρεί ότι οι συγκρούσεις έχουν τελειώσει και ενεργεί τοποθετώντας τις στη σφαίρα του ποινικού αδικήματος. Αυτό όμως στρέβλωσε την τελευταία αρχή της κρατικής συγκρότησης, απελευθερώνοντας ένα κρίσιμο κοινωνικό δυναμικό. Άλλωστε ο Μακιαβέλι έχει δίκιο όταν θεωρούσε ότι οι όροι διατήρησης της απροσδιοριστίας στην ιστορία είναι όροι διασφάλισης της ελευθερίας.

Το σημερινό σύστημα παραγωγής ταυτοτήτων έχει στη βάση της ιδεολογικής του συγκρότησης τον Χομπς. Παίρνει δηλαδή μια αξιωματική θέση ότι «ο άνθρωπος είναι λύκος για τον συνάνθρωπό του» και με βάση αυτή την ιδεολογικοποιημένη αλήθεια παράγει το νέο κοινωνικό συμβόλαιο. «Εξουσιοδοτώ αυτό το άτομο ή συνέλευση ατόμων και απεμπολώ το δικαίωμά μου να αυτοκυβερνώμαι υπό τον όρο ότι και εσύ θα απεμπολήσεις το δικαίωμά σου και θα εξουσιοδοτήσεις το ίδιο άτομο ή ομάδα», αναφέρει ρητά ο Χομπς στον Λεβιάθαν (κεφ. 17). Η άμεση δημοκρατία έρχεται να αλλάξει την ίδια την έννοια του φυσικού δικαίου και τη

βασική της πολιτική αιχμή που ήταν η εξής: «ο νόμος είναι ένα ανθρώπινο τέχνημα, αυστηρά εξωτερικό προς τον καθένα που ούτε αλλάζει, ούτε μεταβάλλει, ούτε μορφοποιεί τα άτομα των οποίων εγγυάται μόνο την ειρηνική συνύπαρξη». Αυτό ακριβώς το σημείο, στο οποίο κάποιοι φιλελεύθεροι διέγνωσαν ψήγματα ελευθερίας, είναι και το μείζον σημείο ρήξης για τα κινήματα των πλατειών. Διότι ο νόμος δεν είναι μια εξωτερική συνιστώσα που διασφαλίζει την αυθεντία της εξουσιαστικής δομής αλλά μια ρέουσα συνθήκη σε διαρκή αναθεώρηση.

Ερχόμαστε λοιπόν να αντιπαρατεθούμε ριζικά στην αντίληψη του Ντεκάρτ ότι «πρέπει να προτιμούμε να αλλάξουμε τις επιθυμίες μας παρά την τάξη του κόσμου», πλέον αντιλαμβανόμαστε ότι μόνο η ανατροπή της τάξης του κόσμου μπορεί να δώσει τους όρους μιας ευρύτατης ελευθερίας και να θεσπίσει μια νέα ελπίδα ευτυχίας. Ο Χέγκελ παραφράζει κάπως τον Ντεκάρτ όταν λέει ότι για να συγκροτηθεί ως αυτόνομη η βούληση οφείλει να αρνηθεί την πολλαπλότητα των επιθυμιών της προς όφελος της καθολικότητας του νόμου. Η ιστορία περατώνεται ενσωματωμένη σε ένα σύστημα και έτσι η ιστορική αναγκαιότητα εισάγεται στον πολιτικό βίο εκτοπίζοντας το αυτεξούσιο. Ο Ρουσσώ εγκαινιάζει την ταύτιση και ταυτόχρονα το διαχωρισμό ανθρώπου-πολίτη. Άλλωστε στο συμβόλαιό του, τα δύο συμβαλλόμενα μέλη υποχρεούνται να υπακούουν τους συμφωνημένους νόμους και να συγκροτήσουν το πολιτικό σώμα. «Αρχίζουμε να είμαστε καθεαυτό άνθρωποι αφού πρώτα γίνουμε πολίτες». Όμως εδώ εισέρχεται ένας ιδιότυπος αποκλεισμός, ο ορισμός του πολίτη είναι νομικός και είναι μέρος της εξουσιαστικής απόφασης. Η εκπροσώπηση δημιουργεί τους όρους μιας συνολικής εκχώρησης των δυνατοτήτων της ελευθερίας.

Η άμεση δημοκρατία δεν πρέπει να λειτουργήσει απλώς ως άλλη μια συνιστώσα εκπροσώπησης αλλά να δώσει μια συνολική μάχη νοήματος ενάντια σε μια επιβεβλημένη παθητικότητα, να διαλύσει τη δυνατότητα συναίνεσης, να αποβάλει την έννοια του πολίτη, καθιστώντας τον αποκλεισμό αδύνατο. Μια καθολική συμμετοχή, ένας διάλογος διαρκής, όμως όλα αυτά με βάση τη δράση, με βάση τις διαρκείς αυτοθεσμίσεις. Γιατί άραγε να διαφωνήσεις με τον Λοκ που πίστευε ότι η κοινωνία βασίζεται στην έμπρακτη συναίνεση των πολιτών και ότι το άτομο δεν οφείλει τίποτα στην κοινωνία αλλά η κοινωνία τα πάντα στο άτομο; Άλλωστε, πίστευε στην εξέγερση εάν οποιοσδήποτε όρος του συμβολαίου αθετηθεί από την εξουσία. Όμως ο Λοκ στηρίζει το φυσικό του δίκαιο στο δικαίωμα στην ιδιοκτησία και στη βάση της αναγνώρισης ενός σώματος πολιτών. Δεν μπορούμε πια να δεχόμαστε τους όρους ενός φυσικού δικαιώματος που λειτουργεί ως αξίωμα επαλήθευσης των εξουσιαστικών δομών.

Αποδείχθηκε ότι το κίνημα των πλατειών δεν είναι απολίτικο, όπως κάποιοι εικάζουν, αλλά είναι μετα-πολιτικό μακριά από ιδεολογικές αυταρέσκειες, και κάθε είδους αίσθηση πρωτοπορίας, είναι η πρώτη πηγή αναζήτησης της αυτοθέσμισης, του αυτεξούσιου. Τα κινήματα δεν μπορούν να καθοδηγούνται ή να απορρίπτονται επειδή δεν φαίνεται να ακολουθούν οικεία μοντέλα. Η αυτοοργάνωση και η προσπάθεια σφυρηλάτησης δεσμών ανάμεσα σε κινήματα, η προσπάθεια επανάκτησης του δημόσιου χώρου μέσα από τις τοπικές αυτοθεσμίσεις είναι μια πρώτη προοπτική ρήξης. Αντί να λαχταρούμε την ολιστική κοινωνία, πρέπει να κατανοήσουμε τα κινήματα και τις αυτοθεσμίσεις ως πολλαπλότητες, να μιλάμε για τις επερχόμενες κοινότητες στον πληθυντικό. Η συντακτική εξουσία των κινημάτων είναι μια δομική ανατροπή, μια οικοδόμηση εναλλακτικών που ορίζει μια έξοδο, μια συνειδητή απόσυρση, μια θεμελιακή αποχώρηση που συνίσταται σε μια μαζική λιποταξία από το κράτος.

Η δομή δεν είναι οργανωτικό ζήτημα, αλλά βαθιά κοινωνικό, μέρος μιας συνολικής κοινωνικής απεύθυνσης.

Η πρόσφατη κρίση δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία, ούτε αποτελεί ακόμα έναν οικονομικό κύκλο. Το τέλος των καπιταλιστικών υποσχέσεων δεν μπορεί να διαγνωστεί απλώς στην αδυναμία παραγωγής ευημερίας αλλά και στη συνολική έλλειψη κάθε δεσμευτικού πλαισίου που μπορεί να συγκροτεί μια οποιαδήποτε συναίνεση. Αυτό οδηγεί την κρίση ενσωμάτωσης-εκπροσώπησης σε πρωτοφανή επίπεδα. Τα κόμματα αδυνατούν να παίξουν ακόμα και το ρόλο του διαλόγου εξουσίας-κοινωνίας. Είναι μια κρίσιμη στιγμή που ορίζει το τέλος των συνδικαλιστικών διεκδικήσεων, όπως τις γνωρίσαμε.

Οι κομματικοί σχηματισμοί λειτουργούσαν προσπαθώντας να εντάξουν ένα σύνολο διαφορετικών ταυτοτήτων, και το κυριότερο, κινημάτων, σε ένα κοινό ιδεολογικό πλάνο. Μόνο μια αποϊδεολογικοποιημένη δομή μη εκπροσώπησης μη ενσωμάτωσης, με αναφορά σε μια σύγχρονη αμεσοδημοκρατική οργάνωση του παρόντος μπορεί να μπολιάσει την οργή με μια αντισυστημική πνοή. Όλες οι θέσεις των κοινωνικών κινημάτων, των τοπικών αυτοθεσμίσεων, των κοινωνικών κέντρων των λαϊκών συνελεύσεων και άλλων μορφών

που θα λειτουργήσουν στο πλαίσιο της άμεσης δημοκρατίας δεν μπορούν να προβάλλονται σε ένα προεπιλεγμένο πεδίο θεώρησης αλλά σε πολλά ολοκληρωμένα ισότιμα πεδία θεώρησης.

Η δομή δεν είναι οργανωτικό ζήτημα, αλλά βαθιά κοινωνικό, μέρος μιας συνολικής κοινωνικής απεύθυνσης. Το κόμμα, ως λαϊκή οργάνωση και μακρόπνοο γενικό στρατηγείο, έχει ξεφτίσει οριστικά. Ένα τέτοιο κόμμα ήταν αναγκασμένο να λειτουργεί δημιουργώντας ολότητες. Όμως και κάθε απόπειρα να εμφανιστεί μια διαφορετική εικόνα από κομμάτια της άλλης αριστεράς εξαντλείται τελικά σε διαφορετικές ερμηνείες του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, σε διαφορετικές θεωρήσεις της εκλογικής συμμετοχής. Η άμεση δημοκρατία είναι η μορφή που μπορεί να συναντηθεί με την κίνηση των κοινωνικών τευτονικών πλακών, που μπορεί να αποτελέσει τη μοναδική κοινωνική αντιπολίτευση. Η διαρκώς αυξανόμενη ισχύς αυτοθεσμίσεων που στηρίζονται στην ανακλητότητα, στον μη ιδεολογικό πυρήνα, στη μη ένταξη σε έναν μηχανισμό είναι μηνύματα από το αύριο. Ενώ μέχρι τώρα οι οργανώσεις δομούνταν από μια πίστη ότι γνώριζαν επακριβώς τι πρέπει να γίνει και ποιος πρέπει να το κάνει άρα η συμμετοχή ήταν μια απλή επικύρωση, σήμερα αυτές οι βεβαιότητες μετράνε τις συντριβές τους και είναι η ώρα που πρέπει να αφεθεί ο λόγος στους ίδιους τους κοινωνικούς δράστες.

Υπάρχουν δύο σημεία που καθιστούν την άμεση δημοκρατία τόσο επιτακτικά επίκαιρη: το πρώτο είναι ότι η αντίσταση οφείλει πλέον να κινηθεί χωρίς να αναπαράγει τη φαντασίωση του τελικού συμβάντος μιας ολιστικής αλλαγής (επανάσταση) και το δεύτερο ότι δεν υπάρχει κάτι ενιαίο να εκπροσωπηθεί. Η επίδειξη αλληλεγγύης κατά μήκος όλων των αξόνων της καταπίεσης σημαίνει ότι καμιά ιδιαίτερη μορφή ανισότητας δεν μπορεί να προβληθεί ως ο κεντρικός άξονας του αγώνα. Στην άμεση δημοκρατία υπάρχουν οι δυνατότητες μιας τόσο ευρείας κοινωνικής αλλαγής που δεν μπορούμε να τη διαγνώσουμε προσκολλημένοι στα υπάρχοντα παραδείγματα. Η άμεση δημοκρατία στηρίζεται στην αδιαμεσολάβητη παρουσία, στην πολλαπλότητα των στόχων, στη δημιουργία συναρθρώσεων με βάση τη δράση στους χώρους εργασίας, στις τοπικές συνελεύσεις, στα κενά του κοινωνικού ιστού (άνεργοι, μετανάστες), και αυτή η απαίτηση δεν απορρέει από την υπόθεση μιας εργατικής τάξης ή ενός λαού αλλά τουναντίον από την εξαφάνιση κάθε τέτοιας υπόθεσης. Η άμεση δημοκρατία διαλύει το υποκείμενο από το οποίο η ιδεολογία απαιτεί έναν συγκεκριμένο τρόπο δράσης και απευθύνεται στην ουσία της ύπαρξης. Δεν είναι μια διαδικασία λήψης των αποφάσεων, είναι μια πολιτική απόφαση επανερμηνείας όλων των ορισμών της εξουσίας, είναι ο μονόδρομος του αυτεξούσιου. Με το να δημιουργηθούν συνθήκες καθολικής συμμετοχής μακριά και έξω από τα κρατικά συμφραζόμενα, μακριά από ιεραρχικές δομές και παγιωμένες ταυτότητες σπάνε και όλοι οι δεσμοί της αφομοίωσης δημιουργώντας το ανοιχτό πεδίο της άρνησης. Χωρίς ένα ηγεμονικό κέντρο αρθρωμένο με τους μηχανισμούς της πειθαρχίας, δεν υπάρχει τρόπος να δομηθεί η κυριαρχία είτε με την κρατική της μορφή είτε με τον κομματικό της προσδιορισμό. Τίποτα δεν είναι σήμερα πιο σημαντικό από τη σύνδεση και υπεράσπιση των αυτόνομων κοινοτήτων και κινημάτων, τη δημιουργία ενός χώρου που η εξουσία δεν θα μπορεί πλέον να εκφράζεται ως αυθεντία. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το τέλος του κοινωνικού συμβολαίου δημιουργεί συνθήκες πλήρους επαναπροσδιορισμού όλων των πολιτικών ορισμών και τη νέα αναζήτηση των όρων της ανθρώπινης ευτυχίας στην απόλυτη συμμετοχή. ■

Η άμεση δημοκρατία διαλύει το υποκείμενο από το οποίο η ιδεολογία απαιτεί έναν συγκεκριμένο τρόπο δράσης και απευθύνεται στην ουσία της ύπαρξης.

Άμεση δημοκρατία στην οικονομία

Δημήτρης Κωνσταντίνου

Η έννοια της άμεσης δημοκρατίας, ως πρόταγμα που έρχεται από το μέλλον και όχι αρχαιολαγνικά από το παρελθόν, θεμελιώνεται πάνω στην αρχή ότι ο καθένας πρέπει να συμμετέχει και να καθορίζει τις αποφάσεις, στο βαθμό που αυτές τον επηρεάζουν. Η εφαρμογή της αρχής αυτής στην οικονομία, που έχει νόημα μόνο εάν συνδυάζεται με την άμεση δημοκρατία στην πολιτική σφαίρα, σημαίνει ταυτόχρονα και αυτοδιαχείριση της παραγωγής και δημοκρατικό σχεδιασμό της οικονομίας.

Οι θεωρητικοί του μαρξισμού νόμισαν ότι έλυσαν το δεύτερο σκέλος με το σύστημα του κεντρικού, γραφειοκρατικού σχεδιασμού το οποίο, όμως, αποδείχθηκε περισσότερο εξουσιαστικό, άδικο και αναποτελεσματικό από το σύστημα της αγοράς. Αντίθετα, οι θεωρητικοί του αναρχισμού, όπως ο Πιοτρ Κροπότκιν το 19ο αιώνα, προσέφεραν σπέρματα δημοκρατικών διαδικασιών μιλώντας για ελεύθερες συμβάσεις παραγωγών και καταναλωτών, προετοιμάζοντας έτσι το έδαφος για τις μεταγενέστερες προσπάθειες, που τόλμησαν να διανοηθούν έναν εναλλακτικό, προς την ολοκληρωτική αγορά και τον κεντρικό σχεδιασμό, τρόπο λειτουργίας της οικονομίας.

Όσον αφορά την αυτοδιαχείριση της παραγωγής, αυτή γίνεται εφικτή με τις παραδοσιακές κολεκτίβες, τις συνελεύσεις των εργαζομένων και τα συμβούλια, τα οποία συγκροτούνται για μεμονωμένους χώρους εργασίας, επαγγελματικούς κλάδους, βιομηχανίες και ομοσπονδίες. Ωστόσο, για να έχουν τη δυνατότητα όλοι οι εργαζόμενοι να συμμετέχουν ουσιαστικά στη λήψη αποφάσεων της συνέλευσής τους είναι απαραίτητο να έχουν σφαιρική εικόνα του τρόπου λειτουργίας της επιχείρησής τους. Ένας εργαζόμενος που καταχωρεί ακατανόητα δεδομένα στον υπολογιστή επί οκτώ ώρες δεν έχει σφαιρική άποψη για τη συνολική εργασία στο χώρο του ούτε την απαραίτητη πληροφόρηση και κρίση για να λάβει ενεργά μέρος στη λήψη των αποφάσεων. Αντίθετα, οι εργαζόμενοι που έχουν διαρκώς περισσότερη πληροφόρηση, περισσότερες ευθύνες και αυτοπεποίθηση θα είναι εκείνοι που θα κυριαρχούν στις αποφάσεις και θα συγκροτούν μια άτυπη διευθυντική τάξη, ακόμη κι αν δεν υφίσταται τυπική ιεραρχία, ιδιοκτησία ή κομματική ταυτότητα. Για το λόγο αυτό, άμεση δημοκρατία στο χώρο εργασίας σημαίνει ότι κανείς δεν πρέπει να επιτελεί σε μόνιμη βάση μόνο αποχαυνωτική, ανιαρή και δυσάρεστη εργασία ή, από την άλλη μεριά, μόνο πνευματική και ευχάριστη που καλλιεργεί την κρίση του και του προσφέρει σφαιρική άποψη της δουλειάς. Αντίθετα, ο καθένας πρέπει να επιτελεί ένα ισορροπημένο πλέγμα δραστηριοτήτων, το οποίο να καλύπτει ισότιμα και τις δύο όψεις εργασιών.

... μόνο έξω από την κυριαρχία των αγορών και το μαθηματικό αυταρχισμό του κεντρικού σχεδιασμού θα πετύχουμε να ιεραρχήσουμε τις ανάγκες μας, να τις ικανοποιούμε με βάση την αυτονομία μας και να βάλουμε φρένο στα απεριόριστα «θέλω» που έγιναν δήθεν αναγκαιότητες.

Ωστόσο, οι κολεκτίβες και οι εργατικές συνελεύσεις δεν οδηγούν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας, εφόσον λειτουργούν μέσα στο περιβάλλον της ολοκληρωτικής αγοράς ή του κεντρικού σχεδιασμού. Στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, κάθε αυτοδιαχειριζόμενη επιχείρηση

ήταν υποχρεωμένη να ανταγωνίζεται τις άλλες, για να κερδίσει μερίδιο της αγοράς και να μην τεθεί εκτός. Έτσι δημιουργήθηκε η ανάγκη για μάνατζερ που αποτέλεσαν μια νέα κυρίαρχη τάξη, σ' ένα σύστημα με ιεραρχικό καταμερισμό εργασίας. Στην περίπτωση δε της Σοβιετικής Ένωσης, ο αυταρχισμός του κεντρικού σχεδιασμού καταστρατηγούσε κάθε έννοια της άμεσης δημοκρατίας, παρά την ύπαρξη των εργατικών συνελεύσεων, οι οποίες φυσικά λειτουργούσαν με διεστραμμένα κίνητρα υπό το καθεστώς αστυνομικής επιτήρησης.

Μόνο ο συνδυασμός της αυτοδιαχείρισης της παραγωγής με μια διαδικασία συνειδητού σχεδιασμού και ελέγχου της οικονομίας από τα κάτω μπορεί να ικανοποιήσει το αίτημα της άμεσης δημοκρατίας στην οικονομία, ενώ ταυτόχρονα είναι και ο μόνος τρόπος πραγμάτωσης του τόσο επιτακτικού σήμερα προτάγματος της απο-ανάπτυξης, δηλαδή της απελευθέρωσης του φαντασιακού μας από τον οικονομισμό. Με άλλα λόγια, μόνο έξω από την κυριαρχία των αγορών και το μαθηματικό αυταρχισμό του κεντρικού σχεδιασμού θα πετύχουμε να ιεραρχήσουμε τις ανάγκες μας, να τις ικανοποιούμε με βάση την αυτονομία μας και να βάλουμε φρένο στα απεριόριστα «θέλω» που έγιναν δήθεν αναγκαιότητες.

Για να πετύχουμε τον αποκεντρωμένο σχεδιασμό της οικονομίας χρειάζεται να εκμεταλλευτούμε τις συνελεύσεις των γειτονιών, οι οποίες έτσι κι αλλιώς πρέπει να αποτελούν το βασικό θεσμό άσκησης της άμεσης δημοκρατίας στην πολιτική σφαίρα. Αυτές οι συνελεύσεις πολιτών, που σε επόμενες βαθμίδες θα καλύπτουν ευρύτερες συνοικίες, δήμους και ομοσπονδίες δήμων, μπορούν να λειτουργούν και ως συνελεύσεις κατανάλωσης, όταν απαιτείται, για να καταθέτουν τις απαιτήσεις σε κατανάλωση που τους αναλογούν, ξεκινώντας από το ατομικό επίπεδο και προχωρώντας στο επίπεδο της γειτονιάς, του δήμου και της ομοσπονδίας.

Πολύ χονδρικά, στη διαδικασία αυτή μπορούν να συμμετέχουν οι εργατικές συνελεύσεις σε όλες τις βαθμίδες τους, οι συνελεύσεις κατανάλωσης σε όλες τις βαθμίδες τους και μια συνέλευση διαχείρισης των δεδομένων.[1] Η διαδικασία σχεδιασμού της οικονομίας είναι αρκετά απλή: (1) Όλα ξεκινούν από τις υπάρχουσες ενδεικτικές τιμές κοινωνικού κόστους όλων των πόρων, κατηγοριών εργασίας και κεφαλαιακών αγαθών, καθώς και της παραγωγής όλων των αγαθών και υπηρεσιών.[2] (2) Οι συνελεύσεις κατανάλωσης σε όλες τις βαθμίδες τους ανταποκρίνονται με προτάσεις κατανάλωσης. Τα άτομα κάνουν προτάσεις που αφορούν ιδιωτικά αγαθά, ενώ οι συνελεύσεις γειτονιών κάνουν προτάσεις που περιλαμβάνουν τις ιδιωτικές καταναλώσεις καθώς και τυχόν συλλογικά καταναλωτικά αιτήματα, π.χ. την κατασκευή ενός πάρκου. Οι εργατικές συνελεύσεις σε όλες τις βαθμίδες τους ανταποκρίνονται με προτάσεις παραγωγής, παραθέτοντας τα προϊόντα που προτείνουν να παράγουν και τις εισροές που χρειάζονται για την παραγωγή τους. (3) Η συνέλευση διαχείρισης των δεδομένων μετρά τη διαφορά μεταξύ προσφοράς και ζήτησης για κάθε τελικό προϊόν και υπηρεσία, κεφαλαιακό αγαθό, φυσικό πόρο και κατηγορία εργασίας, και τροποποιεί τις ενδεικτικές τιμές του κοινωνικού κόστους για κάθε αγαθό, ανάλογα με τη διαφορά προσφοράς και ζήτησης. (4) Με βάση τις νέες τιμές, οι συνελεύσεις εργαζομένων και καταναλωτών αναθεωρούν και υποβάλουν ξανά τις προτάσεις τους. Οι συνελεύσεις σε όλες τις βαθμίδες συνεχίζουν να τροποποιούν τις προτάσεις μέχρι να υποβάλουν μια πρόταση που να γίνεται αποδεκτή από τις άλλες ομόβαθμες συνελεύσεις και μέχρι να εξισορροπηθεί η προσφορά και ζήτηση για όλα τα αγαθά, τις κατηγορίες εργασίας, τους πρωτεύοντες

πόρους ή τα κεφαλαιακά αγαθά. Υπάρχει και η δυνατότητα, μετά από έναν αριθμό διαπραγματεύσεων και αφού έχει επιτευχθεί εξισορρόπηση σε μεγάλο βαθμό, η συνέλευση διαχείρισης δεδομένων να προεκτείνει τις προτάσεις αυτές καταθέτοντας ορισμένα ρεαλιστικά συνολικά σχέδια, ως εφαρμόσιμα, συνεπή ετήσια πλάνα προς επιλογή από όλους τους συντελεστές. Προφανώς, επειδή οι αριθμοί δεν αντικατοπτρίζουν όλη την αλήθεια, η πληροφόρηση όλων θα περιλαμβάνει και τα αναγκαία περιγραφικά και ποιοτικά δεδομένα, ώστε να υποστηρίζεται κάποια πρόταση που παρεκκλίνει από τα συνήθη και πρέπει να προβλέπεται διαδικασία εφέσεων αντιπαράθεσης των διαφωνούντων για τις σπάνιες περιπτώσεις.

Στις συνελεύσεις συμμετέχουν τόσοι άνθρωποι, ώστε να είναι δυνατή η πρόσωπο με πρόσωπο διαβούλευση για τις προτάσεις, οι αποφάσεις αφορούν μόνο τις δραστηριότητες των ίδιων των συνελεύσεων και δεν απαιτούνται συναντήσεις μεταξύ των συνελεύσεων. Για παράδειγμα, η πρόταση μιας συνέλευσης εργαζομένων έχει ως εξής: «Αν συμφωνείτε – εσείς όλοι με τους οποίους συνεργαζόμαστε – να χρησιμοποιήσουμε τους εξής παραγωγικούς πόρους που ανήκουν σε όλους μας, τότε θα παραδώσουμε τα παρακάτω αγαθά και υπηρεσίες ως προϊόντα». Η αντίστοιχη πρόταση μιας συνέλευσης κατανάλωσης έχει ως εξής: «Θεωρούμε ότι οι απολαβές μας, όπως διαμορφώθηκαν από τους συναδέλφους μας στη δουλειά με βάση την προσπάθειά μας, μαζί με τα βοηθήματα που δικαιούνται τα μέλη οικογενειών δείχνουν ότι έχουμε το δικαίωμα να καταναλώσουμε τα εξής αγαθά και υπηρεσίες, των οποίων η παραγωγή έχει ένα ισοδύναμο κοινωνικό κόστος».

Με βάση το προηγούμενο έτος και, κυρίως, τις διαβουλεύσεις που καθορίζουν την αληθινή προσφορά και ζήτηση, οι ενδεικτικές τιμές του κοινωνικού κόστους όλων των σπάνιων παραγωγικών πόρων (υλικών και ανθρώπινων) και όλων των αγαθών και υπηρεσιών πλησιάζουν όσο είναι ανθρωπίνως δυνατό στις πραγματικές τιμές κοινωνικού κόστους και είναι διαθέσιμες σε όλους. Αυτό συμβαίνει διότι δεν υπάρχουν τα διεστραμμένα κίνητρα που είναι ενδημικά στον κεντρικό σχεδιασμό και την ολοκληρωτική αγορά. Στην ετήσια διαδικασία δημοκρατικού σχεδιασμού της οικονομίας, οι συνελεύσεις εργαζομένων δεν έχουν κανένα κίνητρο να παραπλανήσουν την κοινωνία για τις πραγματικές τους δυνατότητες παραγωγής, σ' αντίθεση με το σοβιετικό μοντέλο, γιατί η υποτίμηση των δυνατοτήτων τους μειώνει την πιθανότητα να τους παρασχεθούν οι πόροι που ζητούν. Επιπλέον, εξαλείφονται τα στρεβλά κίνητρα που οδηγούν τις καπιταλιστικές κοινωνίες στην καταστροφή του περιβάλλοντος και στην απαξίωση των δημόσιων αγαθών. Οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν για την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, και οι οικολογικές συνέπειες μπορούν να προσμετρούνται πλήρως στο κοινωνικό κόστος

... αξία δεν έχει πλέον να μιλάμε ή να γράφουμε γι' αυτά τα πράγματα, αλλά να δημιουργήσουμε αμεσοδημοκρατικές δομές και μικρο-οικονομίες με τις οποίες να αυτοσυντηρούμαστε αλληλέγγυα, έξω από τα δεσμά της αναπτυξιακής λογικής και της ολοκληρωτικής αγοράς.

παραγωγής των διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών (κάτι που δεν ισχύει στις αγορές, που παραβλέπουν εσκεμμένα το εξωτερικό κόστος της παραγωγής, δηλαδή το περιβαλλοντικό-κοινωνικό κόστος, προκειμένου αυτό να μετακυλίεται στο σύνολο). Επιπλέον, οι απαιτήσεις για δημόσια αγαθά σε διάφορα επίπεδα (γειτονιά, δήμος, περιφέρεια) αντιμετωπίζονται ταυτόχρονα και με τον ίδιο τρόπο με τις απαιτήσεις για ιδιωτική κατανάλωση, σ' αντίθεση με τις αγορές που ευνοούν την ιδιωτική κατανάλωση σε βάρος της δημόσιας.

Παρά την αποστροφή που δικαιολογημένα υπάρχει για την τιμολόγηση των πάντων στο πλαίσιο του καπιταλισμού, που γνωρίζει την τιμή όλων αλλά δεν αναγνωρίζει την πραγματική αξία κανενός, είναι αδύνατο για τον κάθε άνθρωπο να συμμετέχει σε μια διαδικασία σχεδιασμού μιας οικονομίας οποιασδήποτε κλίμακας, αν δεν γνωρίζει τις πραγματικές τιμές (όσο αυτό είναι δυνατό) του κοινωνικού κόστους. Σήμερα, οι τιμές είναι στρεβλές λόγω του εξωτερικού κόστους της παραγωγής και των ανισοτήτων στην οικονομική και διαπραγματευτική δύναμη του καθενός.[3] Η πραγματική τιμή κοινωνικού κόστους, όμως, προκύπτει από τη βούληση ισότιμων ανθρώπων και από τα ποιοτικά δεδομένα που πρέπει να προβλέπονται σε μια αμεσοδημοκρατική διαδικασία και να είναι προσβάσιμα από όλους. Μόνο έτσι μπορεί οποιοσδήποτε να συμμετέχει σε μια ετήσια πρόταση κατανάλωσης ή παραγωγής και μπορεί να κρίνει γρήγορα και αυτόνομα αν μια πρόταση παραγωγής είναι κοινωνικά ωφέλιμη ή μια πρόταση κατανάλωσης είναι κοινωνικά άδικη.

Αυτή η κοινωνική διαδικασία των επαναλαμβανόμενων, αυτοπροτάσεων που συνδυάζεται με τη διάχυση των αναγκαίων πληροφοριών και τη δημοκρατική έγκριση ή απόρριψη,

με βάση απλά κριτήρια κοινωνικής υπευθυνότητας, αποτελεί μια ρεαλιστική εφαρμογή της άμεσης δημοκρατίας στον ετήσιο σχεδιασμό της οικονομίας, απελευθερώνοντας την κοινωνία από τα δεσμά της ολοκληρωτικής αγοράς. Παρέχει τη μεγαλύτερη αυτονομία στις συνελεύσεις παραγωγής και κατανάλωσης, όσον αφορά τις ίδιες τις δραστηριότητές τους, και γι' αυτό καταπολεμά το φαινόμενο της αποστασιοποίησης και αδιαφορίας· μπορεί να πείσει τους ανθρώπους να συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή. Ταυτόχρονα, αποκλείει την επικράτηση της συντεχνιακής νοοτροπίας και τον κατακερματισμό της κοινωνίας. Η ίδια η διαδικασία, και όχι τεχνοκρατικές φόρμουλες ή η δύναμη του καθενός, δημιουργεί και παρέχει σε όλους τις πραγματικές τιμές κοινωνικού κόστους και τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τη λήψη των αποφάσεών τους, σχετικά με το τι είναι αποδοτικό και τι δίκαιο. Μαθαίνει στους συμμετέχοντες ότι αυτό που επιλέγουν να κάνουν επηρεάζει τους άλλους, και αντίστροφα. Τέλος, δεν βασίζεται σε διαβουλεύσεις αντιπροσώπων, αλλά στη συμμετοχή όλων πρόσωπο με πρόσωπο, και παρέχει ξεκάθαρα κριτήρια για την επίλυση διαφωνιών επί των προτάσεων, ελαχιστοποιώντας την πιθανότητα των ατελείωτων διαβουλεύσεων.

Τώρα που η άμεση δημοκρατία αναδύεται στη δημόσια συζήτηση πρέπει ν' αναρωτηθούμε τι ακριβώς σημαίνει. Γιατί θα παραμένει ουτοπία όσο τη διατηρούμε στο νεφελώδες περίβλημά της και δεν επεξεργαζόμαστε τους θεσμούς εκείνους που, θεμελιωμένοι πάνω στη δυνατότητα της αυτοαναίρεσης, μπορούν να την εφαρμόσουν και να την καλλιεργήσουν στις συνειδήσεις μας. Η άμεση δημοκρατία δεν είναι πανάκεια, αλλά μπορεί να μας βοηθήσει να ξεφύγουμε από τα δεσμά της ολοκληρωτικής αγοράς, χωρίς να καταφύγουμε στην εύκολη λύση του αυταρχικού σχεδιασμού και της ισοπέδωσης του ατόμου προς όφελος της αγέλης.

Πιστεύω ακράδαντα ότι, στην εποχή μας, που η ολοκληρωτική αγορά με το δόλωμα της δυτικής «δημοκρατίας» τυλίγει όλο και περισσότερο τον πλανήτη στα πλοκάμια της και κοινωνίες σαν τη δική μας συνεχίζουν να αποδέχονται την επιβολή αναπτυξιακών, δηλαδή παράλογων, πολιτικών, αξία δεν έχει πλέον να μιλάμε ή να γράφουμε γι' αυτά τα πράγματα, αλλά να δημιουργήσουμε αμεσοδημοκρατικές δομές και μικροοικονομίες με τις οποίες να αυτοσυντηρούμαστε αλληλέγγυα, έξω από τα δεσμά της αναπτυξιακής λογικής και της ολοκληρωτικής αγοράς. ■

[1] Τα βασικά στοιχεία της πρότασης προέρχονται από την ομιλία του οικονομολόγου Robin Hahnel στη CNT: «Anarchist Planning for 21st century economies: A Proposal». Βαρκελώνη, 10-4-2010. Η εισαγωγή της ομιλίας δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ, τ. 67, Μάιος 2010.

[2] Το κοινωνικό κόστος έχει την ίδια έννοια με το λεγόμενο κόστος ευκαιρίας , δηλαδή το κοινωνικό κόστος της παραγωγής μιας μονάδας του προϊόντος Χ είναι η ποσότητα κάποιου άλλου προϊόντος Ψ που πρέπει να στερηθεί η κοινωνία για να χρησιμοποιηθούν οι παραγωγικοί συντελεστές στην παραγωγή του Χ αντί στην παραγωγή του Ψ. Για το λόγο αυτό, η σχέση προσφοράς και ζήτησης, που προκύπτει από τις διαβουλεύσεις των ανθρώπων οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τους τα ποιοτικά δεδομένα και δεν επηρεάζονται από στρεβλά κίνητρα μπορεί ν' πλησιάσει περισσότερο στο αληθινό κοινωνικό κόστος των πραγμάτων.

[3] Προφανώς η οικονομική και διαπραγματευτική δύναμη διαπλέκονται. Όλοι γνωρίζουμε ότι αυτός που έχει οικονομική δύναμη κάνει επενδύσεις, έχει μάρκετινγκ, διαφήμιση και μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς που οδηγεί σε ολιγοπώλια (διαπραγματευτική δύναμη) και σε τεχνητή ρύθμιση των τιμών. Κατά παρόμοιο τρόπο, οι πλούσιοι καταναλωτές του Κολωνακίου αυξάνουν την τιμή της άχρηστης υπηρεσίας ενός πλαστικού γιατρού, σ' αντίθεση με την τιμή ενός πολύτιμου παιδίατρου στα Σεπόλια που καθορίζεται από τη φτώχεια των πελατών του. Το ζήτημα της διαπραγματευτικής δύναμης ανακύπτει και λόγω του συντεχνιακού κατακερματισμού της κοινωνίας, ο οποίος επηρεάζει τις τιμές ανάλογα με το συμφέρον της κάθε συντεχνίας.

Αριστερά και Αναρχικοί εκτός πλατείας*

Νώντας Σκυφτούλης

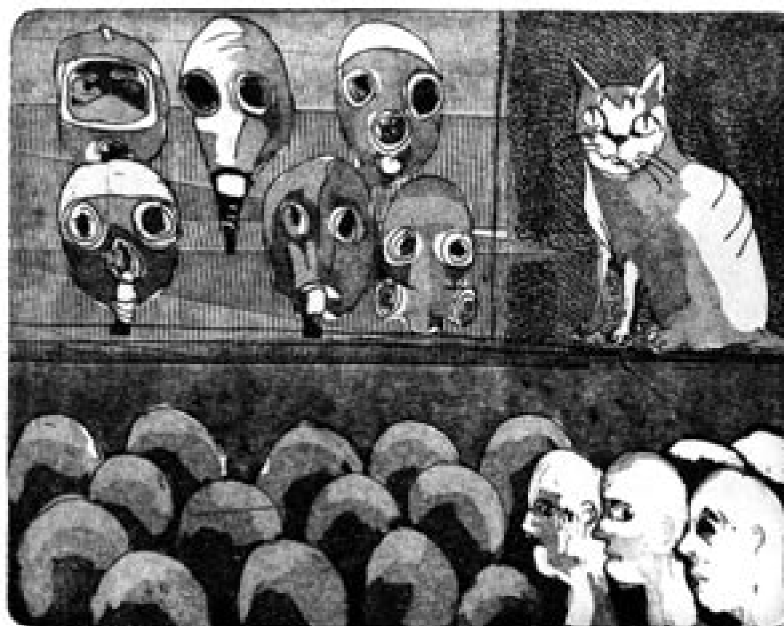
Το ζήτημα τέθηκε. Το έθεσαν χιλιάδες άνδρες, γυναίκες εργαζόμενοι, άνεργοι, νέοι, ο καθένας με τη μοναδικότητά του, σε μια μαζική συνεύρεση στην πλατεία Συντάγματος, στο Λευκό Πύργο και όπου υπήρξε αυθόρμητη προσέλευση. Ανέδειξαν μια νέα πολιτική από το μέλλον στο Δημόσιο χώρο, μετατρέποντάς τον σε ελεύθερο και κοινωνικό, σε κέντρο διαβούλευσης, διαλόγου, αποφάσεων.

Ταυτόχρονα σχολίαζαν μεγαλοφώνως, για όσους δεν καταλάβαιναν, το εξής απλό. Όταν ένα νέο φαινόμενο γεννιέται, το παλιό παραμερίζεται. Αναδύεται σε βάρος του παλιού και εναντίον αυτού. Η πλημμυρίδα της νέας αγνότητας γίνεται τσουνάμι που καταλαγιάζει, όταν τίποτα δεν θυμίζει το παλιό τοπίο. Είναι απείρως πιο αυστηρή η κοινωνική διαδικασία από αυτή της φυσικής.

Τέρμα η απάθεια και το βόλεμα στους παραδοσιακούς ρόλους. Τέρμα η συστημική (ανατροφοδοτούμενη) δράση. Θα μπορούσαν να είχαν εξαντληθεί εδώ οι λόγοι που έθεσαν εκτός τους προαναφερθέντες χώρους. Αλλά υπάρχουν πολύ πιο σημαντικοί λόγοι που θέτουν σε υπαρξιακό κίνδυνο και τους δύο, πέρα της εγγενούς αγοραφοβίας και της διαχωρισμένης δράσης που χαρακτηρίζει και τους δύο.

Η αποδοχή της Άμεσης Δημοκρατίας λειτούργησε ισοπεδωτικά στην άρνηση εκπροσώπησης και από μη κοινοβουλευτικά κομμάτια, συλλογικότητες, μικρές ομάδες. Το κεντρικό μότο είναι: «κομματικοποιημένε, εσύ μπορείς να βοηθήσεις, το κόμμα σου όχι».

I.

Το απόλυτα συνειδητό νήμα σύνδεσης όλων των συγκεντρωμένων, ήταν η προϊούσα κρίση ενσωμάτωσης και εκπροσώπησης. Ήταν δε τέτοιας έκτασης η αποσύνδεση του κόσμου από τις παραδοσιακές εκπροσωπήσεις που έφταναν στην αμφισβήτηση και ρήξη με το ίδιο το καθεστώς της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Η αποδοχή της Άμεσης Δημοκρατίας λειτούργησε ισοπεδωτικά στην άρνηση εκπροσώπησης και από μη κοινοβουλευτικά κομμάτια, συλλογικότητες, μικρές ομάδες. Το κεντρικό μότο είναι: «κομματικοποιημένε, εσύ μπορείς να βοηθήσεις, το κόμμα σου όχι».

Ενώ μέχρι τώρα οι οργανώσεις δομούνταν από μια πίστη ότι γνώριζαν επακριβώς τι πρέπει να γίνει και ποιος πρέπει να το κάνει, άρα η συμμετοχή ήταν μια απλή επικύρωση, σήμερα αυτές οι βεβαιότητες μετράνε τις συντριβές τους και ο λόγος πάρθηκε από τους ίδιους τους κοινωνικούς δρώντες.

II.

Όλο αυτό το διάστημα της εξατομίκευσης, η νόηση και ο στοχασμός λειτουργούσαν σε πείσμα των Κασσάνδρων της νομοτέλειας και της πλήρους αντικειμενοποίησης του ανθρώπου. Τεμαχισμένος και εξατομικευμένος ο άνθρωπος, τον οποίο ο καπιταλισμός, ο κομματισμός, ο συνδικαλισμός μεταμόρφωνε σε έναν καταναλωτικό ιδιώτη, μετατρέπεται σε κοινωνικό άτομο αναζητώντας δεσμούς, για την αναδημιουργία των οποίων αναζητούνται καινούριοι όροι.

Δεν είναι μόνο το μνημόνιο, η φτώχεια και η ανέχεια οι νέοι όροι δεσμών. Αν ήταν τόσο απλά τα πράγματα θα είχαν ήδη δημιουργηθεί. Αυτά ούτε για πρόσχημα ύπαρξης μιας οργανωσούλας δεν κάνουν.

Η αναζήτηση αναδημιουργίας δεσμών δεν πρόκειται ούτε μπορεί να γίνει με παραδοσιακούς τρόπους. Καθένας αντιλαμβάνεται ότι δεν χτίζονται καινούργια πράγματα

με παλιά υλικά. Εδώ βρίσκεται το σημείο συντριβής του καπιταλιστικού φαντασιακού, των διαχωρισμένων σχέσεων και της εξατομίκευσης.
Το αυτεξούσιο ως προέκταση του κοινωνικού και του άμεσου ήρθε σαν απάντηση στο ποιος. Συμμετοχή παντού, αποφάσεις παντού και για όλα.

III.
Η συντριβή του καπιταλιστικού φαντασιακού δεν θα είναι αυτή τη φορά ούτε πρόσχημα για μια νύχτα ούτε άλλοθι για μια τετραετία. Η αποδιοργάνωσή του μπορεί να γίνει εδώ και τώρα. Σε αυτό στοχεύει η αναζήτηση θεσμίσεων. Οι αυτοθεσμίσεις που αναζητούνται είναι δομές της κοινωνικής ανατροπής. Το πνεύμα και το περιεχόμενο είναι ήδη ενσωματωμένα στο νέο προσανατολισμό. Η αμεσοδημοκρατική διαδικασία θα είναι η απάντηση στην ανορθολογικότητα του καπιταλισμού.
Σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί οργανωτική απάντηση στον καπιταλισμό ο κομμουνισμός, ο αναρχισμός, ο συνδικαλισμός και αντιστοίχως το κόμμα, η ιδεολογία, η εξατομικευμένη συντεχνιακή μονάδα. Δεν εισάγεται το άτομο στην κοινωνία διαμέσου των ενιαίων ταυτοτήτων του παρελθόντος. Η αμεσοδημοκρατική θέσμιση παντού και η συνακόλουθη συμμετοχή στο παραγόμενο προϊόν στον εργασιακό χώρο, αντιστοίχως στο πανεπιστήμιο αλλά και σε όλα τα κοινωνικά πεδία, είναι η δυνατότητα για το άνοιγμα του δρόμου της κοινωνικής απελευθέρωσης.

IV.
Όλα αυτά που συμβαίνουν σήμερα είχαν προαναγγελθεί με κορυφαία γεγονότα αλλά και με ήσσονος σημασίας. Θεσμίσεις, καταλήψεις χώρων, παρεμβάσεις, κείμενα. Σε όλα αυτά, οι χώροι στους οποίους αναφερόμαστε, ήταν απόντες. Όπως ακριβώς συνέβη τον Δεκέμβρη του '08, που προανήγγειλε αυτό που εκκωφαντικά τώρα κραυγάζει. Απόντες το Δεκέμβρη, απόντες και τώρα. Τώρα όμως το ζήτημα τέθηκε κοινωνικά. Η διαβούλευση θα γίνεται πλέον δημόσια και εκεί το άνοιγμα πάντα θα υπάρχει για όσους θέλουν να βιώσουν την εμπειρία του ανοικτού.

*Ισχύει για την πλειοψηφία των δύο χώρων. Εξαιρέσεις σαφώς υπήρχαν και ευτυχώς. ■

Σε ποια ώρα βρίσκεται η νύχτα;

Δεν κατάλαβα πώς ξεκίνησε όλο αυτό το κίνημα που γεμίζει τις πλατείες – ή, καλύτερα, δεν το έχω ακόμα συνειδητοποιήσει. Δεν μπορώ να προβλέψω πού θα οδηγηθεί και τι θα «αφήσει» όταν φτάσει στο τέλος του. Τα περισσότερα βράδια, έχοντας βιαστεί να απογοητευτώ από τη βραδινή συνέλευση –η νεανική ορμή, άλλωστε, σπάνια συνοδεύεται από σοφία– συνηθίζω να τη ρωτώ: «Σε ποια ώρα βρίσκεται η νύχτα;». «Βρίσκεται στην αναποφάσιστη ακόμη ώρα της πάλης με την αυγή», απαντά και χάνεται μέχρι την επόμενη συγκέντρωση. Στην πλατεία.

Γ. Αλ.

Σχολείο ελευθερίας

Το μακρύ χέρι του θεού κατέφθασε εν είδει ορθόδοξης ρομφαίας και στον ελεύθερο, κοινωνικό χώρο «Σχολείο για τη μάθηση της ελευθερίας» στη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο, αν και άυλη μεταφυσική σύλληψη, θα κοπεί από τη ρίζα.
Πίσω παπαδαριό και κράτος. Εμπρός σύντροφοι.

Στεφ.

Πλατεία-ζούμε, αλλά δεν πλατειάζουμε.

Ελι Καν

Λάκης Σάντας

Στα 10 μου χρόνια, με πήγε στο Λάκη Σάντα η γιαγιά μου (παλιά δεκαρχίνα του ΕΛΑΣ). Με πήγε να τον δω και να μ' ακουμπήσει. Το θεωρούσαν ευλογία τότε το άγγιγμα από έναν μεγάλο άντρα. Με λίγα και κοφτά λόγια μου εξήγησε μετά ποιος ήταν ο μπαρμπα-Λάκης. Μέχρι να φτάσουμε από τους Πηγαδισάνους στην Καρυά, μου μιλούσε γι' αυτόν. «Ωφέλεια δεν είδε ποτέ, κι ούτε την ήθελε. Ούτε για το κορμί του ούτε για την ψυχή του». Τριάντα εφτά χρόνια από τότε, αυτά τα λόγια με συντροφεύουν. Είμαι σίγουρος πως η κυρα-Δήμητρα με πήγε στο Σάντα γι' αυτό που ήταν όχι γι' αυτό που έκανε. Ήθελε να γνωρίσω την ανιδιοτέλεια αυτοπροσώπως. Η ίδια, βεβαίως, δεν πήρε ποτέ τη σύνταξη της εθνικής αντίστασης. Στις 5 του περασμένου Μάη, πήγα στην κηδεία του Λάκη Σάντα. Ήθελα να 'χα μια χούφτα χώμα από τη Λευκάδα μαζί μου, μα δεν είχα. Έσκυψα σ' ένα παρτέρι του 1ου νεκροταφείου, πήρα λίγο χώμα. Κατέβηκα τα σκαλιά του τσιμεντένιου τάφου και άφησα το χώμα πάνω στο φέρετρο, ψιθυρίζοντας λόγια στ' αυτί του. Ο Λάκης Σάντας ήταν το σύμβολο του ανιδιοτελούς αγώνα. Ζει.

Νικολάκης Δρεπανιάρης

Σε είδα στην πλατεία Συντάγματος, στη θεματική της πολιτικής. Ψηλή και θελκτική, έδειχνες ανήσυχη. Κάτι μαρξιστικά και λενινιστικά έλεγες. Μάλλον αριστερίστρια, σκέφτηκα. Τα έλεγες με πάθος σίγουρα, αν και δεν συμφωνούσα καθόλου. Είμαι με την αμεσοδημοκρατία, ρε πούστη! Τοπικές αυτοθεσμίσεις, κοινωνικά κέντρα παντού και κάτι τέτοια!Τώρα αναρωτιέμαι... Θα υπάρξει σύγκλιση; Θα κάνεις κάποιο βήμα προς τα δω; Μάλλον θα περιμένω να σε μετατοπίσει το θεσμίζον κύμα των αγανακτισμένων...

Στεφ.

Εγκληματικό Κράτος Εγκληματική Κοινωνία

Φώτης Τερζάκης

Την ώρα που στην πλατεία Συντάγματος ένα εντυπωσιακό πλήθος ρίχνει τη σκιά του στο απέναντι κτήριο της Βουλής ζητώντας τρόπους να αρθρώσει την αγωνία και την οργή του, στις γειτονιές της πόλης κλιμακώνεται ένα αποτρόπαιο έγκλημα εναντίον μεταναστών και ξένων. Φασιστικές συμμορίες επιτίθενται με βιαιότητα που μπροστά της ωχριά κάθε προηγούμενο, καταδιώκουν και τρομοκρατούν ανθρώπους στο δρόμο, πυρπολούν αυτοσχέδια τζαμιά, αδειάζουν νυχτερινούς συρμούς του ηλεκτρικού από τους ξένους και τους ξυλοκοπούν στις αποβάθρες, σκοτώνουν: ο μαχαιρωμένος μπαγκλαντεσιανός στον κάδο των σκουπιδιών (δεν θα μάθουμε ποτέ τ' όνομά του – ποιος σκοτίζεται καν για την αθωότητά του;) είναι μόνο η κορυφή της φρικωδίας που ξαναπαίζει στους δρόμους της Αθήνας του 2011 σκηνές της Βαϊμάρης του 1931.

Θα ήταν αφέλεια να περιμένουμε από τις δυνάμεις καταστολής να εμποδίσουν την ανερχόμενη νεοναζιστική βία – είναι γνωστές, και παροιμιώδεις, οι σχέσεις τους με τα ακροδεξιά φυτώρια του εγκλήματος, που ήταν πάντοτε στην Ελλάδα συγκοινωνούντα δοχεία... Το πράγμα βεβαίως ξεκινάει από ψηλότερα, την «αδυναμία» και την «παθητικότητα» της κυβέρνησης, όπως λένε – που αποδεικνύεται πολύ πιο ενεργητική απ' όσο εκ πρώτης όψεως φαίνεται... Εκείνο όμως που γίνεται κρίσιμος καταλύτης γι' αυτήν την παροξυσμική κλιμάκωση της ακροδεξιάς δολοφονικότητας είναι το ότι τα ανακλαστικά του πλήθους, του λεγόμενου «μέσου πολίτη», έχουν γίνει καλός αγωγός γι' αυτήν· το ότι το μίσος και η τυφλότητα έχουν γίνει δεύτερη φύση του περιπτερά, του ταξιτζή, του μαγαζάτορα, του απολυμένου, αυτών των αιωνίως αθώων και ξεγελασμένων που πάντα η ιστορία παίζεται πίσω από την πλάτη τους, επειδή ακριβώς δεν θέλουν ποτέ να την ξέρουν.

Η αφορμή για τούτο το νέο, αποφασιστικό βήμα προς την άβυσσο στάθηκε η δολοφονία –στυγερή, αναμφίβολα– ενός νέου άνδρα νωρίς το πρωί σε κεντρικό δρόμο της Αθήνας, τη στιγμή που ετοιμαζόταν να μεταφέρει την ετοιμόγεννη γυναίκα του στην κλινική, από τρεις αγνώστους αλλοδαπούς για να του κλέψουν μια κάμερα. Οι πραγματολογικές λεπτομέρειες φορτίζουν με ασυνήθιστο συναισθηματικό φορτίο το γεγονός, που συσκοτίζει ακόμα περισσότερο την κρίση. Σε αντίθεση με τον ανώνυμο μπαγκλαντεσιανό, αυτός έχει όνομα, το ακούσαμε από την πρώτη στιγμή: και μέσα στον νωθρό κι εμβρυώδη εγκέφαλο του πλήθους σχηματίζεται

Το ανορθολογικό μίσος για τη διαφορετικότητα (φυλετική, πολιτισμική, θρησκευτική, σεξουαλική) είναι το καθαρό περίσσευμα σε αυτή τη θανατηφόρα εξίσωση, το τυφλό ανακλαστικό τού «εάν υποφέρω κάποιος πρέπει να πληρώσει, και θα πληρώσει αυτός που είναι του χεριού μου!».

η θανατηφόρα εξίσωση που ζητάει αίμα, όσο το δυνατόν περισσότερο αίμα, εγχρώμων.

Οι άνθρωποι φοβούνται, μόνο που δεν ξέρουν τι ακριβώς... Όποιος απλώς φοβάται, σπανίως είναι σε θέση να υποδείξει ποιο είναι το αντικείμενο του φόβου του, ούτε καν αν υπάρχει τέτοιο αντικείμενο· όποτε ο φόβος υπαγορεύει πολιτική, ένας φύρερ καραδοκεί στο τέλος του δρόμου. Οι δείκτες της εγκληματικότητας (όπως και των αυτοκτονιών άλλωστε) ανεβαίνουν δραματικά τα χρόνια που ζούμε, είναι αλήθεια, στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ποιος είναι όμως υπεύθυνος γι' αυτό; Οι μετανάστες μήπως; Ειδεχθή εγκλήματα γίνονται πάντα από καιρού εις καιρόν, το να προβληθούν όμως οι ευθύνες του ατομικού εγκλήματος σε μια ολόκληρη κατηγορία ανθρώπων συνιστά άγρια παράνοια, της οποία τα τελευταίας μαζικά δείγματα είδαμε ακριβώς στην αντισημιτική λύσσα της Ευρώπης που οδήγησε στα στρατόπεδα θανάτου. Ακόμη κι αν η εγκληματικότητα έχει αυξηθεί ανησυχητικά, όλες οι διαθέσιμες στατιστικές που κατά καιρούς έρχονται στο φως δεν μαρτυρούν υψηλότερη συμμετοχή αλλοδαπών από το ποσοστό τους στον συνολικό πληθυσμό. Άρα; Άρα ο τρομοκρατημένος πληθυσμός διαλέγει να προβάλει σε αυτούς τούς πιο ανορθολογικούς φόβους του, μόνο και μόνο επειδή είναι διαφορετικοί, λιγότερο ικανοί ν' αντιδράσουν, πιο εύκολα θύματα. *Το ανορθολογικό μίσος για τη διαφορετικότητα (φυλετική, πολιτισμική, θρησκευτική, σεξουαλική) είναι το καθαρό περίσσευμα σε αυτή τη θανατηφόρα εξίσωση,* το τυφλό ανακλαστικό τού «εάν υποφέρω κάποιος πρέπει να πληρώσει, και θα πληρώσει αυτός που είναι του χεριού μου!».

Το ελληνικό κράτος είναι ο αυτουργός όλων των ειδεχθών εγκλημάτων που τραυματίζουν το σώμα της κοινωνίας, καθώς και του παραλυτικού φόβου που επισπεύδει τα διάλυση του κοινωνικού ιστού

Αλλά είναι βέβαια και φτωχός. Αν οι πλέον φτωχοί και οι πλέον εξαθλιωμένοι ανάμεσα στους μετανάστες είναι το συχνότερο φαντασιωσικό αντικείμενο των φόβων, και συχνότερος αποδέκτης των παρανοϊκών αντιποίνων, είναι όχι τόσο βάσει της εύλογης εκτίμησης πως η φτώχια κι η εξαθλίωση αυξάνει τις πιθανότητες παραβατικής συμπεριφοράς –αυτό θα ήταν μία βαθμίδα ορθολογικότερο– όσο επειδή ενσαρκώνουν στα μάτια των ανθρώπων εκείνο που πράγματι τρέμουν πιο πολύ: το ενδεχόμενο να γίνουν οι ίδιοι σαν εκείνους, μια δυνητική εικόνα του εαυτού τους που πασχίζουν να εξορκίσουν. Ένας πρωτόγονος τρόπος να εξορκίσεις την απειλή της κοινωνικής εξαθλίωσης, είναι να εξοντώνεις τους εξαθλιωμένους που στη θυμίζουν.

Δεν χρειάζεται να υπενθυμίσω εδώ ότι δεν είναι όλοι οι μετανάστες εξαθλιωμένοι, ότι υπάρχει τεράστιος αριθμός απ' αυτούς που είναι κανονικότατα ενταγμένοι στην ελληνική κοινωνία –η οποία ποτέ ωστόσο δεν τους παραχώρησε αυτό που οιαδήποτε

τυπικά δημοκρατική κοινωνία θα όφειλε– και ότι απειλούνται εξίσου, αν όχι περισσότερο, από το φάσμα της μαζικής εξαθλίωσης και από την αυξανόμενη εγκληματικότητα κάθε είδους... Διότι από το πόσο θα καταλάβουμε ποια είναι η πραγματική απειλή, εξαρτάται η απάντηση στο ερώτημα «ποιος είναι υπεύθυνος γι' αυτό». Ποιος λοιπόν καταδικάζει ένα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού που τυχαίνει να ζει στην ελληνική επικράτεια στη βιοτική ανασφάλεια και στη φτώχεια, στην κατακόρυφα αυξανόμενη ανεργία, στην περιθωριοποίηση και τον διευρυνόμενο αποκλεισμό; Ποιος λεηλατεί την κοινωνία από τ' αναγκαία για μια αξιοπρεπή διαβίωση προκειμένου να υποβοηθήσει την ανελέητη συσσώρευση του πλούτου, οδηγώντας την με μαθηματική ακρίβεια σε εμφύλιο πόλεμο; Η απάντηση είναι ήδη προφανής: το ελληνικό κράτος. *Το ελληνικό κράτος είναι ο αυτουργός όλων των ειδεχθών εγκλημάτων που τραυματίζουν το σώμα της κοινωνίας, καθώς και του παραλυτικού φόβου που επισπεύδει τα διάλυση του κοινωνικού ιστού* – και όχι μόνον αρνητικά, επειδή δεν έκανε ό,τι θα χρειαζόταν για να τα αποτρέψει, αλλά προπαντός θετικά, επειδή κάνει όλα όσα χρειάζονται για να βυθίσουν την κοινωνία στο είδος της απελπισίας και του ανορθολογισμού που είναι κανονικά προϊόντα των οικονομικών κρίσεων και της βαθιάς βιοτικής ανασφάλειας που αυτές γεννούν.

Πριν από τρεισήμισι περίπου αιώνες ο Σπινόζα, με τη θαυμαστή του διαύγεια που επιφυλάσσει ακόμα διδάγματα για μας, έγραφε:

> «Πράγματι, είναι βέβαιον ότι οι στάσεις, οι πόλεμοι, η περιφρόνηση ή η παραβίαση των νόμων πρέπει να καταλογίζονται όχι τόσο στην κακία των υπηκόων όσο στο κακό καθεστώς του κράτους. Διότι οι άνθρωποι δεν γεννιούνται πολίτες, αλλά γίνονται. Εξάλλου, τα φυσικά πάθη των ανθρώπων είναι παντού τα ίδια· συνεπώς, αν σε ένα πολιτικό σώμα η ανθρώπινη κακία κυριαρχεί ευκολότερα απ' ό,τι σε ένα άλλο και εκεί διαπράττονται περισσότερα εγκλήματα, αυτό σίγουρα οφείλεται στο γεγονός ότι ένα τέτοιο πολιτικό σώμα δεν προνόησε αρκετά για την ομόνοια, δεν νομοθέτησε με αρκετή σύνεση και, κατά συνέπεια, δεν απέκτησε το απόλυτο δίκαιο που έχει ένα πολιτικό σώμα. Γιατί μια πολιτική κοινωνία η οποία δεν έχει εξαλείψει τις αιτίες των στάσεων, στην οποία ένας πόλεμος είναι πάντα επίφοβος και στην οποία, τέλος, οι νόμοι συχνά παραβιάζονται, δεν διαφέρει πολύ από τη φυσική κατάσταση όπου καθένας ζει σύμφωνα με την ιδιοσυγκρασία του αλλά με μεγαλύτερο κίνδυνο της ζωής του». (*Πολιτική πραγματεία* V, 2).

Η εγκληματικότητα είναι, πράγματι, πρόβλημα πολιτικό. Δεν είναι ούτε με την τεχνική έννοια του όρου ποινικό ούτε γενικώς και αορίστως ηθικό, διότι η ανθρώπινη φύση είναι παντού ίδια, κανείς δεν γεννιέται εγκληματίας ούτε άγιος, και –εκτός ελαχίστων ατομικών εξαιρέσεων, που έχουν βεβαίως την περιορισμένη σημασία τους– όμοιες συνθήκες τείνουν να ωθούν τους ανθρώπους σε αντίστοιχες συμπεριφορές. Ένα υγιές πολιτικό σώμα είναι επιφορτισμένο με το καθήκον να προστατέψει τα μέλη που το απαρτίζουν εν πρώτοις από συνθήκες στέρησης και υποβιβαστικής ένδειας, εν συνεχεία από εξωτερικές απειλές και τέλος από στοιχεία διχόνοιας που απειλούν να το κερματίσουν εις τα εξ ων συνετέθη. Έτσι τουλάχιστον υπαγορεύει η πολιτική σοφία των απαρχών της νεωτερικότητας, που είναι ακόμα κωδικοποιημένη στα πολιτειακά μας μορφώματα, και αυτός είναι ο *όρος της νομιμότητάς τους*. Ειδάλλως, το λόγο έχει το δίκαιο της εξέγερσης...

... η μόνη ελπίδα για την αυτοσυντήρηση της κοινωνίας είναι η ανάπτυξη λαϊκών δομών αντεξουσίας στο ίδιο αυτό κενό όπου βηματίζουν ανεμπόδιστα οι οργανωμένοι παρακρατικοί εγκληματίες.

Οι διαχειριστές τού ελληνικού κράτους, ένα συμπαγές μπλοκ συμφερόντων που κυριαρχεί στη χώρα από τον καιρό της Μεταπολίτευσης τουλάχιστον και ανεξαρτήτως κομματικών εναλλαγών στην εξουσία, δεν έκρυψαν ποτέ τις επιλογές τους: ευπειθή όργανα της Δύσης, του Ατλαντικού άξονα και της διεθνούς κεφαλαιοκρατικής ελίτ, παραδίδουν εσχάτως σιδηροδέσμια τον πληθυσμό και το έδαφος της χώρας στο πιο επιθετικό κομμάτι της τελευταίας, τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τα πολιτικά όργανά τους, για την έσχατη λεηλασία. Γνωρίζουν καλύτερα από τα θύματά τους ότι είναι οι κύριοι εχθροί του λαού τους, και η πολιτική τους επιβίωση εξαρτάται από τη με κάθε μέσο συσκότιση αυτής της απλής αλήθειας. Χρειάζονται τρόπους συγκάλυψης του προφανούς, διόδους εκτροπής τής οργής των εξαπατημένων σε ανώδυνους για τους ίδιους διαύλους· και το προσφορότερο μέσον είναι η παλαιά, δοκιμασμένη στρατηγική όλων των κυριάρχων, το αποικιακό αξίωμα του *διαίρει και βασίλευε*. Χρειάζεται οι κοινωνικές ομάδες να στραφούν η μία εναντίον της άλλης, πρέπει να δουν σαν πραγματικό τους εχθρό τούς συντρόφους τους στην εξαθλίωση, να αναλώσουν το δίκαιο μίσος τους για τους κυριάρχους σε

πράξεις τυφλής αυτοκαταστροφής, ώστε οι ίδιοι αυτοί κυρίαρχοι να επανεμφανιστούν ως διαιτητές, νομιμοποιημένοι μόνο και μόνο από την καταστροφή που προκάλεσαν και στο όνομα της οποίας καλούνται να ενσκήψουν και πάλι κραταιοί με το φωτοστέφανο του σωτήρα.

Ιδού, λοιπόν, γιατί η βία κατά των μεταναστών και των ξένων δεν μπορεί, ούτε πρέπει, να ανακοπεί... Ιδού γιατί, ακόμη περισσότερο, οι άνθρωποι που για οιουσδήποτε λόγους συνέρρευσαν κάποτε σε αυτή τη χώρα, που μιλούν τη γλώσσα της κι έχουν γίνει οργανικό κομμάτι της παραγωγικής της ζωής, δεν πρέπει ποτέ να γίνουν κανονικοί πολίτες με πλήρη δικαιώματα, πρέπει να κρατιούνται δέσμιοι σ' εκείνο το είδος περίβλεπτης διαφορετικότητας που μπορεί ανά πάσα στιγμή να χρησιμεύει ως κυματοθραύστης του λαϊκού μίσους· κι εκείνοι που έρχονται σωρηδόν από τις οδούς της απελπισίας να αιχμαλωτίζονται στον μη-τόπο των ευρωπαϊκών συνοριοφυλακών, ένα άμορφο, ζυμωμένο με δάκρυα και λάσπη ανθρώπινο απόθεμα το οποίο, τώρα που οι ειρκτές της αποκτηνωτικής μισθωτής σκλαβιάς έχουν πιθανότατα κορεστεί, χρησιμεύει κυρίως ως υλικό για περιστασιακές, τελετουργικές θυσίες.

Η μνήμη της Βαϊμάρης ας γίνει ακόμα μία φορά οδηγός μας. Όλ' αυτά τα έχουμε ξαναδεί. Όποτε ο καπιταλισμός περνάει δομική κρίση, ο ολοκληρωτισμός αναγγέλλεται επί θύραις – ο ολοκληρωτισμός, που δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον καπιταλισμό στην ωμότερη, στην πιο μανιασμένη και απροκάλυπτη μορφή του· και όποτε οι ενδοτικές και διεφθαρμένες κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις αφήνουν, από αδυναμία ή από καιροσκοπική υστεροβουλία, κενά εξουσίας, οι πρώτοι που σπεύδουν να τα αναπληρώσουν είναι οι μελανοχίτωνες και τα Τάγματα Εφόδου. Αυτή είναι η ταυτότητα της ιστορικής στιγμής που διανύουμε, στην Ευρώπη, στην Ελλάδα, στην Αθήνα – ας μην έχει κανείς επ' αυτού αμφιβολία... Αυτό είναι που υπαγορεύει και τα καθήκοντα δράσης ενός συνειδητοποιημένου λαϊκού σώματος, όμως, αν υπάρχει τέτοιο. Υπό τέτοιας μορφής έκτακτες συνθήκες, *η μόνη ελπίδα για την αυτοσυντήρηση της κοινωνίας είναι η ανάπτυξη λαϊκών δομών αντεξουσίας στο ίδιο αυτό κενό όπου βηματίζουν ανεμπόδιστα οι οργανωμένοι παρακρατικοί εγκληματίες*. Αυτές οι μάζες που έκαναν με τόσο επιβλητικό τρόπο αισθητή την παρουσία τους στο Σύνταγμα, αναρωτιέμαι, θα μπορούσαν να διοχετεύσουν ένα κλάσμα της δύναμής του για την περιφρούρηση των συνοικιών της Αθήνας από τις παρακρατικές συμμορίες, για την προστασία των μεταναστών και των πιο ευάλωτων ομάδων από τα φασιστικά καρκινώματα και τους νόμιμους προστάτες τους, για την προστασία της κοινωνίας από το θανατηφόρο δηλητήριο που την οδηγεί αργά ή γρήγορα να καταβροχθίσει τα ίδια της τα σπλάχνα;

Υστερόγραφο, 18 Ιουνίου 2011. Δύο ημέρες μετά το πολιτικό θρίλερ της 15ης Ιουνίου, η οργανωτική επιτροπή του Αντιρατσιστικού Φεστιβάλ, ενός επιτυχημένου θεσμού που μπόρεσε να επιβιώσει και να ισχυροποιηθεί με συνεχή παρουσία επί μια δεκαπενταετία, δημοσιοποί-

ησε την εξής ανακοίνωση:

«Οι πολιτικές εξελίξεις είναι πολύ σημαντικές. Οι αντιδράσεις στα οικονομικά μέτρα και το κίνημα των πλατειών κορυφώνονται σε όλη τη χώρα, η κυβέρνηση βρίσκεται σε αδιέξοδο και οι εξελίξεις είναι απρόβλεπτες και μπορεί να οδηγήσουν ακόμη και σε πτώση της κυβέρνησης.

Παρότι μέχρι πρόσφατα κινούμασταν προς την κανονική διεξαγωγή του φεστιβάλ, σήμερα φαίνεται αδύνατο τόσο για οργανωτικούς όσο και για πολιτικούς λόγους. Τις επόμενες ημέρες θα υπάρξει ο ανασχηματισμός και η ψήφιση του μεσοπρόθεσμου προγράμματος (Μνημόνιο 2). Αν οι αντιδράσεις κορυφωθούν, το φεστιβάλ, λόγω του εθελοντικού του χαρακτήρα θα έχει πρόβλημα και οργανωτικά, στο στήσιμο και τη λειτουργία του, αλλά και στη συμμετοχή οργανώσεων και επισκεπτών. Επίσης, επειδή το φεστιβάλ δεν δέχεται χορηγούς, το οικονομικό κόστος μιας αποτυχίας θα ήταν δεκάδες χιλιάδες ευρώ, που δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε.

Το φεστιβάλ αποτελεί έναν ετήσιο θεσμό του αντιρατσιστικού και μεταναστευτικού κινήματος που συγκεντρώνει και εκφράζει πολλές εκδοχές των κοινωνικών κινημάτων. Είμαστε για αυτό τμήμα του μαζικού κινήματος των πλατειών για πραγματική δημοκρατία και αλλαγή της πολιτικής του Μνημονίου και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Οπωσδήποτε τα γεγονότα της χρονιάς σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα, η άνοδος του ρατσισμού, το ρατσιστικό πογκρόμ του περασμένου Μαΐου και η απεργία πείνας των 300 μεταναστών χρειάζονται χώρο για συλλογική συζήτηση και την αναζήτηση απαντήσεων. Θέλουμε λοιπόν να μεταφέρουμε τη συζήτηση και τον προβληματισμό μας στον κόσμο των πλατειών. Θα προτείνουμε στη γενική συνέλευση της Πλατείας Συντάγματος να οργανώσουμε μια συζήτηση με θέμα την οικονομική κρίση και τη μετανάστευση και ίσως άλλες εκδηλώσεις, με ομιλητές από το φεστιβάλ.

Όπως είπαμε και στη χτεσινή συνέλευση, το κοινωνικό κίνημα που μεγαλώνει και τα αποτελέσματά του είναι πολύ πιο σημαντικά για τις ζωές και το μέλλον όλων μας, ντόπιων και μεταναστών, από το φετινό Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ. Φέτος πρέπει να αγωνιστούμε όλοι και όλες μαζί στο Σύνταγμα για να ακουστούν εκεί οι ιδέες μας για μια δίκαιη κοινωνία με ίσα δικαιώματα για όλους και όλες».

Οι μεταναστευτικές οργανώσεις, που ετοιμάζονταν πυρετωδώς για το Φεστιβάλ και πολλές βασίζονταν στις δραστηριότητές του για ένα πενιχρό έσοδο που θα κάλυπτε τρέχουσες ανάγκες τους, κεραυνοβολήθηκαν. Αν το πράγμα αποτελεί «ετήσιο θεσμό του αντιρατσιστικού και μεταναστευτικού κινήματος», δεν θα έπρεπε το τόσο σοβαρό ζήτημα της ματαίωσής του να συζητηθεί πρώτα πρώτα με τους ίδιους τους εκπροσώπους των μεταναστών; Η λήψη μιας τέτοιας απόφασης ερήμην τους, μ' ένα σκεπτικό που κατ' ουσίαν λέει ότι ο κόσμος έχει αλλού το μυαλό του τώρα για ν' ασχοληθεί με αυτό, ή ότι «εμείς» (η οργανωτική επιτροπή και το Δίκτυο) έχουμε αυτή τη στιγμή άλλες προτεραιότητες, τραυματίζει βάναυσα τη στοιχειωδέστερη (αμεσο- ή εμμεσο-)δημοκρατική δεοντολογία και δημιουργεί σε πολλούς την ακόμη πιο αλγεινή εντύπωση ότι κάποιοι χρησιμοποιούν τους μετανάστες σαν απλό εργαλείο για να κάνουν οι ίδιοι πολιτική.

Ποια κίνηση τώρα μπορεί ν' αποσείσει τέτοιες υποψίες και να αποκαταστήσει τη δημοκρατική αξιοπιστία εκείνου του κομματιού της αριστεράς που προβάλλει ως υποστηρικτής των μεταναστών (η οποία θα έπρεπε μάλιστα να είναι πολύ πιο προσεκτική μετά τα τραυματικά γεγονότα της Νομικής και της Υπατίας); Η πρόσκληση των μεταναστών να συμμετάσχουν στο «κίνημα των πλατειών» μοιάζει σαν διορθωτική κίνηση απέναντι σ' ένα οφθαλμοφανές –και ήδη επισεσημασμένο– πρόβλημα, το ότι μετανάστες και ξένοι ήταν τραυματικά απόντες στη μεγάλη λαϊκή κινητοποίηση η οποία δεν είχε χώρο γι' αυτούς, και ίσως ακόμα δίνεται η εντύπωση ότι απαντά, με κάποιον τρόπο, στη σύνδεση των δύο δραματικά αποκομμένων σκηνών τής Αθήνας που επιχείρησα να κάνω στο παραπάνω άρθρο μου· απατηλά όμως... Διότι να πεις ότι «τα αποτελέσματα [του κοινωνικού κινήματος που μεγαλώνει] είναι πολύ πιο σημαντικά για τις ζωές και το μέλλον όλων μας» εγείρει

Το «κίνημα των πλατειών» είναι πάρα πολύ σημαντικό, σαν υπόσχεση ή απειλή (αναλόγως του από ποια σκοπιά το βλέπει κάποιος) – για κάτι, δηλαδή, που ακόμα δεν είναι.

το πιο ανησυχητικό ερώτημα: ποιος αξιολογεί τί είναι το πιο σημαντικό, και για ποιον; Σε τελευταία ανάλυση: ποιος μιλάει και ποιος αποφασίζει, κι εξ ονόματος τίνος;

Και ακολουθεί βέβαια μια σειρά πρακτικών ερωτημάτων. Ας πούμε: τούτη τη στιγμή που το βίαιο πογκρόμ εναντίον μεταναστών και ξένων είναι ακόμα νωπό, που οι περισσότεροι δεν τολμούν να κυκλοφορήσουν στους δρόμους από το φόβο της παρακρατικής βίας, η εξαφάνιση ενός από τους ελάχιστους χώρους που ήταν γι' αυτούς μια νησίδα αναπνοής, μια μήτρα εν μέσω ενός περιβάλλοντος περισσότερο ή λιγότερο εχθρικού, στο πλαίσιο της οποίας μπορούσαν να αναδιεκδικήσουν τη φιμωμένη τους έκφραση μ' ένα υπολογίσιμο αίσθημα ασφάλειας και, άρα, αυτοπεποίθησης και αξιοπρέπειας, δεν υπάρχει ο κίνδυνος να εκληφθεί αυτό σαν μια νίκη των διωκτών τους; Σαν οπισθοχώρηση του αντιρατσιστικού κινήματος υπό την πίεση της νεοφασιστικής βίας; Μπορεί η σποραδική εμφάνιση κάποιων μεταναστών στις πλατείες να αναπληρώσει μια τέτοιαν απώλεια; Στο κάτω κάτω, γιατί να μη γίνουν και τα δύο; Και προπαντός, εάν υποθέσουμε ότι κάποιοι υπερνικήσουν τους δισταγμούς και την εύλογη δυσπιστία και ανταποκριθούν στο κάλεσμα, ποιος θα εγγυηθεί την ασφάλειά τους; Η σύνθεση της «πλατείας Συντάγματος» (ήδη, για να μην πάμε πιο περιφερειακά) δεν είναι καθόλου καθησυχαστική απ' αυτή την άποψη. Δεν θα έπρεπε να έχουν προηγηθεί διεργασίες , ούτως ή άλλως επείγουσες, στην κατεύθυνση αυτού το οποίο ας μου επιτραπεί να ξαναπώ –ελλείψει καλύτερου όρου– αποκρυσταλλωμένων μορφών αντεξουσίας;

Παρεμπιπτόντως, αυτή η βεβιασμένη ανακοίνωση τείνει, ταυτόχρονα, να υποτιμάει και να υπερτιμάει τα όσα έγιναν στο Σύνταγμα. Να πούμε «οι εξελίξεις [...] μπορεί να οδηγήσουν ακόμη και σε πτώση της κυβέρνησης» σημαίνει ότι δεν έγινε αντιληπτό πως *μία κυβέρνηση ήδη έπεσε*. Εκείνο που στην πραγματικότητα συνέβη στις 15 Ιουνίου ήταν ότι η «πλατεία Συντάγματος» έριξε μια κυβέρνηση – και μόνο επειδή δεν φάνηκε καμία απολύτως συντεταγμένη πολιτική δύναμη να καταλάβει το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε, οι προστάτες της στο εξωτερικό και στο εσωτερικό της χώρας την ξανάστησαν όρθια με τεχνητά υποστυλώματα... Είναι μαρτυρία βεβαίως της δύναμης που μπόρεσε να συγκεντρώσει, με τον όγκο και την επιμονή του, αυτό το ετερόκλητο πλήθος το κινητοποιημένο από τη βουβή ανάγκη· αν ωστόσο τ' αποτελέσματά της ξεπέρασαν τις ίδιες τις προσδοκίες του (πράγμα που αναρωτιέται κανείς αν κατάλαβε), είναι όχι εξαιτίας αυτού που *έκανε* αλλά εξαιτίας εκείνου που φάνηκε ότι *ήταν ικανό να κάνει*: κυριολεκτικά, δηλαδή, με τη σκιά του... Αν αυτό γίνει κατανοητό στην πλήρη του σημασία, όμως, δεν αφήνει καθόλου περιθώρια για επιπόλαιους πανηγυρικούς. Το «κίνημα των πλατειών» είναι πάρα πολύ σημαντικό, σαν υπόσχεση ή απειλή (αναλόγως του από ποια σκοπιά το βλέπει κάποιος) – για κάτι, δηλαδή, που *ακόμα δεν είναι*. Και αυτό σημαίνει ότι, κυριολεκτικά, *κρέμεται από μια κλωστή*: η επίγνωση του χάσματος που το χωρίζει από την ίδια του τη *δυνατότητα* θα πρέπει να είναι το πρώτο του μέλημα· τώρα που είδε τι μπορεί να κάνει, οφείλει να αναλογιστεί σοβαρά τι δεν είναι ακόμα ικανό να κάνει. Η «άμεση δημοκρατία» είναι εύκολο σύνθημα και αρέσει σε όλους, αλλά το κενό που ξανάστησε στα πόδια της μια κυβέρνηση κλινικώς νεκρή δείχνει ότι κανένας δεν ξέρει πώς να ενεργήσει μετά από εκείνο που είναι μόνο η ελάχιστη, αρνητική προϋπόθεσή της: μια *γενικευμένη, συντριπτική κρίση αντιπροσώπευσης*. Και, αν μου επιτρέπεται να πω, το συμβάν με το αντιρατσιστικό φεστιβάλ δείχνει πως η κρίση αντιπροσώπευσης δεν είναι πρόβλημα μόνο της μείζονος πολιτικής, του υπάρχοντος και ραγδαία σηπόμενου κοινοβουλευτικού συστήματος – αντανακλάται συμμετρικά και αναπαράγεται στο εσωτερικό του λεγόμενου ανταγωνιστικού κινήματος, στις μικροδομές εξουσίας των «αποκάτω». ■

Έγκλημα & Μετανάστης

Συνέντευξη με τον **Στέφανο Ροζάνη**

Ο καθηγητής φιλοσοφίας και συγγραφέας Στέφανος Ροζάνης παραθέτει μια άκρως ενδιαφέρουσα συνέντευξη γύρω από το ζήτημα των μεταναστών, του ρατσισμού καθώς και για τη συνεχώς αυξανόμενη βία που εντοπίζεται σε όλο και μεγαλύτερα τμήματα του κοινωνικού ιστού.

Συνέντευξη: **Νίκος Κατσιαούνης**

«Μας πήραν την Αθήνα». Μετά τον τραγικό θάνατο του 44χρονου είδαμε ότι έγινε μια συντονισμένη προσπάθεια από τα ΜΜΕ που έδωσαν χώρο στην ανάδυση των φασιστικών και ακροδεξιών λογικών. Το έγκλημα ταυτίστηκε με το μετανάστη. Θα ήθελα ένα γενικό σχόλιο πάνω στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν.

Καταρχάς μπορεί οι τελεστές του εγκλήματος να ήταν μετανάστες. Αυτό ωστόσο δεν σημαίνει καθόλου ότι το έγκλημα παράγεται από τους μετανάστες. Υπάρχει ένα πολύ κρίσιμο σημείο σχετικά με τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, με αυτό που λέμε πολυπολιτισμικότητα. Αυτό είναι να μπορέσουμε να διακρίνουμε τις μειονοτικές ομάδες σε σχέση με τους γηγενείς, σε σχέση με την κυρίαρχη εθνική ταυτότητα και να καταλάβουμε ότι η εγκληματικότητα υποθάλπεται σε μεγάλο βαθμό από την κυρίαρχη εθνική ταυτότητα χρησιμοποιώντας ως τελεστές τις μειονοτικές ομάδες, οι οποίες βρίσκονται κάτω από ένα καθεστώς εξαθλίωσης και μιζέριας. Επιπλέον αυτές βρίσκονται κάτω από την ασφυξία της εξαφάνισης της δικής τους κουλτούρας και της δικής τους αντίληψης για την ανθρώπινη αξία και ζωή. Υπό την έννοια αυτή, πρώτον: διαπιστώνουμε ότι δεν είναι δυνατό μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον να μη δημιουργούνται αναπόφευκτα τριβές μεταξύ της κουλτούρας κάθε μειονοτικής ομάδας και της κυρίαρχης εθνικής κουλτούρας. Επιπλέον τριβές ανάμεσα στις κουλτούρες μιας μειονοτικής ομάδας και μιας άλλης. Δηλαδή και οι μειονοτικές ομάδες βρίσκονται σε κατάσταση πολέμου μεταξύ τους προκειμένου κάθε μία να επιβάλει το modus vivendi το δικό της. Κατά συνέπεια δεν πρόκειται ούτε για ένα προαναγγελθέν έγκλημα ούτε για έναν προαναγγελθέντα θάνατο. Πρόκειται για ένα σύμπλοκο φαινόμενο μέσα στο οποίο η εθνική κυρίαρχη ταυτότητα εμπλέκεται με τις μειονοτικές ταυτότητες κατά τρόπο ώστε να τις δημιουργεί, ηθελημένα ή αθέλητα, ως τελεστές ενός εγκλήματος, το οποίο είναι απαραίτητο ώστε να ισχυροποιηθεί η εθνική ταυτότητα.

Οι μετανάστες είναι πρόβλημα ή αφορμή αλλαγής της ελληνικής κοινωνίας; Μπορεί να ειδωθεί ο μετανάστης ως σημείο ρήξης με τις κυρίαρχες λογικές συγκρότησης του ελληνικού έθνους (δεσμοί αίματος και εδάφους);

Ο μετανάστης, ο ξένος, είναι πάντα ένα σημείο ρήξης. Κι αυτό γιατί ο ξένος αποκαλύπτει στην κυρίαρχη εθνική ταυτότητα τη γυμνότητά της.

«Το κράτος είναι η βασική πηγή ανασφάλειας διότι η ανασφάλεια το υπηρετεί, ώστε να επεμβαίνει κατασταλτικά και έτσι να ισχυροποιεί τον εαυτό του»

Την ψυχική και συναισθηματική ισοτονία της. Ο ξένος είναι εκείνος που ανασύρει από την εθνική ταυτότητα όλα τα λανθάνοντα στοιχεία τα οποία εκ της φύσεώς της περιέχει η εθνική ταυτότητα. Η Christeva συνήθιζε να λέει ότι το πρόβλημα ξεκινάει όχι από τον ξένο αλλά από το γεγονός ότι μέσα στην εθνική μας ταυτότητα είμαστε ξένοι στον εαυτό μας. Η ξενότητα που εμείς οι ίδιοι υφιστάμεθα, νιώθουμε, συναισθανόμαστε μέσα σε έναν άξενο κόσμο είναι αυτή που θα προβληθεί στη συνέχεια πάνω στο μετανάστη και θα τον καταστήσει ένα σημείο τριβής, ένα σημείο κρίσης. Η Christeva έλεγε πάλι ότι ο μετανάστης είναι λείος και σκληρός όπως το βότσαλο. Κατά συνέπεια, το πρόβλημα είναι ότι μέχρι τώρα στο μετανάστη προβάλλουμε την εικόνα της δικής μας εσωτερικής κενότητας, της δικής μας εσωτερικής απογνώσεως. Μια κενότητα την οποία δημιουργεί μια κοινωνία που έχει απαρνηθεί οποιαδήποτε αξιακή κλίμακα στο ανθρώπινο υποκείμενο κι έχει αφήσει ως μόνη «αξία» την άντληση υλικού κέρδους από την εκμετάλλευση της φύσης, της πόλης, της ίδιας της ζωής και από μια οργάνωση, η οποία στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στον ανταγωνισμό μέχρι εξοντώσεως του ανθρωπίνου υποκειμένου. Κατά συνέπεια, ο ξένος θα μπορούσε πράγματι να γίνει μια αφετηρία για αναστοχασμό. Αναστοχασμό για τον τρόπο της ζωής μας, για το είδος των πόλεων που ζούμε, για τη μοίρα του ανθρωπίνου υποκειμένου μέσα σε έναν κόσμο αλλοιωμένο, μέσα σε έναν κόσμο ο οποίος προσπαθεί να επιβιώσει ακυρώνοντας οποιαδήποτε αξιακή κλίμακα πάνω στην οποία στηρίζεται το ανθρώπινο υποκείμενο.

«Ο μετανάστης, ο ξένος, είναι πάντα ένα σημείο ρήξης. Κι αυτό γιατί ο ξένος αποκαλύπτει στην κυρίαρχη εθνική ταυτότητα τη γυμνότητά της. Την ψυχική και συναισθηματική ισοτονία της. Ο ξένος είναι εκείνος που ανασύρει από την εθνική ταυτότητα όλα τα λανθάνοντα στοιχεία τα οποία εκ της φύσεώς της περιέχει η εθνική ταυτότητα».

Η αποτυχία της πολυπολιτισμικότητας αποτελεί μια συνολική κρίση ταυτότητας σε μια λογική που εξακολουθεί να θεωρεί ότι οι απαντήσεις στα σύνθετα οφείλουν να είναι θεσμικές. Ποιοι οι όροι σήμερα για μια νέα κοινωνική πρόταση έξω απο τους θεσμούς;

Ως προς το θέμα της θεσμικής κατοχύρωσης τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα, διότι είτε θα θεσμοθετήσω

τη διαφορά είτε θα την αφήσω εκτός της θεσμικότητας. Ωστόσο ο ξένος, ο οποίος βρίσκεται κάτω από τη μπότα μιας κυρίαρχης εθνικής ταυτότητας, δεν επιθυμεί τίποτε άλλο παρά να θεσμοθετήσει τον εαυτό του μέσα σε αυτήν την κυρίαρχη ταυτότητα. Αιφνιδίως ο ξένος προσπαθεί με κάθε τρόπο να βαπτιστεί, ας πούμε, χριστιανός προκειμένου να τοποθετηθεί μέσα στο θεσμικό πλαίσιο μιας χριστιανικής κοινωνίας είτε είναι μουσουλμάνος, είτε οτιδήποτε άλλο. Αυτή η λαχτάρα του ανθρώπου να μπει μέσα στο σύνολο των θεσμών μιας κοινωνίας κι έτσι να αποκομίσει τα θεσμικά οφέλη επιφέρει μια φοβερή αλλοίωση στην ψυχοσύνθεση του ανθρώπου που προσπαθεί να ενταχθεί στους θεσμούς. Γίνεται περισσότερο σκληρός και ανηλεής όταν μπει μέσα στο θεσμό. Τότε γίνεται βασιλικότερος του βασιλέως και μπορεί να στραφεί εναντίον της δικής του εθνικής ταυτότητας προκειμένου να διατηρήσει τα οφέλη μιας θεσμοθετήσεως. Και εδώ τίθεται ένα πρόβλημα. Ό,τι θεσμοθετείται γίνεται μηχανή κρέατος. Που σημαίνει ότι δεν υπάρχει ζωή μέσα στους θεσμούς αλλά έξω από αυτούς. Μόνο που αιφνιδίως βλέπουμε μια κοινωνία που θέλει να θεσμοθετήσει μέχρι και την ομοφυλοφιλία. Θέλει ο ομοφυλόφιλος να θεσμοθετήσει τη σχέση του ώστε να απολαμβάνει τα δικαιώματα της θεσμοθετημένης κοινωνίας που ζει. Αυτό έχει ως στόχο και αποτέλεσμα την πλήρη ομοιογενοποίηση μιας κοινωνικής κατάστασης. Αλλά αυτό δεν είναι τίποτα άλλο από το σύγχρονο πρόσωπο του φασισμού. Εκείνο το οποίο προβάλλεται ως το αντίπαλο της φασιστικής κοινωνίας ή, με σύγχρονους όρους, της ολοκληρωτικής δημοκρατίας είναι η μη θεσμική αφομοίωση όλων των διαφορετικοτήτων. Γιατί η διαφορετικότητα μπορεί να παράγει αυτό που συμβατικά λέμε δημοκρατία. Ποτέ η ομοιογενοποίηση. Ζούμε σε έναν κόσμο ομοιογενοποίησης και εξωθούμε τη διαφορετικότητα να θεσμοθετηθεί με όρους ομοιογένειας. Από εκεί και πέρα αρχίζει το δράμα και των θεσμών και των διαφορετικοτήτων, εννοώ δηλαδή τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς του μειονοτικού ανθρώπου που στην Ιστορία έγινε κατ' επανάληψιν είτε εννοούμε, για παράδειγμα, τον εβραϊσμό, είτε τον αναρχισμό, είτε με αυτό που θα έλεγε ο Καμύ «εξεγερμένο άνθρωπο». Όλα αυτά που αποτελούν κινδύνους όχι για τις μειονότητες αλλά εσωτερικούς για τη θεσμοθετημένη κυρίαρχη ταυτότητα, πρέπει να εξαλειφθούν. Όλες οι κοινωνίες δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά, μέσω του οποιουδήποτε δικαϊκού συστήματος και της οποιασδήποτε θεσμοθετημένης εγκατάστασης της κοινωνίας, να προσπαθούν να αλλοιώσουν, δηλαδή να ομοιογενοποιήσουν τη διαφορετικότητα.

Ότι το «Όλοι εναντίον όλων» έπεται της προετοιμασίας του «όλοι για όλα». Εννοώ ότι σε μια κοινωνία που ορίζεται ως ύστερος καπιταλισμός ένα είναι το πρόταγμα που εμφυσείται μέσα στο ανθρώπινο υποκείμενο. Ότι δεν υπάρχει φραγμός στην επιθυμία του έστω κι αν αυτή είναι μια δημιουργημένη επιθυμία.

Η έννοια του ρατσισμού είναι ενδημική σε ένα σύστημα που έμαθε να λειτουργεί με βάση τον αποκλεισμό. Μπορεί η κοινωνία να επαναδιατυπώσει μια πρόταση μη εθνική;

Εάν υπάρχει μια πρόταση πέρα του εθνικού θα κριθεί από το γεγονός τού κατά πόσο τα στερεότυπα του εθνικού βρίσκονται σε μια τέτοια δυναμική ώστε να μπορούν κάθε τόσο να προβάλλονται και να διεκδικούν τη δική τους κυριαρχία. Τι εννοούμε στερεότυπα; Ένα από τα στερεότυπα είναι ο ρατσισμός, δηλαδή ο φόβος απέναντι στο ξένο, στον άλλο, στο διαφορετικό. Ακόμα και τον εαυτό μας εάν λίγο κοιτάξουμε εκ του σύνεγγυς, θα παρατηρήσουμε ότι κάτω από συνθήκες αισθανόμαστε φόβο όταν βρισκόμαστε σε περιβάλλοντα ξένα. Προτιμούμε τα δικά μας περιβάλλοντα γιατί αυτά μας δίνουν την ασφάλεια του «Εμείς». Οι άλλοι αποτελούν πάντα απειλή. Αυτό είναι ένα ψυχολογικό και κοινωνικό στερε-

ότυπο. Ένας σπουδαίος μελετητής των στερεοτύπων, ο Λόρεντζερ, υποστηρίζει ότι τα στερεότυπα υπάρχουν έτσι κι αλλιώς εμφυτευμένα και εγγεγραμμένα μέσα στο ανθρώπινο υποκείμενο. Ο φόβος του άλλου υπάρχει εγγεγραμμένος μέσα στο ανθρώπινο ψυχικό περιβάλλον. Πότε όμως αυτό το στερεότυπο (ο φόβος) μπορεί να εξωτερικευτεί και να κινητοποιήσει ανάλογες συμπεριφορές; Μπορεί μόνο όταν γύρω από το ανθρώπινο υποκείμενο έχει στηθεί μια ιστορική σκηνή που επιτρέπει σε αυτά τα στερεότυπα να εξωτερικευτούν ως καταστροφικές δυνάμεις. Πάρτε το φασισμό. Ο φασισμός μπορεί να υποστηρίξει κανείς ότι είναι εγγενές στοιχείο του ανθρώπινου υποκειμένου. Πότε όμως αυτός παράγει Ιδεολογία και κινητοποιεί τους ανθρώπους και τις κοινωνίες; Όταν έχει στηθεί γύρω του μια ιστορική σκηνή που του επιτρέπει να βγει προς τα έξω. Κι εμείς δεν κάνουμε τίποτε άλλο παρά να στήνουμε αυτήν την σκηνή που θα επιτρέψουμε το στερεότυπο να βγει προς τα έξω ως καταστροφέας. Άρα εκείνο που μπορούμε είναι να μην επιτρέψουμε ποτέ μέσω του δρώντος ιστορικού υποκειμένου να εκδηλωθούν οι συνθήκες για την ανάδυση του στερεοτύπου.

Ζούμε σε μια περίοδο κρίσης των αξιών και κρίσης νοήματος. Η αποσάθρωση των σημασιών και η πλήρης εξατομίκευση έχει οδηγήσει σε μια αύξηση της βίας στον κοινωνικό ιστό σε όλα τα επίπεδα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το «Όλοι εναντίον όλων» αρχίζει να σκιαγραφείται. Η βαρβαρότητα και η ελευθερία σε περιόδους κρίσης νοήματος απέχουν μια κλωστή. Τι θα επισημαίνατε πάνω σε αυτό;

Το ζήτημα της βίας είναι σύμπλοκο. Αλλά μια μικρή του, πιο επιπόλαια, προσέγγιση είναι η ακόλουθη. Ότι το «Όλοι εναντίον όλων» έπεται της

προετοιμασίας του «όλοι για όλα». Εννοώ ότι σε μια κοινωνία που ορίζεται ως ύστερος καπιταλισμός ένα είναι το πρόταγμα που εμφυσείται μέσα στο ανθρώπινο υποκείμενο. Ότι δεν υπάρχει φραγμός στην επιθυμία του έστω κι αν αυτή είναι μια δημιουργημένη επιθυμία. Για παράδειγμα, το κινητό τηλέφωνο ή το σκάφος έχουν τεχνηέντως δημιουργηθεί ως επιθυμία στο ανθρώπινο υποκείμενο. Αυτές είναι επιθυμίες οι οποίες έχουν τεχνηέντως εμφυτευτεί μέσω της φαντασμαγορίας του εμπορεύματος. Πιο απλά. Γιατί ο Ωνάσης μπορεί να έχει ένα σκάφος κι εγώ δεν μπορώ να το έχω; Κι ενώ ο μεν Ωνάσης στον κλασσικό καπιταλισμό δεν αφορούσε την καθημερινότητά μας, σήμερα μέσω του συνθήματος «Όλοι για όλα» αρχίζει και την αφορά. Αυτό σημαίνει ότι έχει μια τεράστια επίδραση πάνω στη δομή της καπιταλιστικής κοινωνίας. Δηλαδή η αλλοίωση που προέρχεται από το γεγονός ότι όλοι μετέχουμε σε όλα αλλά η μετοχή μας, επειδή χρειάζεται οικονομική βάση, έχει ως πηγή της το δανεισμό. Γινόμαστε homo hreosticus, γινόμαστε άνθρωποι χρεώστες. Μέσα σε αυτήν την κοινωνία μπορείς να κάνεις τα πάντα χρωστώντας μέχρι που αυτή η κοινωνία θα γονατίσει από το χρέος, μέσα από το παιδί που έφτιαξε δηλαδή τον καταναλωτισμό. Μήπως αυτό δεν συμβαίνει τώρα; Άρα όταν στερείται το ανθρώπινο υποκείμενο αυτής της αυταπάτης της επιθυμίας, αυτής της φαντασμαγορίας του εμπορεύματος, προσπαθεί να τη διατηρήσει με νόμιμα και άνομα μέσα. Θα χρησιμοποιήσει τον Αλβανό ως μπράβο, τον πληρωμένο δολοφόνο, θα ρίξει την εγκληματικότητα πάνω στις μειονότητες για να βγει αυτό έξω από την ηθική του υπευθυνότητα στον κόσμο. Θα κάνει τα πάντα. Έτσι το «Όλοι για όλα» οδηγεί στο «Όλοι εναντίον όλων». Αυτό θα το δείτε στην εκπαίδευση όπου σε όλες τις βαθμίδες κυριαρχεί η ανταγωνιστικότητα στο βαθμό «ο θάνατός σου η ζωή μου». Από εκεί παράγεται μια κοινωνική βία που διαφέρει ωστόσο από τη βία ως στερεότυπο ή από τη βία που ο Walter Benjamin ονόμαζε ληστρική βία η οποία γέννησε την αρχαία ελληνική τραγωδία.

Το ζήτημα της ασφάλειας σπάνια αναφέρεται από τα κινήματα ρήξης, επειδή είναι μια έννοια που ανήκει στο κράτος. Εξάλλου θα μπορούσαμε να πούμε ότι με το κοινωνικό συμβόλαιο η κοινωνία έχει παραχωρήσει το μονοπώλιο της άσκησης βίας στο κράτος με αντάλλαγμα την ασφάλεια. Σε μια περίοδο που το κράτος αδυνατεί να τηρήσει το κοινωνικό συμβόλαιο και δεδομένου ότι όποιος έχει τα μάτια του ανοιχτά αντιλαμβάνεται ότι υπάρχει ζήτημα ασφάλειας στο κέντρο της Αθήνας, ποια θα μπορούσε να είναι η στάση των κοινωνικών κινημάτων;

Το κράτος είναι η βασική πηγή ανασφάλειας διότι η ανασφάλεια το υπηρετεί ώστε να επεμβαίνει κατασταλτικά και έτσι να ισχυροποιεί τον εαυτό του. Όλοι πέσαμε στην παγίδα της

ασφάλειας επειδή προϋποθέσαμε ότι αυτήν την εξασφαλίζει το κράτος δια της επιβολής της κρατικής βίας. Σήμερα όντως έχουμε φτάσει σε μια κατάσταση όπου η ασφάλεια είναι το ζητούμενο μιας ολόκληρης κοινωνίας και μιας πόλης. Δεν σκεφτήκαμε όμως ότι η σύγχρονη διακυβέρνηση βασίζεται σε μια και μόνη αξιωματική βάση. Κι αυτή είναι η διακυβέρνηση δια του φόβου. Εάν δεν παραχθεί φόβος το κράτος είναι ανίκανο να διακυβερνήσει. Έτσι έχει όλη τη δικαιολογία να παράγει φόβο. Ο Jameson λέει ότι στις σύγχρονες διακυβερνήσεις ο φόβος εκφράζεται με δυο τρόπους, στο μεν ατομικό επίπεδο δια του καρκίνου, στο δε συλλογικό δια της τρομοκρατίας. Θα πρόσθετα, στο συλλογικό επίπεδο, δια της ανασφάλειας. Όλη η κομματική δημοκρατία στηρίζεται πάνω στην ανασφάλεια γιατί με το πρόσχημα αυτό βγαίνει με το αίτημα της ασφάλειας. Χωρίς αυτό δεν μπορεί να διακυβερνήσει. Άρα από τον επίσημο θεσμοθετημένο μηχανισμό δεν έχουμε να περιμένουμε τίποτα παρά μια προϊούσα και αύξουσα διάχυση της ανασφάλειας. Είναι αυτό που θα σε κάνει να πας στην κάλπη να ψηφίσεις. Κατά συνέπεια, το πρόβλημα τίθεται έξω από τους θεσμούς και στην ομαδική προσπάθεια μιας σχέσης με τα πρωτογενή στοιχεία της κοινωνίας. Δηλαδή σε μια αναβίωση της γειτονιάς, της ακαδημαϊκής κοινότητας, το συναίσθημα του «κοινωνικώς ανήκειν». Αν όλα αυτά δεν αποκατασταθούν με πρωτοβουλίες συλλογικές στο βαθμό που να ορθώσουν το ανάστημά τους απέναντι στην ανασφάλεια, τότε αυτή θα εξακολουθεί να κυβερνά τον κόσμο με όλα τα τραγικά αποτελέσματα.

Πώς κρίνετε το ζήτημα της παροχής ιθαγένειας που πρότεινε πριν κάποιο διάστημα το ελληνικό κράτος; Αφορμή για την ερώτηση είναι το γεγονός ότι οι ίδιοι οι μετανάστες δείχνουν ότι δεν το επιθυμούν.

Η παροχή ιθαγένειας δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα επικοινωνιακό τρικ, μια χρυσόσκονη που αντί να λύσει οποιοδήποτε πρόβλημα, το επιδεινώνει. Ο μετανάστης δεν ήρθε εδώ για να πάρει την ελληνική ιθαγένεια. Δεν το επιθυμεί. Τι να την κάνει την ελληνική ιθαγένεια;

Εάν υπάρξει καθολική νομιμοποίηση των μεταναστών και ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό, πιστεύετε ότι θα άλλαζε το κυρίαρχο φαντασιακό και η αρνητική στάση απέναντί τους;

Όχι. Διότι πρώτον οι κοινωνικός ιστός στην Ελλάδα δεν μπορεί να αντέξει την ενσωμάτωση. Μην ξεχνάτε το κυρίαρχο φαντασιακό συγκρότησης του έθνους εδώ.

Ακόμη και σε άλλες χώρες όπως στη Γαλλία, που το φαντασιακό συγκρότησης του έθνους είναι διαφορετικό (δεν υπάρχει η λογική του αίματος), εντούτοις υπάρχει πρόβλημα αποδοχής.

Ακριβώς. Γιατί εκεί έχουν άλλο αίμα που θερίζει περισσότερο. Αυτό σημαίνει ότι το φαντασιακό έχει στηριχθεί στο «εμείς». Αυτή τη στερεοτυπία του φαντασιακού είτε την εκριζώνεις, οπότε υπάρχει πρόβλημα για αυτό το ίδιο, είτε την αποδέχεσαι που σημαίνει ότι μέσα στο ίδιο το φαντασιακό δεν μπορείς να λειτουργήσεις. Χρειάζεται αυτό που θα έλεγε ο Καστοριάδης, ένα ριζοσπαστικό φαντασιακό που σημαίνει ότι ο κόσμος υπάρχει εφόσον και μόνο εάν υπάρχει κάποιος που θέλει να τον αλλάξει.

Οπότε δεν βλέπετε να υπάρχει μια λύση;

Όχι. Αυτά είναι τα διλήμματα που θέτει ο ύστερος καπιταλισμός και που είναι αδιέξοδα. Άρα η δράση του ανθρωπίνου υποκειμένου είναι η συλλογική δράση μέσα σε μια εντοπιότητα κουλτούρας. Εγώ είμαι Κυψελιώτης, που σημαίνει εγώ θα κοιτάξω να δημιουργήσω όρους και συνθήκες διαλόγου, ανοχής κτλ. ώστε να μην αλλοιωθεί η Κυψέλη, όπως το θέλει η εκάστοτε δημοτική αρχή.

Μιας και ζείτε στην Κυψέλη, μια περιοχή που βιώνει το «πρόβλημα» που συζητάμε, είναι δικαιολογημένο το αντιμεταναστευτικό μένος ορισμένων κατοίκων;

Όχι. Γιατί δεν καταλαβαίνουνε. Νομίζουν ότι τους φταίει ο μετανάστης. Δεν τους φταίει σε τίποτα. Οι ίδιοι φταίνε, οι οποίοι πηγαίνουν και στοιβάζουνε σε 10 τετραγωνικά 45 ανθρώπους και πληρώνονται με το κεφάλι. Αλλά αυτό αποτελεί αξιωματική ελευθερία για το σύστημα διακυβέρνησης. Έχω ένα διαμέρισμα, είναι δικό μου, ό,τι θέλω το κάνω. ■

"Όταν η κοινωνία αποτύχει, το έθνος εμφανίζεται ως η υπέρτατη εγγύηση"

Εβελίνα Σταύρου

«Ο ισχυρισμός ότι ο ρατσισμός δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από ιδεολογικό φαινόμενο, προκαλεί σύγχυση ή θέτει περιορισμούς με ένα διαφορετικό τρόπο. Αφήνει να αποδοθούν λανθασμένα οι καταστροφικές επιδράσεις των ρατσιστικών πρακτικών με κάποιους άλλους όρους, όπως "φυλετική προκατάληψη" ή "φυλετικές διακρίσεις". Επιπρόσθετα, […] αδυνατεί να κατανοήσει το γεγονός ότι οι ρατσιστικές αντιλήψεις σε συγκεκριμένες στιγμές μπορεί να καθορίζουν περισσότερο και να προωθούν τις κοινωνικές εξελίξεις και τους θεσμούς παρά να τους εκλογικεύουν».

David Goldberg,
Racist Culture: Philosophy and the politics of meaning (1993- 94)

Παράλληλα με τα νεοφιλελεύθερα-νεοσυντηρητικά προτάγματα της *παθητικής επανάστασης* (σύμφωνα με τη γκραμσιανή σκέψη), της «θριαμβευτικής» δηλαδή απελευθέρωσης της αγοράς, της ηγεμονικής και απολυταρχικής κυριαρχίας του κεφαλαίου και της πολιτικής ισχυροποίησης των διεθνών οργανισμών, άρχισε να κυοφορείται ένας αβάσιμος ισχυρισμός περί του «τέλους του ρατσισμού». Οι δοξαστικοί λόγοι υπέρ του σεβασμού της πολιτισμικής διαφορετικότητας και των πολιτικών ένταξης, που τον συνόδεψαν, δεν αποτέλεσαν τίποτα περισσότερο από μία κυριαρχική αφομοίωση «του διαφορετικού» καθώς και τον αποκλεισμό του από κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα.

Η επίκληση της πολιτισμικής διαφοράς χρησιμοποιήθηκε αναμφισβήτητα ως προσχηματικός λόγος, στα πλαίσια του οποίου *οικοδομήθηκε μια πολιτική της διαφορετικότητας που επιχείρησε να αποπολιτικοποιήσει την πολιτική πολιτικοποιώντας ταυτόχρονα την κουλτούρα*,[1] προσφέροντας ένα προσεκτικά καλυμμένο αλλά δεόντως κατάλληλο έδαφος έκφρασης ενδελεχών και οξυμμένων ρατσιστικών επιθέσεων. Αποδεικνύεται, διαφωτιστικά ότι ο ρατσισμός είναι διαρκώς μια πολιτική επιλογή, συγκεκριμενοποιείται ιστορικά και εμφανίζεται με ποικίλες μορφές κάθε φορά, ανάλογα με τη γεωγραφική, ιδεολογική, πολιτισμική και υλική του θέση. Ο ιστορικός αυτός προσδιορισμός σε συνδυασμό με την ταξική δόμηση και η πρόσληψη ή η προσέγγισή του με το κριτήριο της «ιστορικότητας» καθιστά έωλο και φυσικά αν-ιστορικό τον ισχυρισμό του τέλους του ρατσισμού. Η άποψη αυτή, που έλαβε τη μορφή δόγματος, συνδυάστηκε με συναφείς προοδευτικές ρητορείες, οι οποίες κατασκευάστηκαν και εν συνεχεία καλλιεργήθηκαν συστηματικά και μεθοδικά από την κυρίαρχη ιδεολογία και τους επίσημους λόγους της, προκειμένου να συσκοτίσουν τις δομές που δημιουργούν και συντηρούν το ρατσισμό. Συνεπώς, προσπάθησε να περιορίσει λειτουργικά τα πεδία ερμηνείας του, αποσκοπώντας έτσι στην άγνοια της ιστορίας του όρου, του σημαινόμενου, αλλά και των πρακτικών του απολήξεων.

Οι φασιστικές όμως εκδηλώσεις, που συχνά αποκτούν μια μορφή νοσηρού μίσους και αχαλίνωτου εθνικισμού, δεν είναι ικανές να επισφραγίσουν πρακτικά και συνεπώς δεν εναρμονίζονται – ούτε στο ελάχιστο – με τον κυρίαρχο λόγο περί αποκήρυξης της ρατσιστικής πρόθεσης.[2] Αντίθετα, επικυρώνουν με ιδιαίτερη σαφήνεια ότι ο φασισμός, ως θεμελιωτική πολιτική φιλοσοφία του ρατσισμού, δεν είναι ένα «ιδεολογικό καθεστώς "παγωμένο" σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, αλλά ένα θεωρητικό και πολιτικό σύμβολο αναφοράς»[3] που κατακερματίζει την υπόσταση του υποκειμένου της Ιστορίας υπονομεύοντας παράλληλα την ουσιαστική δημοκρατία.

Ο νέος ή ο νεοφιλελεύθερος ρατσισμός υπηρετώντας πιστά τον καπιταλιστικό απολυταρχισμό – ας επιτραπεί η βαρύτητα του όρου – και τους άτεγκτους νόμους της παγκόσμιας αγοράς διεισδύει καταστροφικά σε όλες τις δομές της κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης. Χειριζόμενος,

»

Αυτά τα δυναμικά εργαλεία και οι νεοσύστατες πολυπληθείς λαϊκές συνελεύσεις ας «οπλίζουν» τη μαχητική μας επιμονή για τον άνθρωπο πάνω από τα κέρδη και έξω από τα σύνορα που αυτά χαράζουν…

όμως, υπονομευτικά το δημόσιο πεδίο συμμετοχής, τις νέες συνθήκες, αλλά και τις συνηθισμένες μορφές σκέψης, που αναφέρονται στις εθνικές παραδόσεις και την «ισχύ» του αρχαίου πολιτισμού, δημιουργεί τα θεμέλια για συλλογικές ή ακόμα και ατομικές εκφράσεις που αποκτούν επικίνδυνα φασιστικά χαρακτηριστικά.

Η διεθνής οικονομική και κοινωνική κρίση, που αναμφίβολα έχει λάβει – στο όνομα της θεραπείας της από τους παγκόσμιους, υπερεθνικούς μηχανισμούς διαχείρισης του μονοπωλιακού κεφαλαίου – τη μορφή ενός ιδιότυπου επιθετικού κοινωνικού πολέμου ενάντια στις δυνάμεις της εργασίας, επιδιώκει τον αποπροσανατολισμό της ανθρώπινης συνείδησης από τον διαρκώς αναπτυσσόμενο ταξικό συσχετισμό δυνάμεων, στοχοποιώντας ενοχικά τα αδύναμα κοινωνικά στρώματα και τους μετανάστες. Οι επικαλούμενοι ως «εχθροί του έθνους» και «απειλή για τη διάρρηξη της εθνικής μας ενότητας» άνθρωποι, που διώκονται από τα δικτατορικά, ολιγαρχικά καθεστώτα ή εξαναγκάζονται σε μετανάστευση υπό τον κίνδυνο των ιμπεριαλιστικών πολέμων, αποτελεί πλέον κοινό τόπο ότι βρίσκονται ως τα εξιλαστήρια θύματα απόδοσης ευθυνών για την ανεργία, την ανασφάλεια, την αύξηση της εγκληματικότητας και την αποδόμηση κάθε έννοιας κοινωνικής δικαιοσύνης· οι μετανάστες, λοιπόν, υπεύθυνοι για τα συμπτώματα και τις συνέπειες μιας πολιτικής που υπηρέτησε πρόθυμα τη νεοφιλελεύθερη «πορεία» της ανταγωνιστικότητας των αγορών εκκολάπτοντας τις κοινωνικές ανισότητες, ενώ τώρα έχει παραδοθεί άνευ όρων για την περίθαλψή της στους νόμους ενός Μνημονίου που ελέγχεται από τις τράπεζες και τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς;
Σαφώς και όχι, αλλά οι ενδελεχείς κυρίαρχες προσπάθειες ηθικής και κοινωνικής νομιμοποίησης για την εφαρμογή πιο σκληρών θεσμικών πλαισίων μέσω της εθνικής και λαϊκής συναίνεσης στρέφουν σταδιακά την υπάρχουσα κοινωνική οργή προς την αναγκαιότητα της «εθνικής σωτηρίας» και την επίκληση συναφών λόγων που εξυμνούν το έθνος και την πατρίδα. Συνεπώς, για να θυμηθούμε τα λόγια του Hobsbawm, «όταν η κοινωνία αποτύχει, το έθνος εμφανίζεται ως η υπέρτατη εγγύηση». Και η εγγύηση αυτή φαίνεται να συνιστά από τη μία ένα μέσο που λειτουργεί ενισχυτικά για την όξυνση ρατσιστικών ή ακόμα και εγκληματικών δράσεων, ενώ παράλληλα συσπειρώνει την κοινή γνώμη γύρω από την ανάγκη περισσότερης αστυνόμευσης και καταστολής για την αντιμετώπισή τους. Είναι προφανές ότι αυτό αντανακλά ένα φαύλο κύκλο αντιφάσεων.

Η αυξητική ένταση των φασιστικών επιθέσεων και των οργανωμένων πλέον πογκρόμ εναντίον μεταναστών σε διάφορες περιοχές της χώρας, αλλά ιδιαίτερα στο κέντρο της Αθήνας, σε συνδυασμό με την πολιτική νομιμοποίηση που έλαβε στις πρόσφατες δημοτικές/περιφερειακές εκλογές η μέχρι τώρα παράνομη – θεωρητικά τουλάχιστον – φασιστική πολιτική οργάνωση της «Χρυσής Αυγής», είναι ενδεικτική της εθνικιστικής αυτής αναδίπλωσης και του πολιτικού αποπροσανατολισμού της κοινωνίας. Παράλληλα, όμως, διαφωτίζει και την ανάπτυξη μιας κοινωνικής πραγματικότητας που έχει αντιστρέψει εν μέρει τις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης και απελευθέρωσης σε συρρίκνωση των δημοκρατικών δικαιωμάτων, αδιάλειπτο τρόμο και φόβο, που διαπερνά όλες τις πτυχές της ζωής και εξελίσσεται σε έξαρση μιας πρωτόγνωρης εγκληματικής βίας με ξεκάθαρο ρατσιστικό ορόσημο.

Ουδέποτε μέσα στο ιστορικό συνεχές το νοσηρό μίσος και οι εγκληματικές του απολήξεις δεν αποτέλεσαν συστατικά εγγενή στοιχεία μιας κοινωνικής οργάνωσης θεμελιωμένης σε ένα σύνολο συμμετοχικών αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών με ουσιαστικά α-ταξικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα, αποκτούσαν και αποκτούν ζωτική σημασία σε κοινωνίες με επικρατούσες τις διαρκώς διευρυνόμενες ταξικές αντιθέσεις, τους ποικίλους κοινωνικούς αποκλεισμούς που τροφοδοτούν προκαταλήψεις, στερεότυπα και ανισωτικές διαφοροποιήσεις. Ακόμα, βέβαια, και σε αυτές τις συνθήκες (που εντείνονται χαρακτηριστικά σήμερα), δυναμώνουν οι συλλογικές μορφές αντίστασης και πάλης· συλλογικότητες, οι οποίες πάντα διαμορφώνονται, αναπροσαρμόζονται και δρουν κριτικά ζωογονώντας καθοριστικούς πυρήνες αμφισβήτησης, δράσης και αγώνα στα πεδία κοινωνικών διεκδικήσεων. Και ο αγώνας αυτός δεν διακρίνει τις συνέπειες από τη γενικευμένη επίθεση στα κοινωνικά και εργασιακά κεκτημένα ως αιτιατά, «γεννήματα» διαφορετικών αιτιών, αλλά εργάζεται στη βάση της διαλεκτικής σύνδεσης τους με την καθολική συστημική κρίση. Γι' αυτό έχει ήδη λειτουργήσει αποδυναμωτικά για την πραγμάτωση των διαβρωτικών (για όλη την κοινωνία) κυβερνητικών μέτρων και αντίστοιχων νομικών σχεδίων. Επιπρόσθετα, όμως έχει συμβάλλει θετικά στην κατεύθυνση της πάλης για αλληλεγγύη μεταξύ όλων των ανθρώπων και για την ισότητα στη διαφορετικότητα. Αυτά τα δυναμικά εργαλεία και οι νεοσύστατες πολυπληθείς λαϊκές συνελεύσεις ας «οπλίζουν» τη μαχητική μας επιμονή για τον άνθρωπο *πάνω* από τα κέρδη και *έξω* από τα σύνορα που αυτά χαράζουν… ■

---

[1] Giroux, H.A. (1994). *Disturbing Pleasures: Learning popular culture* (p.58).

[2] Η εγκαθίδρυση της πολυεπίπεδης ηγεμονίας των κυρίαρχων τάξεων διαχρονικά συνδέεται άρρηκτα με την εκλογίκευση επενδυμένων συμφερόντων καθώς και τη μεταχείριση και την επιλεκτική επεξεργασία ιδεών, αξιών και ιστορικών εννοιών. Στοχεύοντας σε «ουδέτερες κοινωνικές αναπαραστάσεις» μέσα από την ανάπτυξη, την αναπαραγωγή και την καθιέρωση της ιδεολογίας τους, η γλώσσα και οι νοηματοδοτήσεις της προσφέρουν το πιο χρήσιμο εργαλείο. Εξάλλου, όπως εύγλωττα θα σημειώσει και ο J. Derrida, «δεν υπάρχει ρατσισμός χωρίς μια γλώσσα».

[3] Γρόλλιος, Γ. (2008). *Κοινωνική Δικαιοσύνη και Δημόσια Παιδαγωγική*. Ανακοίνωση στο 5ο Επιστημονικό Συνέδριο Ιστορίας της Εκπαίδευσης με θέμα «Εκπαίδευση και Κοινωνική Δικαιοσύνη», Πανεπιστήμιο Πατρών, 3-5 Οκτωβρίου 2008.

Χαμένος κόσμος

George Monbiot

Νομίζεις ότι συζητάς για τεχνολογίες και γρήγορα ανακαλύπτεις ότι συζητάς ιδεολογικά συστήματα. Η μάχη ανάμεσα στους οικολόγους σχετικά με το πώς ή αν θα παρέχεται ενέργεια στο μέλλον είναι η κωδικοποίηση ενός μεγαλύτερου ερωτήματος: ποιοι είμαστε, ποιοι θέλουμε να γίνουμε, πώς θέλουμε να εξελιχθεί η κοινωνία. Μπροστά σε αυτές τις ανησυχίες, τα τεχνικά ζητήματα – κόστος ανά ώρα μεγαβάτ, συγκέντρωση άνθρακα στην ατμόσφαιρα, καρκίνοι ανά sievert – έχουν λίγη σημασία. Επιλέγουμε την τεχνολογία – ή την απουσία της – σύμφωνα με ένα σύνολο πεποιθήσεων· πεποιθήσεις που τις περισσότερες φορές δεν ελέγχουμε επαρκώς.

Η θέση ενάντια στην εγκατάλειψη της πυρηνικής ενέργειας, για παράδειγμα, είναι απλή: θα αντικατασταθεί είτε από ορυκτά καύσιμα είτε, εναλλακτικά, από ανανεώσιμες πηγές οι οποίες θα πρέπει, προηγουμένως, να αντικαταστήσουν τα ορυκτά καύσιμα. Σε κάθε περίπτωση, τα αέρια του θερμοκηπίου, οι καταστροφές, οι ανθρώπινοι θάνατοι και οι τραυματισμοί θα αυξηθούν.

Η θέση ενάντια στη μείωση παροχής ηλεκτρισμού είναι εξίσου σαφής. Για παράδειγμα, η αναφορά του Zero Carbon Britain που εκδόθηκε από το Κέντρο Εναλλακτικής Τεχνολογίας ζητά 55% μείωση στη συνολική ζήτηση για ενέργεια μέχρι το 2030: ένας στόχος που ένθερμα υποστηρίζω. Προβλέπει, επίσης, σχεδόν διπλασιασμό στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.[1] Ο λόγος είναι ότι ο πιο βιώσιμος τρόπος απεξάρτησης των μεταφορών και της θέρμανσης από τον άνθρακα είναι η αντικατάσταση των ορυκτών καυσίμων από ηλεκτρική ενέργεια με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Αν κόψουμε την ηλεκτρική παροχή είμαστε εγκλωβισμένοι στο πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Αν κλείσουμε τους πυρηνικούς αντιδραστήρες, πρέπει να δεχτούμε μια μεγαλύτερη εξάπλωση των ανανεώσιμων πηγών από αυτή που προτείνεται. Δεδομένων των αντιδράσεων του κόσμου στην αύξηση των αιολικών πάρκων και των νέων ηλεκτρικών γραμμών, αυτό θα είναι δύσκολο.

Η ερώτηση για τα πυρηνικά οδηγεί τη σκέψη στο ζήτημα της ηλεκτρικής ενέργειας. Η απεξάρτηση της οικονομίας από τον άνθρακα συνεπάγεται αύξηση των υποδομών. Οι υποδομές είναι άσχημες, καταστροφικές και ελέγχονται από απομακρυσμένες κυβερνήσεις κι εταιρείες. Αυτό διχάζει καθώς η ίδια κοσμοθεώρηση μας λέει ότι πρέπει να μειώσουμε τις εκπομπές, να υπερασπιστούμε τα τοπία μας και να αντισταθούμε τόσο στο κράτος όσο και στις μεγάλες επιχειρήσεις. Οι τέσσερις αυτοί στόχοι έρχονται σε αντίθεση.

Αλλά ακόμη κι αν δεχτούμε την επέκταση των υποδομών, το τεχνοκρατικό όραμα του υπολογισμού του άνθρακα, που έχω υποστηρίξει, είναι και πάλι προβληματικό. Το πρόβλημα είναι ότι επιδιώκει να εξυπηρετήσει ένα σύστημα που δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί: ένα σύστημα που απαιτεί διαρκή οικονομική ανάπτυξη. Θα μπορούσαμε, όπως το Zero Carbon Britain προβλέπει, να έχουμε απεξαρτηθεί από τον άνθρακα μέχρι το 2030. Η ανάπτυξη, τότε, θα απαιτήσει ότι θα πρέπει να απεξαρτηθούμε ξανά από την αρχή έως το 2050, το 2070 και ούτω καθεξής

Η παραπάνω λύση θα είχε νόημα μόνον αν η οικονομία οδηγηθεί σε μια σταθερή κατάσταση. Αλλά όσο πιο συγκεκριμένο γίνεται το όραμα, τόσο πιο μακρινό μοιάζει. Η σταθερή οικονομία θα ήταν πολιτικά δυνατή μόνο αν κατορθώσουμε να πειστούμε να σταματήσουμε την αρπαγή. Αυτό, με τη σειρά του, θα ήταν εφικτό μόνο αν αισθανόμασταν πιο ασφαλείς. Αλλά ο παγκόσμιος ανταγωνισμός και τα πλήγματα που προκαλεί στις συντάξεις, την κοινωνική πρόνοια, τις δημόσιες υπηρεσίες και τη σταθερή απασχόληση κάνει τους ανθρώπους λιγότερο ασφαλείς, προτρέποντας να αρπάξουμε για τους εαυτούς μας όσα περισσότερα μπορούμε.

Αν αυτό το όραμα φαίνεται απίθανο, ας δούμε τις εναλλακτικές λύσεις. Στην τελευταία έκδοση του εξαιρετικού περιοδικού του «The Land», ο Simon Fairlie απαντά οργισμένα στην επισήμανσή μου ότι πρέπει να λάβουμε υπόψη τη βιομηχανία στην επιλογή των πηγών ενέργειας.[2] Το άρθρο του αναδεικνύει ένα αξιοπρόσεκτο πρόβλημα που σπάνια δίνουμε σημασία: ότι οι περισσότεροι από εκείνους που υποστηρίζουν μια αυτάρκη και αυτόνομη οικονομία βασισμένη στην αγροτική παραγωγή δεν έχουν μεριμνήσει για τις κατασκευές. Δεν μιλάω για το μηνιαίο ένθετο σκουπίδι των Financial Times «How to Spend It».

»

Μιλώ για την ενέργεια που απαιτείται για να φτιάξουμε τούβλα, γυαλί, μεταλλικά εργαλεία και σκεύη, υφάσματα (εκτός από τα χειροποίητα μάλλινα που προτείνει να φοράμε ο Fairlie), κεραμικά και σαπούνι: πράγματα που σχεδόν ο καθένας βλέπει ως στοιχειώδεις αναγκαιότητες.

Άνθρωποι σαν τον Fairlie πραγματικά προτείνουν ότι μπορούμε να κάνουμε χωρίς αυτά; Αν όχι, τι πηγές ενέργειας προτείνουν να χρησιμοποιούμε; Οι ξυλάνθρακες για άλλη μια φορά θα φέρουν τη βιομηχανία σε άμεσο ανταγωνισμό με τη γεωργία, θα συνεισφέρουν στην εξάπλωση της πείνας και θα εξασφαλίσουν ότι τα προϊόντα που κατασκευάζονται προορίζονται για τους πολύ πλούσιους. (Θυμηθείτε, όπως ο E.A. Wrigley υπογραμμίζει, ότι το ήμισυ της έκτασης της Μεγάλης Βρετανίας θα μπορούσε να παράγει αρκετό κάρβουνο για να κατασκευαστούν 1,25 εκατ. τόνοι σιδερόβεργες – ένα κλάσμα της τρέχουσας ζήτησης – και τίποτε παραπάνω).[3] Μια ειλικρινής οικολογία πρέπει να εξηγήσει ποια προϊόντα πρέπει να εξακολουθήσουν να κατασκευάζονται, ποια όχι και ποιες πηγές ενέργειας θέλουμε για αυτές τις κατασκευές.

Υπάρχει ένα μεγαλύτερο πρόβλημα εδώ: ακόμη κι αν συμπεριλάβουμε κάποιες κατασκευές, αλλά οραματιζόμαστε, όπως ο Fairlie, μια μαζική συρρίκνωση κι επιστροφή σε μια οικονομία βασισμένη στη γη, πώς θα πάρουμε τον κόσμο με το μέρος μας; Πού είναι η διάθεση του κόσμου για μια τέτοια μετάβαση;

Μια τρίτη ομάδα προσπαθεί να αποφύγει τέτοιου είδους αντιφάσεις προβλέποντας ότι το πρόβλημα θα λυθεί με την κατάρρευση του συστήματος: η καταστροφή είναι η σωτηρία μας. Η οικονομική κατάρρευση, ισχυρίζονται, επίκειται και θα είναι εξιλεωτική. Πιστεύω ότι αυτό είναι λάθος και από τις δύο απόψεις.

Την τελευταία βδομάδα συνέβη κάτι εκπληκτικό: ο Fatih Birol, επικεφαλής οικονομολόγος του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας, αποκάλυψε ότι έχουμε φτάσει στο σημείο καμπής στην παραγωγή πετρελαίου (peak oil). «Πιστεύουμε ότι η παραγωγή αργού πετρελαίου έχει ήδη φτάσει στο σημείο καμπής από το 2006».[4] Αν αυτό είναι αλήθεια, πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα θυμωμένοι με το Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας. Το 2005 ο εκτελεστικός διευθυντής του αποκαλούσε αυτούς που είχαν προβλέψει ότι φτάνουμε στο σημείο καμπής «καταστροφολόγους».[5] Μέχρι το 2008 (δύο χρόνια μετά το χρονικό σημείο που ισχυρίζεται ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας ότι φτάσαμε στην καμπή), ο οργανισμός συνέχισε να αποκλείει την πιθανότητα να συμβεί.[6, 7]

Αλλά αυτό θέτει ένα νέο ερώτημα σε εμάς τους οικολόγους: γιατί η παγκόσμια οικονομία δεν έχει καταρρεύσει, όπως είχαμε προβλέψει; Όντως ταρακουνήθηκε, αλλά κυρίως για άλλους λόγους. Τώρα η παγκόσμια ανάπτυξη επιστρέφει για να πάρει εκδίκηση: έφτασε το 4,6% τον περασμένο χρόνο[8] και το ΔΝΤ προβλέπει σχεδόν το ίδιο για το 2011 και το 2012.[9] Ο λόγος, όπως ο Birol προσπάθησε να εξηγήσει, είναι ότι το φυσικό αέριο και η άμμος πετρελαίου ήδη καλύπτουν το κενό. Όχι μόνο φαίνεται ότι η οικονομία είναι πιο ανθεκτική στα ενεργειακά σοκ από όσο θεωρούσαμε, αλλά και το αποτέλεσμα αυτών είναι αύξηση κι όχι μείωση της περιβαλλοντικής καταστροφής.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε δεν είναι ότι έχουμε λίγα ορυκτά καύσιμα αλλά πολλά. Καθώς το πετρέλαιο μειώνεται, οι οικονομίες θα στραφούν στην άμμο πετρελαίου, το αέριο και τον άνθρακα· καθώς ο εύκολα προσβάσιμος άνθρακας θα μειώνεται, θα στραφούν σε πολύ βαθιά κοιτάσματα (με χρήση υπόγειας αεριοποίησης για να τα εκμεταλλευτούν) και στο μεθάνιο. Το ίδιο πιθανόν να ισχύει για όλα τα μεταλλεύματα: θα τα βρίσκουμε, αλλά για να τα εκμεταλλευτούμε θα καταστρέφουμε το μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας του πλανήτη. Έχουμε πολλές μη ανανεώσιμες πηγές όλων των ειδών για να συμπληρώσουμε τα λείψανα των ανανεώσιμων: δάση, έδαφος, ψάρια, φρέσκο νερό, καιρός. Η κατάρρευση θα έρθει κάποια μέρα, αλλά όχι πριν πάρουμε τα πάντα μαζί μας.

Κι αν ακόμη είχαμε μια άμεση οικονομική καταστροφή, δεν είναι σίγουρο ότι το αποτέλεσμα θα ήταν μείωση της καταστροφικής μας δυνατότητας. Στην ανατολική Αφρική, για παράδειγμα, έχω δει πως, όταν οι προμήθειες παραφίνης και κηροζίνης διακόπτονται, ο κόσμος δεν σταματά να μαγειρεύει: κόβουν περισσότερα δέντρα. Η ιστορία δείχνει ότι όπου έχει παρουσιαστεί μεγάλης κλίμακας κατάρρευση, μετά αναλαμβάνουν οι ψυχοπαθείς. Αυτό είναι δύσκολα συμβατό με μια λογική χρήση των φυσικών πόρων.

Με άλλα λόγια, όλοι εμείς στο περιβαλλοντικό κίνημα – είτε προτείνουμε διευθέτηση, ριζική συρρίκνωση ή κατάρρευση – είμαστε χαμένοι, Κανένας μας δεν έχει μια πειστική θέση για το πώς η ανθρωπότητα θα φύγει από αυτή την κατάσταση. Καμιά από τις λύσεις που έχουμε επιλέξει δεν σταματά το έργο της καταστροφής του πλανήτη. Ελπίζω ότι με την παρουσίαση του προβλήματος βοηθώ να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα πιο λογικά, να εγκαταλείψουμε τις μαγικές θεωρίες και να δούμε τις αντιφάσεις που αντιμετωπίζουμε. Αλλά ακόμα και αυτό μπορεί να είναι μια υπερβολική απαίτηση. ■

---

[1] http://www.zerocarbonbritain.com/

[2] http://www.thelandmagazine.org.uk/articles/thanks-george-no-thanks-1

[3] EA Wrigley, 2010. Energy and the English Industrial Revolution, pages 16 and 17. Cambridge University Press.

[4] http://www.abc.net.au/catalyst/oilcrunch/

[5] Claude Mandil, 2005. Foreword to Resources to Reserves: Oil and Gas Technologies for the Energy Markets of the Future, page 3. International Energy Agency, Paris.

[6] Στην έκθεσή του το 2007 ο οργανισμός αναφέρει: «οι παγκόσμιοι ενεργειακοί πόροι κρίνονται επαρκείς για την κάλυψη της προβλεπόμενης αύξησης της ζήτησης το 2030». Δεν λέει τίποτα για το τι συμβαίνει μετά από αυτό το σημείο. World Energy Outlook 2007, σελίδα 43. IEA, Παρίσι.

[7] Στην αναφορά του 2008 λέει ότι «παρόλο που η παραγωγή πετρελαίου συνολικά δεν αναμένεται να φτάσει στο σημείο καμπής πριν το 2030, η παραγωγή συμβατικού πετρελαίου ... προβλέπεται να σταθεροποιηθεί προς το τέλος της προβλεπόμενης περιόδου». Αυτή ήταν η πρώτη φορά που ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας προβλέπει την κορύφωση της παραγωγής συμβατικού πετρελαίου. Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας, 2008. World Energy Outlook 2008, σελίδα 103. IEA, Paris.

[8] https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html

[9] IMF, April 2011. World Economic Outlook. http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf

Ψηφιακή ταυτότητα και άμεση δημοκρατία

Αλέξανδρος Σχισμένος

Έχω την πεποίθηση πως οι επόμενες γενιές θα αντιμετωπίσουν την εμφάνιση του internet όχι σαν τεχνολογική επανάσταση, αλλά σαν οντολογική. Οντολογική επανάσταση ίσως μοιάζει κατάχρηση των όρων, αλλά εννοώ την ανάδυση όχι απλώς ενός νέου τύπου όντος (την ψηφιακή πληροφορία, bit) αλλά ενός νέου επιπέδου πραγματικότητας, αν χωρίσουμε σχηματικά την πραγματικότητα σε επίπεδα και εντελώς απλοϊκά σε ένα επίπεδο υποκειμενικό και ένα αντικειμενικό.

Ο διαδικτυακός κόσμος δημιουργεί, στο βαθμό που αναφερόμαστε στην ανθρώπινη υποκειμενικότητα, ένα εντελώς καινούργιο αντικειμενικό πεδίο αντανάκλασης και επένδυσής της. Η σφαίρα του internet αποτελεί μία αντικειμενικότητα, της οποίας ωστόσο η εμφάνιση δεν προσομοιάζει καθόλου στο υλικό της θεμέλιο. Δηλαδή, αυτό που βλέπουμε και μεταφέρουμε μέσω του διαδικτύου, η σημασιακή πληροφορία, είναι κάτι τελείως διαφορετικό από την υλική της διάσταση, το ηλεκτρονικό σήμα – byte. Τόσο μάλιστα διαφορετικό ώστε δεν μπορούμε να τη θεωρήσουμε ως την επιφάνεια ενός υλικού βάθους, όπως π.χ. η επιφάνεια, μορφή ενός κτηρίου στηρίζεται στις κλειδώσεις του σκελετού του και παραπέμπει αμέσως ή εμμέσως σε αυτό.

Ό,τι εμφανίζεται στην οθόνη αποτελεί ένα εικονοποιημένο νόημα ξεκάθαρα αυτόνομο ως προς τη μορφή και το περιεχόμενό του, ως προς τη σημασία του εν τέλει. Αποτελεί δε στοιχείο ενός ψηφιακού κόσμου, ο οποίος συντίθεται και συνθέτει αυτό το ενδιάμεσο του υποκειμενικού και αντικειμενικού επίπεδο πραγματικότητας, που διαθέτει ειδικές ιδιότητες και εφαρμογές. Τα ειδολογικά λοιπόν χαρακτηριστικά του ψηφιακού κόσμου, του διαδικτύου, έχουν να κάνουν καταρχάς με έναν κόσμο όπου η οπτικότητα κυριαρχεί έναντι της παντελώς απούσας απτικότητας, όπου τα αντικείμενα παρουσιάζονται αποκλειστικά ως φαινόμενα και όπου η ίδια η κοινωνικο-ιστορική διάσταση αποτελεί σημείο αναφοράς και όχι οντολογικό θεμέλιο. Δηλαδή, ένας κόσμος σχεδόν άχρονος, σχεδόν πλατωνικός, μία σχεδόν πνευματική διάσταση η οποία δεν μεσεύεται από την ύλη, ενώ ταυτόχρονα κατέχει αντικειμενική υπόσταση ανεξάρτητη από την υποκειμενικότητα.

Η ανάδυση του εικονικού κόσμου στο κοινωνικό μάγμα συνεπιφέρει την ανάδυση μίας νέας επένδυσης της ανθρώπινης υποκειμενικότητας, ενός όντος ασωματικού και επινοημένου από το υπαρκτό υποκείμενο του οποίου ταυτόχρονα αποτελεί μία ιδεατή σκιά και μία επιλεγμένη αναπαράσταση. Η ψηφιακή ταυτότητα του κάθε χρήστη είναι ήδη μία πολλαπλότητα, είναι μία συνειδητή σύνθεση του υποκειμένου που εδράζεται κυρίως στην αυτοεικόνα του, στον εαυτό που ο ίδιος επιλέγει να συνθέσει από τα σπαράγματα της προσωπικής του ύπαρξης. Δημιουργεί μία ψηφιακή σκιά, ένα «εγώ» απαλλαγμένο από τη σωματικότητα και από τους περιορισμούς που αυτή θέτει. Προσφέρεται ως ένα πεδίο απόλυτης ελευθερίας ανασύνθεσης και ως τέτοιο αντανακλά τα στοιχεία που το ίδιο το υποκείμενο αναγνωρίζει ή επινοεί ως σημαίνοντα στοιχεία της κοινωνικής του εικόνας, με διαρκή αναφορά στον Άλλο, δίχως τον κίνδυνο που η υλική παρουσία του Άλλου θέτει. Το ψηφιακό ον έτσι τίθεται ως μία άπειρη αντανάκλαση του υποκειμένου στην εικονική αντικειμενικότητα, όχι πλέον ως αντικείμενο, αλλά ως φαντασιακή απεικόνιση. Οι όροι αλήθειας είναι διαρκώς μεταβλητοί.

Οι κοινότητες που δημιουργούνται κατ' αυτόν τον τρόπο είναι κοινότητες που συντίθεται στη βάση της επιλογής και της ελεύθερης αναγνώρισης. Τα σύνορα των κοινοτήτων δεν είναι εξωτερικά ως προς τις κοινότητες, όπως στον πραγματικό κόσμο, ούτε τίθενται από οποιαδήποτε κοινωνικο-ιστορική «αναγκαιότητα». Είναι σύνορα γούστου, που υπερβαίνουν κάθε γνωστό διαχωρισμό εκτός των διαχωρισμών που το ίδιο το άτομο θέτει όταν αναγνωρίζει τον εαυτό του ως αυθύπαρκτο. Αυτό δεν οδηγεί σε ένα χάος αλλά αντιθέτως σε μία ασυνείδητη διαρκή αυτοθέσμιση των κανόνων του κάθε διαδικτυακού τόπου. Ακριβώς η συνειδητή επιλογή και η απουσία εξωτερικής αναγκαιότητας καθιστά τους κανόνες αυτούς ταυτόχρονα αυθαίρετους και σεβαστούς.

Τουτέστιν, η παραβατικότητα στο internet είναι ακριβώς η μη αναγνώριση του απολύτως ελεύθερου τύπου συγκρότησής του. Ο παράνομος δεν είναι ο χάκερ που γκρεμίζει firewalls, αλλά η εκάστοτε επίσημη εξουσία που προσπαθεί να θέσει τύπους λογοκρισίας. Αυτή είναι η εξαίρεση. Κάθε προσπάθεια γκρεμίσματος των εμποδίων λογοκρισίας δεν είναι άρνηση, αλλά αντιθέτως, κατάφαση του πραγματικού χαρακτήρα του μέσου, ο οποίος είναι η αδιάκοπη, ελεύθερη ροή πληροφοριών. Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο αποτυγχάνουν συνεχώς οι απόπειρες ελέγχου της ροής, γι' αυτό τίποτε δεν μένει ουσιαστικά κρυμμένο, γιατί η απόκρυψη και η λογοκρισία είναι μέθοδοι που έρχονται σε ριζική αντίθεση με τη φύση του διαδικτύου.

Οι παραπάνω επισημάνσεις θα μπορούσαν να παρεξηγηθούν ως η περιγραφή της απομόνωσης του υπαρκτού υποκειμένου από το κοινωνικό ιστορικό του περιβάλλον ή ως η περιγραφή συγκρότησης ενός νέου σολιψισμού. Ωστόσο, ούτε σολιψιστικός, ούτε απομονωμένος είναι ο κόσμος του διαδικτύου. Από τη μία, είναι σαφές πως οι εικονικές του αναφορές αντανακλούν συμπεριφορές και τάσεις που εντοπίζονται και στην κοινωνική πραγματικότητα. Αυτή είναι η μία πλευρά του νομίσματος, η αντανάκλαση της πραγματικής ζωής στην οθόνη. Από την άλλη όμως πλευρά, φέτος αντιληφθήκαμε πως η διάδραση έχει δύο δρόμους. Από τα wikileaks μέχρι τις αραβικές εξεγέρσεις, βιώσαμε μία «εισβολή» του διαδικτύου στην ιστορία, κατά τρόπο που κινήσεις που εμφανίζονται καταρχάς στο διαδίκτυο αναπαράγονται και μεταφέρονται στον πραγματικό κόσμο. Και μάλιστα κατά τρόπο εμφατικό, όταν η ελευθερία επικοινωνίας και διάδρασης έρχονται σε σύγκρουση με ένα καθεστώς λογοκρισίας και σκοταδισμού. Δεν είναι τυχαίο πως στον αραβικό κόσμο το facebook απέκτησε μια απελευθερωτική διάσταση δίπλα στην αποχαυνωτική, ακριβώς επειδή υπέβαλε τρόπους ελεύθερης επικοινωνίας σε μία κοινότητα στεγανών, κλειστών φαντασιακών σημασιών. Το ψηφιακό υποκείμενο, απαλλαγμένο, όπως είπαμε, από το βάρος της σωματικότητας, γνώρισε τις σημασίες της ελευθερίας ως ατομικότητα. Η έκπληξη είναι πως το πραγματικό άτομο βγήκε στο δρόμο και έθεσε τη σωματικότητά του σε άμεσο κίνδυνο και με τεράστιο κόστος ακριβώς για να υπερασπιστεί αυτές τις σημασίες. Είναι σάμπως το μικρόβιο της ελευθερίας να μεταδόθηκε ηλεκτρονικά. Είναι ακριβώς τα νέα οντολογικά χαρακτηριστικά της αδιάκοπης επικοινωνίας και της μη υλικής αντικειμενικότητας τα οποία απελευθέρωσαν το άτομο από τις αναγκαιότητες των υλικών ταυτοτήτων. Έτσι γκρεμίστηκαν τα θεμέλια συγκρότησης του ανήκειν ως θεμέλια υλικά και αναδύθηκαν νέα στοιχεία συγκρότησης, αμιγώς φαντασιακά.

Το κάλεσμα των πλατειών άρχισε μέσα από ψηφιακά μηνύματα και ξεπέρασε την ψηφιακότητα δίχως κόπο ή κόστος, δίνοντας ακόμη μία μορφή στο πνεύμα της ελευθερίας, πραγματώνοντας την άμεση δημοκρατία στον κόσμο της κοινωνικής πραγματικότητας. Τα άτομα που κατέβηκαν στην πλατεία, καταρχάς στη βάση μιας ψηφιακής συμφωνίας και επικοινωνίας, συναντήθηκαν και στο διαδίκτυο, δίχως να χρειάζεται μία ιδεολογική βάση συγκρότησης που να εξασφαλίζει την παρουσία του καθενός

Τουτέστιν, η παραβατικότητα στο internet είναι ακριβώς η μη αναγνώριση του απολύτως ελεύθερου τύπου συγκρότησής του. Ο παράνομος δεν είναι ο χάκερ που γκρεμίζει firewalls, αλλά η εκάστοτε επίσημη εξουσία που προσπαθεί να θέσει τύπους λογοκρισίας.

σε έναν ιδεολογικά οριοθετημένο χώρο. Αντιθέτως, υπήρξε μία διεκδίκηση και εγκαθίδρυση του δημόσιου χώρου ελεύθερη και συνειδητή. Από τη στιγμή που ο δημόσιος χώρος αναδύθηκε κοινωνικά, όλα φάνηκαν πιο απλά. Από τη στιγμή που μιλάμε για υποκείμενα που νιώθουν αυτάρκη και ελεύθερα, καμία εκπροσώπηση δεν θα μπορούσε να ριζώσει. Το απρόσωπο πλήθος ή η μάζα δεν είναι έννοιες που αρμόζουν σε μία ελεύθερη επικοινωνία ατομικοτήτων, αντιθέτως όλοι βλέπουμε μία άπειρη δικτύωση συλλογικών ατόμων. Κόμβοι επικοινωνίας και «πλατφόρμες» πράξης δημιουργήθηκαν ελεύθερα και η ατομικότητα μπορεί να συμμετέχει ελεύθερα όπου θέλει, ακριβώς γιατί η επιθυμία και η συνειδητή επιλογή μπήκαν στο επίκεντρο έναντι του καθήκοντος και της μεταφυσικής αναγκαιότητας. Αυτόνομη ατομικότητα, ανακλαστική στοχαστικότητα, δημόσιος ελεύθερος χώρος, το συλλογικό άτομο εν συντομία, αναδύθηκαν από τα σπλάχνα μίας κοινωνίας όπου δεσπόζει το κυρίαρχο φαντασιακό της ετερονομίας, εκτός και ενάντια σε αυτό. Το γεγονός ότι αυτό το πνεύμα της ελευθερίας απλώθηκε σαν φλόγα σε ευρύτατα κομμάτια της κοινωνίας, αποδεικνύει ότι η άμεση δημοκρατία είναι σχεδόν ο φυσικός τρόπος θέσμισης, όταν το υποκείμενο είναι η ελεύθερη συλλογική ατομικότητα. Αποδεικνύει επίσης πως ο τρόπος ελεύθερης δικτύωσης του ψηφιακού κόσμου είναι μία αντανάκλαση ήδη υπαρκτών κοινωνικών τρόπων δικτύωσης που μέχρι τώρα απλώς έμεναν απομονωμένοι.

Όλες οι εξειδικεύσεις και επισημάνσεις και συνέπειες του τεράστιου αυτού γεγονότος που ονομάζεται συνέλευση Συντάγματος μένουν να γίνουν εκεί, στον υπαρκτό τόπο, στο κέντρο της μητρόπολης. Και από εκεί, ταυτόχρονα παντού, σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο. ■

Οι Δίκαιοι

Συνέντευξη με το **Σάββα Στρούμπο**

Μια εκπληκτική παράσταση ανέβηκε φέτος από την ομάδα **Σημείο Μηδέν.** Πρόκειται για το έργο του μεγάλου γάλλου συγγραφέα Αλμπέρ Καμύ και συγκεκριμένα για το θεατρικό «Οι Δίκαιοι». Ο Καμύ διερευνά τα κίνητρα και τις εσωτερικές συγκρούσεις μιας ομάδας επαναστατών, οι οποίοι σχεδιάζουν και πραγματοποιούν τη δολοφονία του μεγάλου Δούκα Σέργιου, θείου του Τσάρου στη Μόσχα το 1905.

Μετά τη μεγάλη του επιτυχία το έργο θα ανεβεί και τη νέα χρονιά στο Χώρο Ιστορικής Μνήμης Κοραή 4, από τις 20 Οκτωβρίου.

Το περιοδικό Βαβυλωνία έκανε μια συζήτηση με το Σάββα Στρούμπο, μέλος της ομάδας «Σημείο Μηδέν», μεταφραστή του έργου και σκηνοθέτη της παράστασης.

Στην παράσταση παίζουν: Μαρία Αθηναίου, Ελεάνα Γεωργούλη, Ρόζα Προδρόμου, Σάββας Στρούμπος, Μιλτιάδης Φιορέντζης.

Πού στηρίζεται ένα κίνημα εξέγερσης; Στην αγάπη για τη ζωή και κατ' επέκταση στον άνθρωπο ή στην αγάπη για τη δικαιοσύνη; «Αρνούμαι να εντείνω τη σημερινή αδικία στο όνομα μιας μελλοντικής δικαιοσύνης», θα πει ο Καλιάγιεφ. Υπάρχουν ιστορικές αναγκαιότητες που υπερβαίνουν την ζωή;

Πιστεύω πως ένα κίνημα εξέγερσης ξεκινά όχι ακριβώς από την αγάπη, αλλά από την *ανάγκη* για δικαιοσύνη και κατ' επέκταση από την *ανάγκη* για έναν αξιοπρεπή τρόπο ζωής. Τα στρώματα της κοινωνίας που υφίστανται πολλαπλές και ποικίλες μορφές εκμετάλλευσης εξεγείρονται ακριβώς γι' αυτό: διεκδικούν το ίδιο το δικαίωμά τους στη Ζωή. Οι τρόποι πολλοί: εκτείνονται από τις μορφές του κλασικού εργατικού κινήματος, μέχρι τα αντιπολεμικά, περιβαλλοντικά, αντιρατσιστικά, νεολαιίστικα κλπ. κινήματα, όπως και απ' όλες τις άλλες – ίσως άγνωστες μέχρι τώρα – κινηματικές μορφές που κυοφορεί και γεννά το κοινωνικό σώμα στις στιγμές της κρίσης. Πιστεύω, όμως, πως από την ανάγκη για Ζωή, οδηγούμαστε »

«Το πρόβλημα, όμως, βρίσκεται ακριβώς εδώ: στο πώς συμβαδίζει η αγάπη για τον Άνθρωπο με την αναγκαιότητα να στερήσει ο επαναστάτης μια ή περισσότερες ανθρώπινες ζωές, όταν η κοινωνικο-ιστορική αναγκαιότητα προτάσσει κάτι τέτοιο»

άμεσα στην αγάπη για τη Ζωή και κατ' επέκταση στην αγάπη για τον Άνθρωπο. Ιδιαίτερα από την πλευρά εκείνων που επιλέγουν να αυτοπροσδιοριστούν ως *επαναστάτες*, όπως στην περίπτωση των «*Δικαίων*», το πρόταγμα ενός ανθρώπου ελεύθερου από «θεούς και αφέντες», όπως θα μας πει ο Στεπάν, αποτελεί αρχή ύψιστης σημασίας για να στηρίξουν μια ζωή γεμάτη αγώνες και θυσίες.

Το πρόβλημα, όμως, βρίσκεται ακριβώς εδώ: στο πώς συμβαδίζει η αγάπη για τον Άνθρωπο με την αναγκαιότητα να στερήσει ο επαναστάτης μια ή περισσότερες ανθρώπινες ζωές, όταν η κοινωνικο-ιστορική αναγκαιότητα προτάσσει κάτι τέτοιο (εμφύλιος πόλεμος, δικτατορία, για τους *Δίκαιους* τσαρικό καθεστώς κλπ.); Αυτό το ηθικό αδιέξοδο βρίσκεται στον πυρήνα του έργου του Καμύ. Στην περίπτωση του Καλιάγιεφ, ο επαναστάτης «αρνείται να εντείνει τη σημερινή αδικία στο όνομα μιας μελλοντικής δικαιοσύνης» με δύο τρόπους: επιλέγει να μη ρίξει τη βόμβα στην άμαξα του Δούκα Σέργιου όταν βλέπει μέσα παιδιά, ενώ, όταν τελικά τον σκοτώνει, επιλέγει το δρόμο του θανάτου ως εξιλέωση για την πράξη του. «Αν δεν πέθαινα θα ήμουν φονιάς», θα πει αργότερα ο ίδιος στη μεγάλη Δούκισσα, σύζυγο του νεκρού. Όμως η οπτική του Καμύ δεν είναι μονοδιάστατη και σίγουρα δεν εμπίπτει σε ένα αφελές δίλλημα μεταξύ καλού και κακού, θετικού και αρνητικού. Στον αντίποδα του Καλιάγιεφ έχουμε τον Στεπάν, αγωνιστή που απέδρασε από τα κάτεργα της Σιβηρίας, όπου βασανίστηκε ο ίδιος, αλλά είδε και χιλιάδες παιδιά και συντρόφους να χάνουν τη ζωή τους λόγω της τσαρικής βίας. Ο Στεπάν, λόγω της έντασης του ίδιου του βιώματός του δεν συμμερίζεται τα ηθικά διλλήματα του Καλιάγιεφ και πιστεύει στην άμεση και χωρίς φραγμούς δράση εδώ και τώρα. Θα έλεγα ότι οριστική λύση δεν δίνεται στο έργο, αλλά ότι το πρόβλημα τίθεται και αναλύεται στα ακρότατα όριά του, κορυφώνοντας μέχρι το σημείο του ιλίγγου την υπαρξιακή αγωνία των ηρώων του.

«Εμείς σκοτώνουμε για να φτιάξουμε έναν κόσμο χωρίς φονιάδες! Επιλέγουμε να 'μαστε εγκληματίες για να ανήκει επιτέλους η ζωή στους αθώους». Η φράση αυτή του Καλιάγιεφ αποτελεί την πεμπτουσία του έργου αυτού. Εσείς πώς αντιμετωπίσατε την τραγικότητα αυτής της φράσης;

Επιχειρήσαμε να φωτίσουμε αυτήν ακριβώς την τραγικότητα, αναδεικνύοντας τα αδιέξοδα και τις αντιφάσεις που συνεπάγεται. Ο Καμύ αναφέρεται στους Δίκαιους ως «τους άντρες και τις γυναίκες οι οποίοι, ενώ ήρθαν αντιμέτωποι με την πιο ανελέητη αποστολή, δεν κατάφεραν να ημερώσουν την καρδιά τους». Για μας εκεί βρίσκεται το σημείο τομής της παράστασης: στο τοπίο χωρίς εξιλέωση, δικαίωση ή ησυχία, στον πυρετό και τον ίλιγγο της ψυχής και του πνεύματος των ανθρώπων που έφτασαν στα ακραία όρια της θυσίας, διασαλεύοντας μέσα τους κάθε βεβαιότητα και σταθερά, με εξαίρεση την προοπτική του θανάτου. «Μοίρα μας είναι η φυλακή και η αγχόνη» θα πει ο Άννενκοφ, επικεφαλής της Οργάνωσης Μάχης. Κι όμως, η αγχόνη ως διέξοδος, δεν αποτελεί παρά ένα ακόμα σκαλί προς την ένταση της τραγικότητας. Το ότι ο Καλιάγιεφ ησυχάζει μονάχα με την προοπτική του θανάτου του, έρχεται απλώς να εντείνει το αδιέξοδο και τις αντιφάσεις που βασανίζουν αυτούς τους αγωνιστές.

Εφόσον το μέλλον είναι η μόνη υπερβατικότητα ενός κόσμου χωρίς θεό, ο εξεγερμένος δεν μπορεί ούτε να δικαιώσει την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, αλλά ούτε και το έγκλημα. Σε ένα σημείο η Ντόρα απευθυνόμενη στον Καλιάγιεφ λέει: «Γιάνεκ, θυμάσαι το καλοκαίρι; Όμως όχι, εμείς ζούμε τον αιώνιο χειμώνα. Δεν είμαστε απ' αυτόν τον κόσμο. Είμαστε Δίκαιοι. Υπάρχει μια ζεστασιά που δεν είναι για μας». Όμως η εξέγερση και η απελπισία είναι δίδυμες αδερφές. Τελικά μήπως θα μπορούσε η αγάπη να ανασάνει στη βάση της εξέγερσης;

Στη διάρκεια των προβών μιλήσαμε για τον «ηρωικό πεσιμισμό» των Δικαίων. Έχουν απόλυτη επίγνωση του βιολογικά παράλογου τρόπου ζωής που απαιτεί ο αγώνας τους, της απόλυτης μη-βεβαιότητας για το ηθικά σωστό των πράξεων τους, γνωρίζουν ότι βαδίζουν στο δρόμο «της φυλακής και της αγχόνης»… Κι όμως, μέσα από την απελπισία τους, επιλέγουν να συνεχίσουν μέχρι θανάτου τον αγώνα με γνώμονα άλλοτε την αγάπη για τον Άνθρωπο (Καλιάγιεφ, Ντόρα) κι άλλοτε την αναγκαιότητα απόδοσης της δικαιοσύνης (Στεπάν). Στο παράδειγμα του Καλιάγιεφ, ελλείψει μιας οποιασδήποτε υπερβατικής αρχής και λόγω του αναπόφευκτου της δολοφονίας, ο θάνατος είναι η μόνη δικαίωση στο εδώ και τώρα της ζωής. Αντίθετα, για τον Στεπάν, το μέλλον είναι ο χώρος και ο χρόνος της δικαίωσής τους… «Ύστερα θα έχουμε δικαίωμα στην αγάπη», θα πει στη Ντόρα. Όπως είπαμε και πιο πριν, απόλυτη λύση δεν υπάρχει. Το πρόβλημα, όμως, μπαίνει εμφατικά και αναπτύσσεται στα ακραία του όρια.

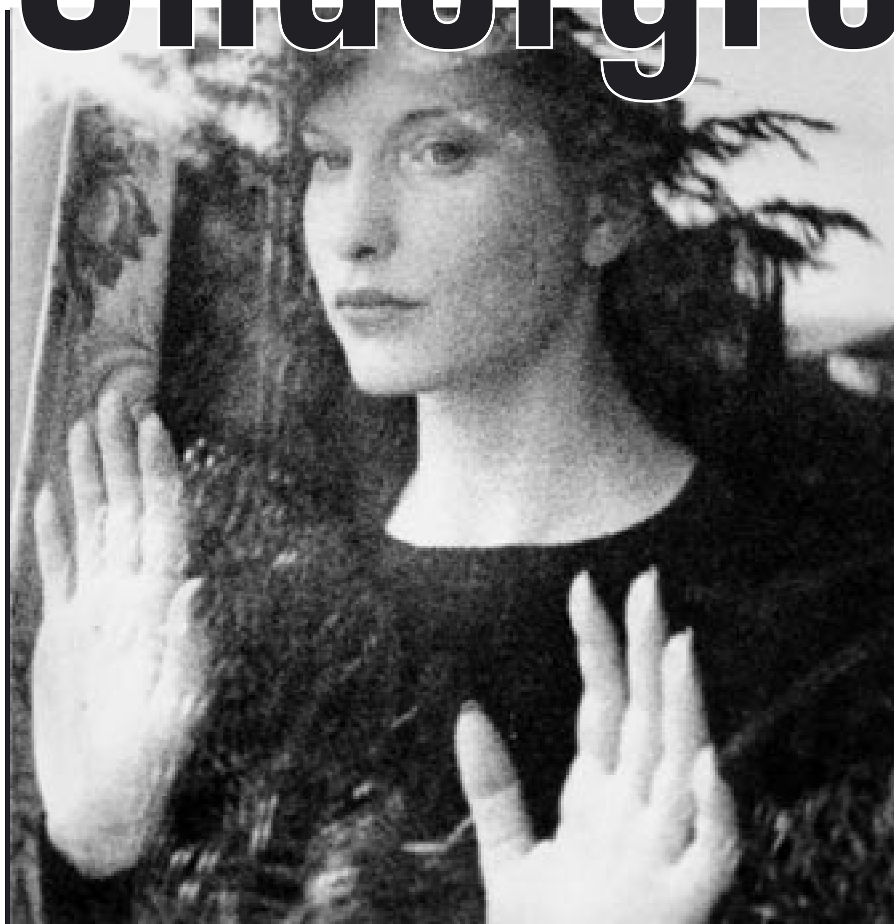
Αν θέλετε, η αγάπη, ως η βαθύτερη αξία της ανθρώπινης ζωής μπορεί να δώσει μια ανάσα στο βρόγχο των αδιεξόδων του εξεγερμένου. Η αγάπη για τον Άλλο, για το σύντροφο στη ζωή και τον αγώνα, αλλά και για τον διαφορετικό, ακόμα κι αν αυτός είναι ο ταξικός εχθρός, θεωρώ ότι οφείλει να βρίσκεται στην καρδιά κάθε κινήματος εξέγερσης όσο βίαιο κι αν χρειαστεί να γίνει. Με γνώμονα αυτή την αγάπη είναι που μπορεί να οραματιστεί κανείς έναν Άλλο κόσμο, όχι σε κάποιο μεταφυσικό επέκεινα, αλλά ως διαρκή διαδικασία δημιουργίας μιας νέας ζωής που ξεκινά στο εδώ και τώρα και που, βέβαια, δεν αφορά μια μειοψηφία ταγμένων αγωνιστών, αλλά την κοινωνία στο σύνολό της.

Η παράσταση ξεκινάει με το τραγούδι «Ήρωες». Τι ήθελες να τονίσεις με αυτόν τον τρόπο;

Η ιστορία των Δικαίων εκτυλίσσεται στην τσαρική Ρωσία του 1905, μέσα στη φωτιά της πρώτης ρωσικής επανάστασης. Θεωρώ, όμως, ότι τα ζητήματα που θέτει αφορούν τους εξεγερμένους και τους επαναστάτες όλων των εποχών, σε όλες τις χώρες, στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Τα αδιέξοδα των αγωνιστών, όπως τα είδαμε παραπάνω, οι ελπίδες και οι φόβοι τους, το περίεργο κράμα μεταξύ περηφάνιας και ματαιότητας που χαρακτηρίζει τις πράξεις τους, το δίπολο μεταξύ ηρωισμού και απόγνωσης σε μια διαρκή και αδιάρρηκτη ενότητα, το αέναο φλερτ με το θάνατο, θεωρώ ότι διαπερνούν απ' άκρη σ' άκρη τους «Ήρωες», συνδέοντας μας ταυτόχρονα με τα τραύματα και τις μνήμες της προσωπικής μας ιστορίας, που φαίνεται ότι εξακολουθούν ακόμα να πυορροούν… ■

Underground

CINEMA

ΜΕΡΟΣ Α'

... μια ολόκληρη γενιά σκηνοθετών αρχίζει να κινείται αμέσως μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο στους ρυθμούς μιας νέας «υπόγειας» θεώρησης που συσπειρώνει στις τάξεις της εστέτ δημιουργούς, εραστές της εικόνας και απογειωμένες πολυεκφραστικές καλλιτέχνιδες.

Ο όρος underground cinema δεν είναι ένας εύκολος όρος για να μπορέσουμε να καταλήξουμε τι ορίζει επακριβώς. Με μία έννοια, όλες οι δουλειές της πρώιμης avant guard, όπως οι δουλειές των Χανς Ρίχτερ, Βάλτερ Ρούτμαν αλλά ακόμα και του Τζίγκα Βερτόφ μπορούν να ενταχθούν στο πλαίσιο αυτού του ορισμού. Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε το γεγονός πως στην εποχή τους αυτά τα έργα χαρακτηρίστηκαν υπερβολικά εικαστικά και ακατανόητα, και μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις δέχτηκαν ακόμα και επιθέσεις που είχαν να κάνουν με την απαγόρευση προβολής τους από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα της εποχής, είτε αυτά άνηκαν στο στρατόπεδο του σοβιετικού κομμουνισμού είτε στο στρατόπεδο του φασισμού. Τα έργα με το φαντασιακό τους ρεαλισμό, τις γραμμές και τις αφηρημένες γεωμετρικές εικόνες χαρακτηρίστηκαν ως απομεινάρια ενός «αστικού» φορμαλισμού, μιας «παρακμιακής» φυλετικά αισθητικής και διάφορων άλλων παραμέτρων που είχαν να κάνουν με τη συσκοτισμένη αντίληψη για τη ζωή την οποία παρήγαγαν οι ανώτερες τάξεις ή οι κατώτερες φυλές.

Καθώς όμως ένα μέρος αυτής της δουλειάς περνάει σιγά σιγά στο επίσημο σινεμά τέχνης, μέσα από διάφορους δημιουργούς που καταφέρνουν να συνοψίσουν μέσα στις δουλειές τους αρκετά από τα ζητήματα που έθετε η πρωτοπορία, (χαρακτηριστικα αναφέρω, τους Λανγκ, Χιούζ, Χιούστον, Κοκτώ και φυσικά Πάουελ, Τουρνέρ και Μπρεσόν), μια ολόκληρη γενιά σκηνοθετών αρχίζει να κινείται αμέσως μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο στους ρυθμούς μιας νέας «υπόγειας» θεώρησης που συσπειρώνει στις τάξεις της εστέτ δημιουργούς, εραστές της εικόνας και απογειωμένες πολυεκφραστικές καλλιτέχνιδες όπως η εμβληματική Μάγια Ντέρεν. Στο «Divine and Horsemen», ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά ανθρωπολογικά ντοκιμαντέρ που έχουν γυριστεί ποτέ, ο λόγος, η αφήγηση, η έρευνα, καθώς και η μουσική σε πλήρη αλληλεπίδραση με την υπόλοιπη ηχητική μπάντα, δημιουργούν ένα αμάλγαμα από ήχους και εικόνες, το οποίο απο- »

Underground CINEMA

ΜΕΡΟΣ Α'

Ο Υποκειμενισμός της πρώτης περιόδου καθώς και συμπεριφορές που είχαν σαφέστατα να κάνουν με την παραβατικότητα αλλά και την υπέρβαση των ορίων, χαρακτήρισαν εκείνη την περίοδο και το μετέπειτα.

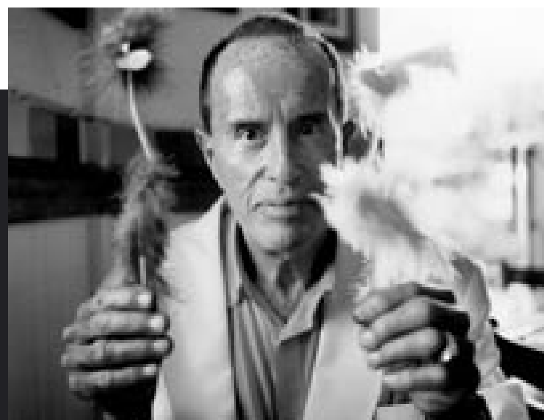
τυπώνει με έναν τρόπο που κανείς δεν είχε έως τότε επιτύχει ένα τόσο σύνθετο θέμα σαν το αϊτινό βουντού. Δίπλα στις δημιουργίες αυτής της πρωθιέρειας, η οποία μάλιστα στα όρια της τέχνης της επιστήμης και της μαγείας περνάει πάρα πολύ καιρό στην Αϊτή συμμετέχοντας μάλιστα και σε ανάλογες τελετές, έρχονται να εργαστούν δημιουργοί σαν τον απορριπτικό του σταρ σύστεμ, Γιόνας Μέκας, αυτόν τον Λιθουανό δημιουργό που ερχόμενος σε πολύ νεαρή ηλικία στις Η.Π.Α, συνδέθηκε με τους πρώιμους κύκλους που αργότερα θα σχημάτιζαν τη γενιά του Beat. Στις εικόνες του Μέκας από τις παλαιότερες έως και τις πλέον σύγχρονες δουλειές του, τις οποίες είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω στο φετινό φεστιβάλ Βερολίνου, η αφήγηση αλληλοσυμπληρώνεται με εικόνες σε κίνηση, θραυσματικές εικόνες ενός κόσμου που διατελεί σε σύγχυση, και που όντας έτσι μετατρέπει τα χαοτικά κομμάτια-θραύσματά του σε τέχνη και μια κουλτούρα της διαρκούς ροής.

Ο Μέκας στη δεκαετία του '60, που θεωρείται η επόμενη μεγάλη στιγμή του κινηματογραφικού υπόγειου ρεύματος μετά από τα εμβληματικά twenties θα συνεργαστεί με την Νίκο, τον Άντυ Γουόρχολ τον Τζών Κέηλ, αλλά θα έρθει και σε επαφή με καλλιτέχνες του fluxus και θα γνωρίσει την Γιόκο Όνο και τον Λέννον, συνδεόμενος εντέλει και με πρακτικές που είχαν να κάνουν και με το πολιτικό στοιχείο. Άλλωστε ο ίδιος ήταν από πολύ νωρίς –όταν σκηνοθετούσε δουλειές πάνω στον Ζάν Ζενέ– αντίθετος στη λογοκρισία και σε κάθε μορφή ολοκληρωτισμού, πνευματικού η πολιτικού. Την ίδια περίοδο, ο εστέτ δημιουργός Κένεθ Άνγκερ, ήδη με το «Scorpio rising» και τις φιγούρες των μηχανόβιων να κινηματογραφούνται σε όλη την ηδονιστική αλλά και γεμάτη κρυμμένες μεταφυσικές αναζητήσεις για τον θάνατο αισθητική τους. Ο Άνγκερ θα φτάσει την τεχνοτροπία του στην τελειότητα με το αριστουργηματικό «Lusifer Rising»,όπου η μαγεία αυτή την φορά, αλλά και η πρωτοποριακή χρήση του φωτός οδηγούν τον θεατή σε ένα εσωτερικό ταξίδι αποκάλυψης και κρυμμένων συμβόλων που οδηγούν στην πλήρη άρση κάθε αντικειμενικού περιορισμού και στην ανάδυση ενός υποκειμενισμού συνδιαμορφωτικού ο οποίος δρα και διαδρά ταυτοχρόνως. Στο underground θα εντάσσαμε επίσης το έργο και του αποθανόντος το 2003, σε ηλικία 70 ετών, Σταν Μπράκητζ, με τα απότομα ριπίσματα φωτός και τα cut ups που τόσο χαρακτηριστικά δανείστηκαν τη δεκαετία του '90 μεγάλες παραγωγές όπως το «Seven». Δίπλα σε όλα αυτά, το πυρακτωμένο υπόγειο και ταυτόχρονα Cult and Trash, γεμάτο χάος ανατροπή και τρελό χιούμορ, έργο του Ρότζερ Γουότερς στο «Pink flamingos», δίνει δαγκωματιές πάνω στο κοινωνικό σώμα μιας επανάστασης, ενάντια στο δήθεν, ενώ τέλος ο Μάικλ Σνόου, οδηγεί στα όριά της τη σύνθεση πρωτοπορίας και underground με τις ταινίες-δοκίμιά του, πάνω στο χρόνο και την καταγραφή της στιγμής μέσα από αυτοσχέδια γυροσκόπια και άγριους ήχους που παραπέμπουν στο κίνημα του noise!

Θέσεις στάσεις και φιλοσοφία του underground cinema

Το σινεμά της αβάντ γκαρντ, που αποτέλεσε την πρώτη αιχμή του δόρατος αυτού που αργότερα θα ονομαζόταν underground, στηρίχθηκε σε κουλτούρες και θέσεις που αναφέρονταν στο υποκείμενο ή έστω στο βλέμμα του ίδιου του κινηματογραφικού μέσου ως υποκειμένου (το παράδειγμα του Τζίγκα Βερτώφ). Ο Υποκειμενισμός της πρώτης περιόδου καθώς και συμπεριφορές που είχαν σαφέστατα να κάνουν με την παραβατικότητα αλλά και την υπέρβαση των ορίων, χαρακτήρισαν εκείνη την περίοδο και το μετέπειτα. Οι δημιουργοί, ειδικά προς το τέλος αλλά και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 και του '70, δίνονται απολύτως στην εξέγερση ενάντια στη συμβατικότητα είτε αυτή έχει να κάνει με τα όρια της ίδιας της κινηματογραφικής τέχνης (άλλωστε κάποιοι από αυτούς θα δουλέψουν χρησιμοποιώντας ακόμα και τη στάση

και τις δομές του expanded cinema αλλά και της πλήρους άρνησης του αφηγηματικού κινηματογράφου), αλλά και της βαρετής μικροαστικής καθημερινότητας, της λογοκρισίας και εντέλει της ίδιας της λογοκρατίας. Κυρίως η Ντέρεν, και ο Άνγκερ, ξεσπούν εντελώς πάνω στις παλιές αξίες χρησιμοποιώντας ό,τι βρίσκουν πρόχειρο, είτε μέσα από συστήματα επίθεσης ενάντια στην ορθολογικότητα, (Θέλημα, παγανιστικές τεχνικές στην Αϊτή), είτε μέσα από τη χρήση και την κατάχρηση διαφόρων ουσιών ή τεχνικών παραγωγής εκστατικών βιωμάτων. Θέλω βέβαια να τονίσω πως η στάση του Μέκας ή του Μπράκητζ διαφέρει πολύ από αυτή των πιο ακραίων ως τρόποι ζωής Ντέρεν και Άνγκερ, παρότι ο ίδιος ο Μέκας αισθητικά θεωρείται από πολλούς ο «Πάπας» του underground. Ο υποκειμενισμός και ο παραβατικός αισθησιασμός αλλά και οι γεμάτες ρομαντισμό όλων των ειδών φορμαλιστικές αναζητήσεις ψάχνουν, πίσω από τη μη αφήγηση, τις εξωκινηματογραφικές τεχνικές και τα προσωπικά ξεσπάσματα της συμπεριφοράς των δημιουργών, μια νέα σύνθεση που θα ξεκινάει από κάποιο άλλο σημείο από αυτό που, κατά τη γνώμη πολλών από τους εν λόγω δημιουργούς, «κόλλησε» σε ένα μονοσήμαντο μοτίβο η πραγματικότητα της έβδομης τέχνης. Με μια έννοια, πολλές από τις θεωρητικές βάσεις του «υπόγειου» σινεμά χρησιμοποιήθηκαν ακόμα πιο μετά και από δημιουργούς πάρα πολύ γνωστούς σαν τον Πήτερ Γκρήναγουεη ή τον Μπέλα Ταρ και τον Ντέηβηντ Λυντς στην προσπάθειά τους να αποσυντονίσουν το είδωλο και τη ροή του κυρίαρχου μοντέλου, του αφηγηματικού κινηματογράφου. Στη δεκαετία του '60 επίσης, ένα κομμάτι συνδέθηκε με τους κολλεκτιβιστικούς αλλά και τους χίππυ πειραματισμούς ενός κομματιού του αμερικανικού κινήματος αμφισβήτησης, καθώς και με underground εφημερίδες, της counter culture, όπως στην περίπτωση του OZ στη Βρετανία και ανάλογων τάσεων και κινήσεων στη δυτική ακτή των Ηνωμένων Πολιτειών και τη Ν. Υόρκη αλλά και τη Βοστώνη.

Η επίθεση ενάντια στη λογοκρατία πρότεινε συνεχώς ως επιζητούμενο έναν μαγικό, αναγεννησιακό τρόπο ζωής, και την αποτύπωση της εκστατικής παροδικότητάς του, μέσα από την κινηματογραφική πράξη και έκφραση. Ένα κομμάτι από τους καλλιτέχνες, σε ανατολή και δύση, τους επηρεασμένους από το κίνημα, θα το δούμε να διαφοροποιείται αργότερα μέσα στη δεκαετία του '80 και του '90, παίρνοντας απόσταση από κάποιες ακραίες εκφάνσεις της κουλτούρας του κινήματος, όπως την κατάχρηση ουσιών, όσο και την πλήρη διάλυση της πράξης του σινεμά μέσα στην προσωπική καθημερινή βιωματικότητα του καλλιτέχνη. Έτσι, ενώ βλέπουμε το έργο όλης της πρώτης αλλά και των επόμενων γενεών να αναγνωρίζεται πλέον σε γκαλερί, φόρουμ και φεστιβάλ, που κάποια μάλιστα δημιουργούν ειδικά τμήματα για να παρουσιάζεται η «υπόγεια» δημιουργία, την ίδια στιγμή έχουμε τη μερική απόσυρση των πιο ίσως αιχμηρών πλευρών του ρεύματος, που είχαν να κάνουν με την ριζοσπαστικοποίηση της καθημερινότητας ως πολιτική πράξη, αλλά και την ιδιόμορφη ενσωμάτωση στην κανονικότητα μέσα από μια στροφή στον αισθητισμό. Πάραυτα, η ψηφιακή επανάσταση και το ίντερνετ καθώς και οι νέες τεχνολογίες της εικόνας, φέρνουν σιγά σιγά στο προσκήνιο μια νέα γενιά δημιουργών σε Ασία, Ευρώπη και Η.Π.Α. που συνεχίζουν από εκεί που οι παλαιότεροι σταμάτησαν. Όλα αυτά όμως δίπλα σε νεώτερες κριτικές και θεωρήσεις είναι καλό να τα εξετάσουμε και σε επόμενα κείμενα, των οποίων αυτή η μικρή παρουσίαση θα αποτελέσει απλώς την εισαγωγή.

Γιάννης Ακτήμων

Maya Deren:
http://www.imdb.com/title/tt0036154/

Stan Brakhage:
http://www.imdb.com/title/tt0138941/

Michael Snow:
http://www.imdb.com/title/tt0127354/

Kenneth Anger:
http://www.imdb.com/title/tt0047114/

Jonas Mekas:
http://www.imdb.com/title/tt0209018/

Συνέντευξη των Blackbird Raum

Βαβυλωνία: Καλωσήρθατε παιδιά στο B-Fest, ποιοι είστε;

Blackbird Raum: Αυτή τη στιγμή είμαστε οι: Caspian, Zack, David και Kean. Ο Kean είναι ένας Ιρλανδός φίλος μας που ήρθε ειδικά για τη συναυλία μας στην Ελλάδα. Ο Casey και η Marce δεν μπόρεσαν να έρθουν στην Ελλάδα δυστυχώς.
Έχετε παίξει ξανά σε φεστιβάλ όπως το B-Fest?
David: Δεν έχουμε παίξει ξανά σε τέτοιου μεγέθους φεστιβάλ, αλλά έχουμε παίξει σε πολλές αναρχικές εκδηλώσεις και μικρά φεστιβάλ στις Η.Π.Α.

Πώς γνωριστήκατε και αποφασίσατε να φτιάξετε τη μπάντα;

Zack: Γνώρισα τον Caspian σε μια εκδήλωση για την Πρωτομαγιά στο Σαν Φρανσίσκο το 2003 όταν έμενα εκεί και αυτός στη Σάντα Κρουζ. Το MayDay είναι μια αναρχοπαγανιστική μέρα που γιορτάζει την αναρχική αντίσταση μαζί με την Πρωτομαγιά και, εκτός των άλλων, περιλαμβάνει και πολιτικές ομιλίες και συζητήσεις. Αργότερα υπήρξαμε μέλη μιας μικρής ομάδας που άνοιξε ένα μικρό Ελεύθερο Κοινωνικό Χώρο στο υπόγειο ενός σπιτιού και εκεί γνωρίσαμε τον David.

Ξέρατε τότε να παίζετε κάποιο μουσικό όργανο;

Z: Ο Caspian έφευγε για διαστήματα και έπαιζε μαντολίνο σε φολκ μπάντες. Κάποια στιγμή έφυγα και εγώ και στη πορεία απέκτησα ένα ακορντεόν. Όταν ξανασυναντηθήκαμε αυτός μάθαινε να παίζει το μπάντζο και ξεκινήσαμε πρόβες σχεδόν κατευθείαν, μαθαίνοντας και τα όργανα την ίδια στιγμή. Μέχρι το Νοέμβρη του 2004, είχαμε διάφορους περαστικούς μουσικούς και συγκεκριμένα μπασίστες που έπαιζαν ένα όργανο που λέγεται washtub bass, αλλά δυστυχώς όταν ο καθένας μάθαινε να το παίζει εξαφανιζόταν μαζί με το όργανο. Οπότε κάθε φορά χρειαζόταν να βρούμε και καινούργιο μπασίστα και καινούργιο όργανο! Τελικά όμως γνωρίσαμε τον David, τον Casey και τη Marce που ανέλαβαν να μάθουν εντατικά washtub bass, washboard και μαντολίνο, ενώ εγώ και ο Caspian είχαμε αρχίσει να γράφουμε και τα πρώτα τραγούδια. Έτσι κανένας μας στην πραγματικότητα δεν είχε άλλη εμπειρία από μουσικά όργανα πέρα από τα όρια της μπάντας.

Έχει ακουστεί πάντως ήδη στην Ελλάδα ότι αποτελείτε μια από τις πρωτοπόρες και πιο σεβαστές κινηματικές μπάντες των Η.Π.Α.

C: Δεν ξέρω, ο κόσμος ακούει πολλά και διαφορετικά είδη μουσικής, αλλά σίγουρα είμαστε περισσότερο δημοφιλείς σε αυτούς που ακούνε φολκ και πανκ μουσική. Πάντως δεν υπάρχουν και πολλές μπάντες εκεί έξω που καταπιάνονται με τη φύση, τον αναρχισμό ή την αντίσταση στην αυτοκρατορία, για αυτό και δεν είναι δύσκολο να είσαι εσύ αυτή η μπάντα.
Zack: Πιστεύω ότι για ανθρώπους που δρουν ριζοσπαστικά, η μουσική μας συνδυάζει δύο βασικά πράγματα: την αίσθηση της συλλογικότητας και ταυτόχρονα της αντίδρασης. Μπορείς να μετέχεις τραγουδώντας μαζί μας, ενώ είναι και εξεγερτική μουσική, δεν είναι;

Είναι και η επιλογή των οργάνων που χρησιμοποιείτε κάπως ριζοσπαστική για τα δεδομένα εδώ, όπως και η μουσική σας...

Z: Είναι χαοτική! C: Βασικά όλα ξεκίνησαν από το «Travelling Punk Movement» (Κίνημα των Πανκ Ταξιδευτών), που υφίσταται εδώ και 15-20 χρόνια και αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι του αναρχισμού στον αμερικανικό χώρο, στο οποίο εμπλέκεται πολύς κόσμος, ακόμα και απολίτικοι Αμερικανοί. Συνηθίζουν να ανεβαίνουν δωρεάν στα τρένα, να κατασκηνώνουν ελεύθερα στην ύπαιθρο κτλ. Μέσα στο κίνημα αυτό δημιουργήθηκαν και πολλές μπάντες που παίζουν φολκ μουσική με πανκ χροιά και με όργανα όπως το μαντολίνο, το μπάντζο, το ακορντεόν κ.α. Μέσα σε αυτό το κίνημα γεννηθήκαμε κι εμείς, με τη διαφορά ότι γράφουμε τα δικά μας κομμάτια τα οποία αναφέρονται σε πολιτικά και ιστορικά ζητήματα και όχι σε ιστορίες για μεθύσια, ξωτικά και πειρατές, ενώ έχουμε επηρεαστεί κατά βάση από παλιές αναρχοπάνκ και μέταλ μπάντες, όπως και από τον Λέοναρντ Κοέν και μπάντες όπως οι Godspeed You! Black Emperor. Αυτό που προσπαθούμε στην ουσία να κάνουμε είναι μια σύνθεση από διαφορετικά ακούσματα, μιας και όταν αρχίσαμε δεν είχαμε ιδέα από φολκ μουσική.

Πώς προέκυψε λοιπόν το ενδιαφέρον σας για τη φολκ μουσική και πώς σας επηρέασαν τα τοπικά σας κινήματα;

C: Εδώ και 30 χρόνια περίπου στη Δυτική ακτή των Η.Π.Α. υπάρχει ένα μικρό κίνημα καταλήψεων, που δεν γίνονται σε κτίρια όπως στην Ευρώπη, αλλά σε δημόσιους χώρους στην ύπαιθρο. Άνθρωποι με ριζοσπαστικές ιδέες, συ-

Οι Blackbird Raum είναι μια Folk Punk μπάντα από τη Santa Cruz, Καλιφόρνια (Η.Π.Α.). Λίγο πριν αρχίσουν την περιοδεία τους στην Ευρώπη, ήρθαν στο B-Fest 3 και μας χάρισαν ένα από τα καλύτερα live τους, μαζί με μια συνέντευξη...

γκεκριμένα στην οικολογία, γνωρίστηκαν μεταξύ τους, έφτιαξαν συλλογικά τα σπίτια τους και ζουν δωρεάν.
David: Έτσι πολλοί από εμάς φτιάξαμε τα σπίτια μας σε δάση εκεί, ενώ ο καθένας μας βοήθησε στο να φτιαχτούν πολλά σπίτια ακόμα αφού μέναμε για μεγάλη χρονική διάρκεια. Από αυτή την κουλτούρα προέρχεται και η μουσική μας, αφού θέλαμε να παίξουμε αναρχοπάνκ μουσική και δεν είχαμε ηλεκτρική ενέργεια να βάλουμε τα βύσματά μας στους ενισχυτές! Και τελικά το αποτέλεσμα ήταν πολύ καλό.

Δημιουργείτε μουσική από και για το κίνημα και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Υπάρχουν μπάντες που ξεκίνησαν έτσι αλλά σιγά σιγά άλλαξαν και εμπορευματοποιήθηκαν. Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να γίνετε ποτέ μια εμπορική μπάντα;

C: Η DIY (Do It Yourself – Κάντο μόνος σου) μουσική είναι εμπορική. Εννοώ ότι σε κάποιο σημείο πρέπει να πουλάς CD ή να βρίσκεις δουλειά για να πληρώνεις τη βενζίνη στο αυτοκίνητό σου. Πρέπει να υπάρχουν και κάποια χρήματα. Εξαρτάται από το ποιο σημείο θέλεις ή μπορείς να φτάσεις. Το πιο σημαντικό είναι να έχεις την ελευθερία να εκφράζεσαι όπως θες. Ο πολύς κόσμος βέβαια δεν καταλαβαίνει ότι πολλές ανεξάρτητες δισκογραφικές εταιρείες μπορούν να σε πηδήξουν, ενώ κάποιες μεγάλες να σου δώσουν ελευθερία και ότι θέλεις. Μέχρι στιγμής πάντως όποια δουλειά μας έχει κυκλοφορήσει έχει γίνει εξ' ολοκλήρου από εμάς, π.χ. το κόστος των CD κτλ.

Πόσα άλμπουμ έχετε κυκλοφορήσει μέχρι στιγμής; Είναι 2 ή 3;

Z: Είναι περίπου 3 άλμπουμ. Εννοώ είναι 2 τα άλμπουμ για τα οποία είμαστε περήφανοι και εξακολουθούμε να τα επανακυκλοφορούμε ακόμα, το Swidden και το Under The Starling Host, ενώ έχουμε και άλλο ένα πρώιμο, το Purse Seine το οποίο αντιπροσωπεύει τον παλιό ήχο μας και τα τραγούδια δεν είναι τόσο καλά εκτελεσμένα, αφού τότε μαθαίναμε να παίζουμε τα όργανα.
C: Δεν είχαμε εμπειρία και από ηχογραφήσεις τότε, όπως και από τον ήχο που θέλαμε να έχουν οι Blackbird Raum.

Γιατί σας συγχέουν με τους Gogol Bordello εφόσον δεν χρησιμοποιείτε καν τα ίδια όργανα;

Z: Επειδή χρησιμοποιούμε το ακορντεόν.
C: Στις Η.Π.Α. το ακορντεόν είναι ένα πιασάρικο όργανο. Νωρίτερα καθώς γυρνάγαμε στην Αθήνα είδαμε ένα τύπο με ωραία φωνή και ένα σπασμένο ακορντεόν να τραγουδάει στο δρόμο. Για σας αυτό είναι φυσιολογικό, εμείς όμως δεν το βλέπουμε συχνά! Το πιάνο ακορντεόν αποτελούσε μεγάλο μέρος της αμερικανικής μουσικής σκηνής πριν 100 χρόνια, αλλά λόγω της αντιμεταναστευτικής ιδεολογίας, ο κόσμος συνέδεσε το ακορντεόν με την Ευρώπη. Έτσι πολλοί Ιταλοί και Έλληνες μετανάστες που έπαιζαν, άφησαν τα ακορντεόν στην άκρη γιατί τους συσχέτιζαν με τις χώρες προέλευσής τους. Άλλαξαν τα επώνυμά τους αφομοιώνοντας την αμερικάνικη κουλτούρα, έτσι και το όργανο αυτό άρχισε να εκλείπει.

Όσον αφορά τα άλλα όργανα που χρησιμοποιείτε; Έχετε για παράδειγμα το washtub bass.

D: Εγώ παίζω το washtub bass, το οποίο δημιουργήθηκε στο νότο στα τέλη 18ου/αρχές 19ου αιώνα. Φτιάχτηκε από μια τσίγκινη λεκάνη για πλύσιμο ρούχων, η οποία γύρισε ανάποδα και στο μέσο της στηρίχθηκε μια χορδή δεμένη σε ένα ξύλο, αναπαράγοντας έναν πολύ καλό ήχο μπάσου. Αντί δηλαδή να αγοράσουν ένα ακριβό μπάσο ή κόντρα μπάσο, δημιούργησαν ένα αυτοσχέδιο από πολύ απλά υλικά με πολύ δυνατότερο ήχο. Έχει μεγάλη ιστορία σε μουσικές όπως η Bluegrass και η Αμερικάνα. Βέβαια είναι και πολύ εύχρηστο αφού μπορείς να το κακομεταχειρίζεσαι και να το πετάς όπου πηγαίνεις!

Από βίντεό σας θυμάμαι και ένα ακόμα περίεργο όργανο – το washboard.

C: Είναι και αυτό ένα παλιό όργανο που χρησιμοποιήθηκε από παλιές folk μπάντες. Δεν το χρησιμοποιούμε για να ακουγόμαστε παλιοί ή retro και για αυτό ήμασταν πολύ επιφυλακτικοί στη αρχή! Ο Casey παίζει πολύ καλά αυτό το όργανο αλλά δεν θα είναι μαζί μας σήμερα – θα αντικατασταθεί όμως στη περιοδεία μας από ένα νέο πανκ παιδί τον Joel.

Δηλαδή σήμερα θα δώσετε μια διαφορετική συναυλία.

C: Πράγματι, επειδή ο Kean θα παίξει κιθάρα. Από την αρχή είχαμε πει ότι δεν θέλουμε να έχουμε κιθάρα στους Blackbird Raum αλλά για μια συναυλία δεν πειράζει. Επίσης θα μας λείψει η Marce, που παίζει πολύ καλό μαντολίνο και θα προσπαθήσουμε να καλύψουμε και τα φωνητικά της. ■

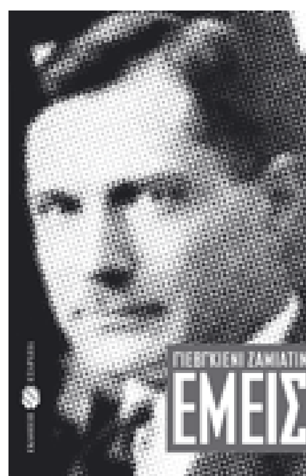
«ΕΜΕΙΣ» του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν - ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΡΧΕΙΑ

Φιλήμονας Πατσάκης

Ήξερα ότι ήταν ο καμβάς του «1984» του Όργουελ, ήξερα ότι εφόσον γράφτηκε το 1927 ήταν, στην ουσία, ένα έργο πρόβλεψης του κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού και ουσιαστικής αποτύπωσης των προσωπικών διαψεύσεων του συγγραφέα, αλλά δεν ήξερα ότι θα διάβαζα ένα κείμενο σημαντικής λογοτεχνικής αξίας. Υπερβαίνει πολλά στερεότυπα και όπως κάθε καλό βιβλίο παράγει πολλαπλές αναγνώσεις και δημιουργεί ερωτήματα αναστοχασμού. Ελευθερία, αγάπη, πανοπτικό, ευτυχία, ταύτιση ατόμου-κράτους, ρομαντισμός, μηχανιστικός ορθολογισμός, η ιδεολογία της προόδου, η θεοποίηση της ιστορίας, η απόδειξη της αποτυχίας του μαρξισμού ως ιδεολογικού σώματος, όλα σε ένα λογοτεχνικό έργο ποιητικής ομορφιάς.

Ο Ζαμιάτιν δεν υπηρετεί απλώς μια ιδέα αλλά δημιουργεί ένα παλλόμενο λογοτεχνικό σύνολο. Όταν λέει ότι η λογοτεχνία δεν μπορεί να είναι έργο φιλόπονων και αξιόπιστων αξιωματούχων αλλά τρελών, ερημιτών, αιρετικών οραματιστών, επαναστατών και σκεπτικιστών, δεν εκδηλώνει απλώς μια δικαιολογημένη πικρία για τη λογοκρισία, αλλά παίρνει θέση. Μια θέση που συμπαρασύρει το σύνολο της θεωρίας της λογοτεχνίας. Πέρα από την εμπορευματικοποίηση της γραφής και την επιστημονικοποίηση του επαγγέλματος του συγγραφέα εμείς θέλουμε να κάνουμε μια άλλη προσέγγιση. Να δούμε μέσα από τις σελίδες των έργων να αναδύεται μια διττή ελευθερία, η ελευθερία του έργου από τις επιδιώξεις του συγγραφέα

και η ελευθερία των φωνών των ηρώων του βιβλίου από το εξουσιαστικό πλαίσιο κάθε εποχής. Ενώ σήμερα επενδύονται πολλά στην ανάγκη η λογοτεχνία να γίνει το όχημα κατασκευής ταυτοτήτων σε μια διευρυμένη παθητικότητα, εμείς καλούμαστε να ασχοληθούμε με ότι δραπετεύει από αυτές τις δομές και με ότι ανιχνεύει άλλους δρόμους .

Εδώ ο Ζαμιάτιν κάνει κάτι υπέροχο. Το βιβλίο του ξεκινά με τη γραφή. Ο ήρωας του, ο D-503, αποτυπώνει τα πάντα σε ένα ημερολόγιο. Αυτό από μόνο του συνιστά μια έξοδο ιδιωτικότητας στο ασφυκτικό πλαίσιο που ζει. Η γραφή είναι μια πράξη έκφρασης μιας εσωτερικής αναζήτησης, μια έκφραση της μοναξιάς. Ο Όργουελ βλέποντάς το αυτό πιο έντονα θα πει στο «1984», δανειζόμενος το εύρημα του Ζαμιάτιν, ότι η γραφή είναι παράνομη. Όσο για την υπόθεση σας είναι λίγο πολύ γνωστή. Το Μονοκράτος, ο ασφυκτικός έλεγχος επί της ζωής, μια ζωή διαρκώς διάφανη, η καθυπόταξη του διαφορετικού μέσω της ποινικοποίησής του, η διαρκής αναπαραγωγή της συναίνεσης με βάση το φόβο. Ο Ζαμιάτιν οριοθετεί ένα εκτός, με βάση ένα τείχος, ένα τείχος που διαχωρίζει την κοινωνία από κάθε έννοια του φυσικού. «Οι τοίχοι, οι τοίχοι είναι η βάση καθετί ανθρώπινου».

Ο Ζαμιάτιν δεν κάνει κριτική σε κάποιο καθεστώς αλλά σε αρχές και μορφές οργάνωσης που καταργούν την ελευθερία στο όνομα μιας ιστορικής αναγκαιότητας. Κάνει μια συνολική κριτική στις κοινωνίες ελέγχου, τοποθετεί εκ νέου την ελευθερία στο πλευρό της ευτυχίας, ταυτίζει την ανάγκη για αλήθεια της επιστήμης στο πλαίσιο των θρησκευτικών δογμάτων και επανεξετάζει την παραγωγή της ατομικότητας ως πολιτική πράξη. Τα έργα των Ζαμιάτιν, Όργουελ, Χάξλεϋ, Λε Γκεν, Σπίναρντ, αποτελούν μια επιτομή δυστοπιών απορρόφησης του ατόμου από το μεγαμηχανισμό του κράτους, απώλειας της ελευθερία προς όφελος μιας απρόσωπης εκπροσώπησης, της απονέκρωσης της συνείδησης μέσω ενός συγκινησιακού συμβολισμού και τέλος της πανταχού παρούσας τεχνολογίας ως μέσο διασφάλισης της ιεραρχίας και της επιβολής της ομοιογένειας.

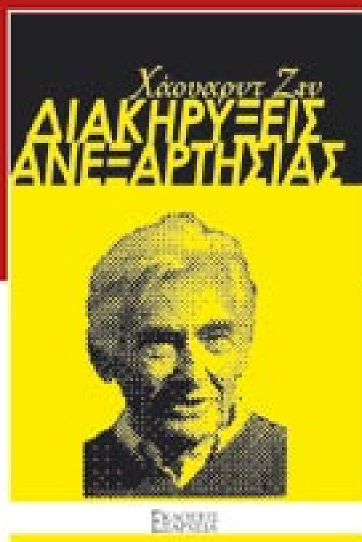
Ο Ζαμιάτιν χλευάζει την ταύτιση ευτυχίας και επιβίωσης και αναρωτιέται αν μετά το τέλος της πείνας έχει έρθει η σειρά της αγάπης. Άραγε, γιατί το σύνολο των δυστοπιών αναφέρονται στον κομμουνισμό; Διότι ο υλιστικός αυτός μεσσιανισμός οδήγησε στη θεοποίηση της ιστορικής ροής και εξοβέλισε τον άνθρωπο από την δράση συντρίβοντάς τον. Οι ουτοπίες υπέθεταν ότι τα συμφέροντα του ανθρώπου και του κράτους συμπίπτουν και ότι είναι αδιανόητη η μεταξύ τους σύγκρουση. Οι ουτοπίες ξέχασαν ότι η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός και ότι η οργάνωσή της πρέπει να είναι έκφραση ζωής και ελευθερίας και όχι αδυσώπητη δομή. Η οργάνωση της κοινωνίας είναι μια πολιτική έκφραση των δυνατοτήτων της. Λέει κάπου ο D-503: «Κάποιος να τους πει μια για πάντα τι είναι ευτυχία και έπειτα να τους αλυσοδέσει σε αυτήν». Ο Ζαμιάτιν ορίζει τα ερωτήματα που η σημερινή κοινωνία αγωνιωδώς αναζητά. ■

Οι ουτοπίες υπέθεταν ότι τα συμφέροντα του ανθρώπου και του κράτους συμπίπτουν και ότι είναι αδιανόητη η μεταξύ τους σύγκρουση. Οι ουτοπίες ξέχασαν ότι η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός και ότι η οργάνωσή της πρέπει να είναι έκφραση ζωής και ελευθερίας και όχι αδυσώπητη δομή.

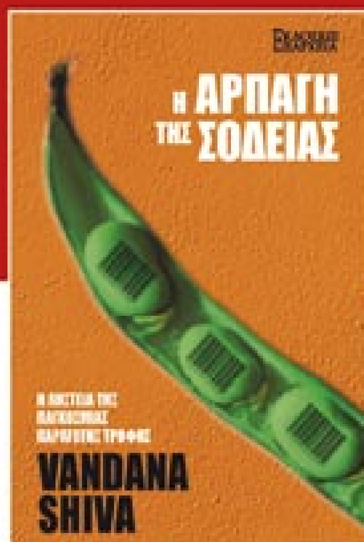

Όταν λέει ότι η λογοτεχνία δεν μπορεί να είναι έργο φιλόπονων και αξιόπιστων αξιωματούχων αλλά τρελών, ερημιτών, αιρετικών οραματιστών, επαναστατών και σκεπτικιστών, δεν εκδηλώνει απλώς μια δικαιολογημένη πικρία για τη λογοκρισία, αλλά παίρνει θέση.

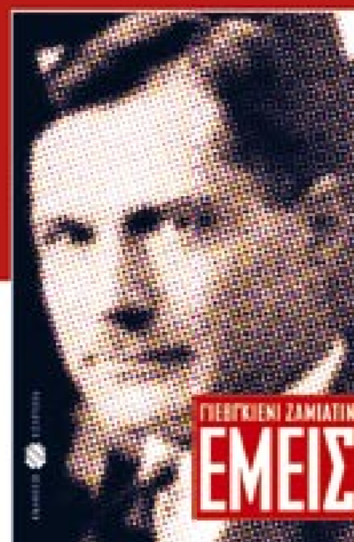
ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Οι «Διακηρύξεις ανεξαρτησίας» αποτελούν την πολιτική παρακαταθήκη του διάσημου ακτιβιστή ιστορικού **ΧΑΟΥΑΡΝΤ ΖΙΝ**, όπως διαμορφώθηκε μέσα από το πολυετές επιστημονικό του έργο.

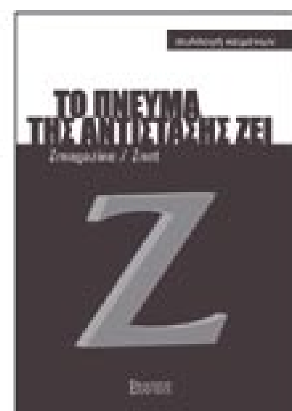
ΑΡΠΑΓΗ ΣΟΔΕΙΑΣ

Στην «Αρπαγή της Σοδειάς», η **ΒΑΝΤΑΝΑ ΣΙΒΑ**, μια «από τις πιο ριζοσπαστικές γυναίκες της επιστήμης παγκοσμίως» σύμφωνα με την Guardian, αναδεικνύει τα προβλήματα που προκαλεί η παγκοσμιοποιημένη, βιομηχανοποιημένη γεωργία στους μικρούς αγρότες, στο περιβάλλον και στην ποιότητα της τροφής που τρώμε.

ΕΜΕΙΣ

Η δυστοπία του ρώσου συγγραφέα **YEVGENY ZAMYATIN** επηρέασε τον 20ο αιώνα όσο κανένα άλλο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας. Το αριστούργημά του ενέπνευσε τον Τζορτζ Οργουελ να γράψει το 1984, επηρέασε άμεσα την Ayn Rand (Anthem), την Ursula K. Le Guin (Ο αναρχικός των δύο κόσμων), έμμεσα τον Kurt Vonnegut (Player Piano), καθώς και μια πληθώρα δημιουργών της 7ης τέχνης και των κόμικς.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΖΕΙ

Το Z Net είναι ένα ανεξάρτητο δίκτυο των ΗΠΑ, που εκδίδει το μηνιαίο περιοδικό **Z Magazine.** Είναι αφιερωμένο στον αγώνα υπέρ της ελευθερίας και ενάντια στην αδικία και την καταπίεση. **Μετά από ένα χρόνο συνεργασίας της εφημερίδας ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ με το Z Net, εκδίδεται η συλλογή κειμένων « ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΖΕΙ»** που περιέχει όλα τα άρθρα του Z Net - *Z Magazine* που δημοσιεύτηκαν στα ελληνικά το 2008.

ΝΥΚΤΕΓΕΡΣΙΑ 3

στη θεωρία
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ
στη ζωή
EMMA GOLDMAN: Francisco Ferrer
στην πράξη
Γ.ΜΠΟΥΡΛΗΣ: *Μοντέρνο Σχολείο*
στην Τέχνη
ΣΤΙΧΟΙ ΓΝΩΣΤΟΙ-ΑΓΝΩΣΤΟΙ
Κείμενα για την Ανθρώπινη Φύση
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
THOMAS MARTIN
ERICH FROMM • HOWARD ZINN
JOHN H. CLIPPINGER
ERICH FROMM
ALBERT JOSEPH (LIBERTAD)

ΝΥΚΤΕΓΕΡΣΙΑ 4

Βασισμένο κυρίως στην πολιτική παρακαταθήκη του Ιβάν Ίλιτς, το τέταρτο τεύχος της νυκτεγερσίας, αποδομεί το μύθο της ανάπτυξης. Επιπλέον περιλαμβάνει κείμενα των **Andrew Flood, Kirkpatrick Sale, Gustavo Esteva, Serge Latouche** κ.ά.

«Από το σύνολο των προτάσεων για την κοινωνική οργάνωση επιλέγουμε συνειδητά τις ρηξικέλευθες, εκείνες που αποσκοπούν να καταστήσουν τον άνθρωπο κύριο του εαυτού του.»
νυκτεγερσία τεύχος πρώτο

BABELOGUE

I HAVEN'T FUCKED MUCH WITH THE PAST,
BUT I'VE FUCKED PLENTY WITH THE
FUTURE.
OVER THE SKIN OF SILK ARE SCARS
FROM THE SPLINTERS OF STATIONS
AND WALLS I'VE CARESSED...

I SEEK PLEASURE.
I SEEK THE NERVES UNDER YOUR SKIN.
THE NARROW ARCHWAY; THE LAYERS;
THE SCROLL OF ANCIENT LETTUCE.

WE WORSHIP THE FLAW, THE BELLY, THE
BELLY,
THE MOLE ON THE BELLY OF AN EXQUISITE
WHORE.
HE SPARED THE CHILD AND SPOILED THE
ROD.
I HAVE NOT SOLD MYSELF TO GOD.

